KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

ARTVİN İLİ ARHAVİ İLÇESİ ARILI KÖYÜ GELENEKSEL TARİHİ KARADENİZ EVLERİNİN MEVCUT DURUMLARININ İNCELENMESİ VE KIRSAL MİMARİNİN KORUNMASINA YÖNELİK DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şeyma TÜRK KESİM

MART 2025
TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

ARTVİN İLİ ARHAVİ İLÇESİ ARILI KÖYÜ GELENEKSEL TARİHİ KARADENİZ EVLERİNİN MEVCUT DURUMLARININ İNCELENMESİ VE KIRSAL MİMARİNİN KORUNMASINA YÖNELİK DEĞERLENDİRİLMESİ

Şeyma TÜRK KESİM

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünce
"YÜKSEK MİMAR"
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 14 / 02 / 2025
Tezin Savunma Tarihi : 27 / 03 / 2025

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Süleyman ÖZGEN

Trabzon 2025

ÖNSÖZ

“Artvin İli Arhavi İlçesi Arılı Köyü Geleneksel Tarihi Karadeniz Evlerinin Mevcut Durumlarının İncelenmesi ve Kırsal Mimarinin Korunmasına Yönelik Değerlendirilmesi’’ isimli bu tez Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Programı’nda hazırlanmıştır.

Öncelikle tez çalışmam boyunca desteklerini hiç esirgemeyen, her an arkamda olan, kıymetli bilgileriyle ve tecrübesiyle yolumu aydınlatan danışman hocam Sayın Doç. Dr. Süleyman ÖZGEN’E sonsuz teşekkür ederim.

Tez çalışması süresinde hiçbir yardımdan kaçınmayan arkadaşlarım Mert ÖZDEMİR ve Ayşenur TEMEL’e teşekkürü bir borç bilirim.

Bana desteklerini esirgemeyen, Arılı Köyü’ne ilk kez giderken yanımda olan amcam Osman ALINOĞLU’na ve köyde bana her türlü yardımı sunan, bana evleri incelemem de yardımcı olan Mustafa ÖZKOSİF’e teşekkürlerimi sunarım.

Her koşulda yanımda olan babam, kardeşlerim ve eşime teşekkür ederim. En çok da doğduğum günden beri elimi hiç bırakmayan, her kararımda arkamda olan, her türlü desteği benden hiçbir zaman esirgemeyen, beni bugünlere getiren ve bana benden daha çok inanan annem Nuriye TÜRK’e teşekkür eder, minnettarlığımı sunarım.

Son olarak tez çalışma dönemimde dünyaya gelen, bana uğur olan, beni anne yapan ve yaptığım tüm işlerin daha da anlamlanmasını sağlayan güzel kızım Lavin KESİM’e sevgilerimi sunar ve hayatıma girdiği için teşekkür ederim.

Bu tez çalışmasının bundan sonraki çalışmalara katkı sağlamasını temenni ederim.

Şeyma TÜRK KESİM

Trabzon 2025

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Artvin İli Arhavi İlçesi Arılı Köyü Geleneksel Tarihi Karadeniz Evlerinin Mevcut Durumlarının İncelenmesi ve Kırsal Mimarinin Korunmasına Yönelik Değerlendirilmesi” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Doç. Dr. Süleyman Özgen’in sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/ örnekleri kendim topladığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 14/02/2025

Şeyma TÜRK KESİM

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ ..... **III**
TEZ ETİK BEYANNAMESİ ..... **IV**
İÇİNDEKİLER ..... **V**
ÖZET ..... **VII**
SUMMARY ..... **IIX**
ŞEKİLLER DİZİNİ ..... **IX**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **XVI**
KISALTMALAR DİZİNİ ..... **XVI**
1. GENEL BİLGİLER **1**
1.1. Giriş 1
1.2. Çalışmanın Amacı 2
1.3. Çalışma Alanının Seçimi 2
1.4. Çalışma Yöntemi 3
1.5. Koruma Kavramı 3
1.5.1. Korunacak Değerler 5
1.5.2. Değerlendirme Ölçütleri 7
1.5.3. Kırsal Mimari Mirasın Korunması 9
1.6. Kırsal Mimari Miras 16
1.6.1. Anadolu'daki Kırsal Mimari Miras ve Örnekleri 18
1.6.2. Doğu Karadeniz'deki Kırsal Mimari Miras ve Örnekleri 22
1.6.3. Doğu Karadeniz Konut Kültürü 30
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR **47**
2.1. Çalışma Alanı 47
2.2. Artvin İli 48
2.2.1. Tarihi 48
2.2.2. Coğrafi Konum 53
2.2.3. Topoğrafya, İklim ve Bitki Örtüsü 54
2.3. Artvin/Arhavi/Arılı Köyü 55
2.3.1. Arılı Köyü'nün Konumu 57
2.3.2. Arılı Köyü Kırsal Mimarisi 60
2.3.3. Arılı Köyü Kırsal Mimarisi Geleneksel Karadeniz EvlerininTespiti 64

3. BULGULAR VE İRDELEME 68
3.1. Arılı Köyü Geleneksel Evlerinin İncelenmesi 68
3.1.1. 1 No'lu Ev, 183 Ada 14 Parsel 68
3.1.2. 2 No'lu Ev, 115 Ada 6 Parsel 73
3.1.3. 3 No'lu Ev, 112 Ada 7 Parsel 78
3.1.4. 4 No'lu Ev, 111 Ada 1 Parsel 83
3.1.5. 5 No'lu Ev, 118 Ada 1 Parsel 88
3.1.6. 6 No'lu Ev, 115 Ada 11 Parsel 95
3.1.7. 7 No'lu Ev, 184 Ada 6 Parsel 101
3.1.8. 8 No'lu Ev, 119 Ada 1 Parsel 107
3.1.9. 9 No'lu Ev, 184 Ada 5 Parsel 114
3.1.10. 10 No'lu Ev, 183 Ada 35 Parsel 119
3.1.11. 11 No'lu Ev, 117 Ada 1 Parsel 125
3.1.12. 12 No'lu Ev, 114 Ada 5 Parsel 130
3.1.13. 13 No'lu Ev, 126 Ada 6 Parsel 135
3.1.14. 14 No'lu Ev, 111 Ada 2 Parsel 139
3.1.15. 15 No'lu Ev, 110 Ada 8 Parsel 142
3.1.16. 16 No'lu Ev, 113 Ada 9 Parsel 144
3.1.17. 17 No'lu Ev, 107 Ada 11 Parsel 146
3.1.18. 18 No'lu Ev, 107 Ada 12 Parsel 148
3.1.19. 19 No'lu Ev, 115 Ada 5 Parsel 150
3.1.20. 20 No'lu Ev, 107 Ada 22 Parsel 153
3.1.21. 21 No'lu Ev, 187 Ada 20 Parsel 155
3.2. Arılı Köyü Geleneksel Evlerinin Mimari Açıdan Ortak Özellikleri 158
3.3. Arılı Köyü Geleneksel Evlerinin Mevcut Durumları 166
3.4. Arılı Köyü Geleneksel Evlerinin Mevcut Durumlarının Değerlendirilmesi Sonucunda Çıkan Ortak Koruma Sorunları 167
4. SONUÇ ve ÖNERİ 168
5. KAYNAKLAR 170
6. EKLER 174
ÖZGEÇMİŞ

Yüksek Lisans Tezi

ÖZET

ARTVİN İLİ ARHAVİ İLÇESİ ARILI KÖYÜ GELENEKSEL TARİHİ KARADENİZ EVLERİNİN MEVCUT DURUMLARININ İNCELENMESİ VE KIRSAL MİMARİNİN KORUNMASINA YÖNELİK DEĞERLENDİRİLMESİ

Şeyma TÜRK KESİM

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Süleyman ÖZGEN
2025, 173 Sayfa, 3 Ek

Bu çalışmada ‘’ Artvin İli Arhavi İlçesi Arılı Köyü Geleneksel Tarihi Karadeniz Evlerinin Mevcut Durumlarının İncelenmesi ve Kırsal Mimarinin Korunmasına Yönelik Değerlendirilmesi ‘’ başlığında kırsal mimari konusunda çalışmalar yapılmış ve bu çalışmalar neticesinde elde edilen sorunlara öneriler getirilmiştir.

Dört bölümden oluşan bu çalışmanın ilk kısmında, çalışmanın amacına, yöntemine, koruma kavramına yer verilmiştir ve literatür çalışmalarından yararlanılarak kırsal mimarinin tanımı yapılmış, Anadolu’dan, Karadeniz’den kırsal mimari örnekleri incelenmiştir. Son olarak da Doğu Karadeniz konut kültürünün araştırılması yapılmıştır. İkinci bölümde çalışma alanına gidilerek alan çalışması yapılmıştır. Çalışma alanının bilgilerine, Arılı Köyü’ne ait bilgilere, Arılı Köyü kırsal mimarisine ve geleneksel evlerin tespitinin yapılmasına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde tespit edilen evler detaylıca incelenmiş, tablolar oluşturulmuş, plan çalışmaları yapılmış ve koruma önerilerinde bulunulmuştur. Dördüncü bölümde yapılan tüm çalışmalar sonuca bağlanmış ve tez çalışması sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Mimari, Koruma, Geleneksel ev, Geleneksel Çevre, Karadeniz Mimarisi, Arılı Köyü

Master Thesis

SUMMARY

THE EXAMINATION OF THE CURRENT CONDITIONS OF THE TRADITIONAL HISTORICAL BLACK SEA HOUSES IN ARHAVI VILLAGE OF ARHAVI VILLAGE IN ARTVIN PROVINCE AND THEIR EVALUATION FOR THE PROTECTION OF RURAL ARCHITECTURE

Şeyma TÜRK KESİM

Karadeniz Technical University
Institute of Science and Technology
Department of Architecture
Supervisor Assoc. Prof. Dr. Süleyman ÖZGEN
2025, 173 Pages, 3 Appendix

In this study " Studies have been carried out on rural architecture under the title of "Investigation of the Current Situation of the Traditional Historic Black Sea Houses of Arılı Village of Arhavi District of Artvin Province and Evaluation for the Protection of Rural Architecture" and suggestions have been made to the problems obtained as a result of these studies.

In the first part of this study, which consists of four parts, the purpose of the study, the method, the concept of conservation are given and the definition of rural architecture is made by making use of literature studies, examples of rural architecture from Anatolia and the Black Sea region are examined. Finally, the housing culture of the Eastern Black Sea region was investigated.

In the second part, fieldwork was carried out by going to the study area. Information about the study area, information about Arılı Village, rural architecture of Arılı Village and the identification of traditional houses are given.

In the third section, the identified houses were analyzed in detail, tables were created, plans were drawn up and conservation recommendations were made.

In the fourth chapter, all the studies were concluded and the thesis was finalized.

Keywords: Rural Architecture, Protection, Traditional house, Traditional Environment, Karadeniz Architecture, Arılı Village

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1. İtalya / Bologna 13
Şekil 2. İngiltere / Newcastle 14
Şekil 3. Türkiye / Safranbolu 15
Şekil 4. Türkiye / Cumalıkızık 16
Şekil 5. Tarihi Boyabat Evleri 21
Şekil 6. Tarihi Boyabat Evleri 22
Şekil 7. Mardin Alımlı Köyü'nden Kırsal Mimari Dokusu 22
Şekil 8. Mardin Alımlı Köyü'nden Kırsal Mimari Dokusu 22
Şekil 9. Bilenköy Camii, Hemşin, Rize 24
Şekil 10. Bilenköy Camii, Hemşin, Rize 24
Şekil 11. Cevizli Köyü Camii, Şavşat, Artvin 24
Şekil 12. Cevizli Köyü Camii, Şavşat, Artvin 25
Şekil 13. İşhan Kilisesi, Yusufeli, Artvin 26
Şekil 14. İşhan Kilisesi, Yusufeli, Artvin 26
Şekil 15. Tekkale (Dört Kilise) Kilisesi, Yusufeli, Artvin 27
Şekil 16. Tekkale (Dört Kilise) Kilisesi, Yusufeli, Artvin 27
Şekil 17. Çiftekemer Köprüleri, Arhavi, Artvin 28
Şekil 18. Çiftekemer Köprüleri, Arhavi, Artvin 28
Şekil 19. Serender, Arılı Köyü, Arhavi, Artvin 29
Şekil 20. Serender, Arılı Köyü, Arhavi, Artvin 30
Şekil 21. Plan Tipleri 31
Şekil 22. Detaylandırılmış Plan Tipleri 33
Şekil 23. Ahşap Ev,Meşeli Köy, Artvin 35
Şekil 24. Taş Duvar 35
Şekil 25. Ciritdüzü Köyü,Şavşat,Artvin(Kütük Yığma Sisteme bir örnek) 36
Şekil 26. Yontma Ahşap Sisteme bir örnek 37
Şekil 27. Blok Ahşap dolma sisteme bir örnek 38
Şekil 28. Çakatura sisteme bir örnek 38
Şekil 29. Muskalı sisteme bir örnek 39
Şekil 30. Göz dolma sisteme bir örnek, Osman Ağa Konağı,Arhavi,Artvin 39
Şekil 31. Kagir ve Çakatura sistemlerin beraber kullanıldığı bir konut örneği, Arılı Köyü, Arhavi, Artvin 40

Şekil 32. Dolma Duvar Tipleri 41
Şekil 33. Göz Dolma Sitem Detayı 42
Şekil 34. Muskalı Sistem Detayı 42
Şekil 35. Çatı Biçimlenişleri 43
Şekil 36. Pencere Konum ve Biçimlenişleri 44
Şekil 37. Arılı Köyü'nden kapı üstü süsleme örneği 47
Şekil 38. Arılı Köyü'nden kapı üstü süsleme örneği 47
Şekil 39. Bir zamanlar Artvin 48
Şekil 40. Artvin,1936 51
Şekil 41. Çoruh Havzası 51
Şekil 42. Çoruh Havzası 51
Şekil 43. Artvin,1952 52
Şekil 44. Artvin'de Karadeniz Manzarası 52
Şekil 45. Geleneksel Artvin Evleri 53
Şekil 46. Yusufeli Barhal Kilisesi Gürcü Mimarisi 53
Şekil 47. Artvin Haritası 54
Şekil 48. Artvin İli, Arhavi İlçesi Haritası 54
Şekil 49. Karadeniz Manzaraları 55
Şekil 50. Osmanlı Dönemi'nde Trabzon Vilayeti Haritası 56
Şekil 51. Artvin / Arhavi Eski Fotoğraflar 56
Şekil 52. Artvin / Arhavi Eski Fotoğraflar 56
Şekil 53. Artvin İli, Arhavi İlçesi, Arılı Köyü 57
Şekil 54. Arılı Köyü ve Çevresi 58
Şekil 55. Mençuna Şelalesi 59
Şekil 56. Mençuna Şelalesi 59
Şekil 57. Dikyamaç Köyü Yaşam Tarzı Müzesi 60
Şekil 58. Dikyamaç Köyü Yaşam Tarzı Müzesi 60
Şekil 59. Arılı Köyü'nden Manzaralar 61
Şekil 60. Arılı Köyü'nden Manzaralar 61
Şekil 61. Arılı Köyü Tarihi Cami 62
Şekil 62. Arılı Köyü Tarihi Cami 62
Şekil 63. Arılı Köyü Tarihi Çeşme 63
Şekil 64. Arılı Köyü Tarihi Çeşme 63
Şekil 65. Arılı Köyü'ne ait yapı bilgileri çalışması 65

Şekil 66. Arılı Köyü'ne ait tescilli yapılar 66
Şekil 67. Arılı Köyü'ne ait incelenen konutlar ve ada-parsel bilgileri 67
Şekil 68. 1 No'lu ev plan krokisi 70
Şekil 69. 1 No'lu ev giriş cephesi 71
Şekil 70. 1 no'lu eve ait serender 71
Şekil 71. 1 no'lu eve ait iç mekân ve ocak 72
Şekil 72. 1 no'lu ev iç mekân görseli 72
Şekil 73. 2 No'lu ev plan krokisi 75
Şekil 74. 2 no'lu ev dış mekân 76
Şekil 75. 2 no'lu ev pencere tipi 76
Şekil 76. 2 no'lu ev ocak 77
Şekil 77. 2 no'lu ev iç mekân 77
Şekil 78. 2 no'lu ev arka cephe 78
Şekil 79. 3 no'lu ev plan krokisi 80
Şekil 80. 3 no'lu ev genel görünüş 81
Şekil 81. 3 no'lu ev ocak 81
Şekil 82. 3 no'lu ev iç mekân 82
Şekil 83. 3 no'lu ev iç mekân 82
Şekil 84. 4 no'lu ev plan krokisi 85
Şekil 85. 4 no'lu ev giriş cephesi 86
Şekil 86. 4 no'lu ev çıkma görüntüsü 86
Şekil 87. 4 no'lu ev ocak 87
Şekil 88. 4 no'lu ev hol 87
Şekil 89. 5 no'lu ev zemin kat plan krokisi 90
Şekil 90. 5 no'lu ev birinci kat plan krokisi 90
Şekil 91. 5 no'lu ev giriş cephesi 91
Şekil 92. 5 no'lu ev genel görünüş 91
Şekil 93. 5 no'lu ev ocak 92
Şekil 94. 5 no'lu ev merdiven 92
Şekil 95. 5 no'lu ev ikinci ocak 93
Şekil 96. 5 no'lu ev ikinci şömine 93
Şekil 97. 5 no'lu ev pencere tipi 94
Şekil 98. 5 no'lu ev iç mekân detayları 94
Şekil 99. 6 no'lu ev plan krokisi 97

Şekil 100. 6 no'lu ev ön görünüş 98
Şekil 101. 6 no'lu ev genel görünüş 98
Şekil 102. 6 no'lu ev iç mekân görünüşü 99
Şekil 103. 6 no'lu ev hayat girişi 99
Şekil 104. 6 no'lu ev hol 100
Şekil 105. 6 no'lu ev iç mekân kapı detayları 100
Şekil 106. 7 no'lu ev plan krokisi 103
Şekil 107. 7 no'lu ev genel görünüş 104
Şekil 108. 7 no'lu ev ocak 104
Şekil 109. 7 no'lu ev pencere tipi 105
Şekil 110. 7 no'lu ev iç mekân görünüşü 105
Şekil 111. 7 no'lu ev iç mekân görünüşü 106
Şekil 112. 7 no'lu ev iç mekân (ek alan) görünüşü 106
Şekil 113. 8 no'lu ev plan krokisi 109
Şekil 114. 8 no'lu ev genel görünüş 110
Şekil 115. 8 no'lu ev pencere tipi 110
Şekil 116. 8 no'lu ev çatı detayı 111
Şekil 117. 8 no'lu ev ocak 111
Şekil 118. 8 no'lu ev hayat girişi 112
Şekil 119. 8 no'lu ev hol 112
Şekil 120. 8 no'lu ev hayat 113
Şekil 121. 8 no'lu ev misafir odası girişi 113
Şekil 122. 8 no'lu ev şömine 114
Şekil 123. 9 no'lu ev plan krokisi 116
Şekil 124. 9 no'lu ev genel görünüş 117
Şekil 125. 9 no'lu ev arka görünüş 117
Şekil 126. 9 no'lu ev hayat 118
Şekil 127. 9 no'lu ev hol 118
Şekil 128. 9 no'lu ev iç mekân görünüşü 119
Şekil 129. 10 no'lu ev plan krokisi 121
Şekil 130. 10 no'lu ev genel görünüş 122
Şekil 131. 10 no'lu ev pencere tipi 122
Şekil 132. 10 no'lu ev hol 123
Şekil 133. 10 no'lu ev ocak 123

Şekil 134. 10 no'lu ev iç mekân görünüşü 124
Şekil 135. 10 no'lu ev iç mekân görünüşü 124
Şekil 136. 10 no'lu ev iç mekân detayları 125
Şekil 137. 11 no'lu ev plan krokisi 127
Şekil 138. 11 no'lu ev genel görünüş 128
Şekil 139. 11 no'lu ev ocak 128
Şekil 140. 11 no'lu ev hayat 129
Şekil 141. 11 no'lu ev hayat girişi 129
Şekil 142. 11 no'lu ev iç mekân görünüşü 130
Şekil 143. 12 no'lu ev plan krokisi 132
Şekil 144. 12 no'lu ev genel görünüş 133
Şekil 145. 12 no'lu ev hol 133
Şekil 146. 12 no'lu ev iç mekân kapı detayları 134
Şekil 147. 12 no'lu ev iç mekân görünüşü 134
Şekil 148. 12 no'lu ev iç mekân görünüşü 135
Şekil 149. 13 no'lu ev plan krokisi 137
Şekil 150. 13 no'lu ev genel görünüş 138
Şekil 151. 13 no'lu ev genel görünüş 138
Şekil 152. 13 no'lu ev iç mekân görünüşü 139
Şekil 153. 14 no'lu ev genel görünüşü 141
Şekil 154. 14 no'lu ev genel görünüşü 141
Şekil 155. 15 no'lu ev genel görünüşü 143
Şekil 156. 15 no'lu ev serenderi 143
Şekil 157. 16 no'lu ev genel görünüşü 145
Şekil 158. 16 no'lu ev genel görünüşü 145
Şekil 159. 17 no'lu ev genel görünüşü 147
Şekil 160. 17 no'lu ev arka görünüşü 147
Şekil 161. 18 no'lu ev genel görünüşü 149
Şekil 162. 18 no'lu ev giriş cephesi görünüşü 149
Şekil 163. 18 no'lu ev arka görünüşü 150
Şekil 164. 19 no'lu ev genel görünüşü 152
Şekil 165. 19 no'lu ev genel görünüşü 152
Şekil 166. 20 no'lu ev genel görünüşü 154
Şekil 167. 20 no'lu ev genel görünüşü 154

Şekil 168. 21 no'lu ev genel görünüşü 156
Şekil 169. 21 no'lu ev genel görünüşü 156
Şekil 170. 21 no'lu ev genel görünüşü 157
Şekil 171. 21 no'lu ev genel görünüşü 157
Şekil 172. Arılı Köyü Evlerinin Dokusu 174
Şekil 173. Arılı Köyü'nde dokuyu bozan bir ev 174
Şekil 174. Arılı Köyü Evlerinin Dokusu 175
Şekil 175. Arılı Köyü Evlerinin Dokusu 175
Şekil 176. Arılı Köyü Evlerinin Dokusu 176
Şekil 177. Arılı Köyü'nde dokuyu bozan bir ev 176

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1. Doğu Karadeniz geleneksel evlerinin geçirgenlik esaslı tipolojik dağılımı 32
Tablo 2. 1 No'lu Ev Özellikler 69
Tablo 3. 2 No'lu Ev Özellikler 74
Tablo 4. 3 No'lu Ev Özellikler 79
Tablo 5. 4 No'lu Ev Özellikler 84
Tablo 6. 5 No'lu Ev Özellikler 89
Tablo 7. 6 No'lu Ev Özellikler 96
Tablo 8. 7 No'lu Ev Özellikler 102
Tablo 9. 8 No'lu Ev Özellikler 108
Tablo 10. 9 No'lu Ev Özellikler 115
Tablo 11. 10 No'lu Ev Özellikler 120
Tablo 12. 11 No'lu Ev Özellikler 126
Tablo 13. 12 No'lu Ev Özellikler 131
Tablo 14. 13 No'lu Ev Özellikler 136
Tablo 15. 14 No'lu Ev Özellikler 140
Tablo 16. 15 No'lu Ev Özellikler 142
Tablo 17. 16 No'lu Ev Özellikler 144
Tablo 18. 17 No'lu Ev Özellikler 146
Tablo 19. 18 No'lu Ev Özellikler 148
Tablo 20. 19 No'lu Ev Özellikler 151
Tablo 21. 20 No'lu Ev Özellikler 153
Tablo 22. 21 No'lu Ev Özellikler 155
Tablo 23. İç mekân (plan) oluşumunu etkileyen elemanlar ve özellikleri-Aşhana ve Ocak 159
Tablo 24. İç mekân (plan) oluşumunu etkileyen elemanlar ve özellikleri-Aşhana ve Ocak 160
Tablo 25. İç mekân (plan) oluşumunu etkileyen elemanlar (mekân isimleri) 161
Tablo 26. İç mekân (plan) oluşumunu etkileyen elemanlar (mekân isimleri) 162
Tablo 27. Cephe oluşumunu etkileyen elemanlar (Cephe krokileri üzerinden yapılan analizler) 164
Tablo 28. Cephe oluşumunu etkileyen elemanlar (Cephe krokileri üzerinden yapılan analizler) 165

KISALTMALAR DİZİNİ

ICOMOS; International Council on Monuments and Sites (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)

UNESCO; United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

ÇEKÜL; Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı

ICRROM; International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Çalışmaları Merkezi)

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Türkiye kuzeyinden güneyine, doğusundan batısına doğasıyla, tarihiyle, kültürüyle, insanıyla oldukça çeşitliliğe ve zenginliğe sahiptir. Anadolu yüzyıllardan beri süregelen köklü tarihinde birçok farklı millet ve medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu medeniyetlerin yaşantılarının ve kültürlerinin izlerini Anadolu'nun her bir karışında görmemiz mümkündür. Tarihin çeşitli dönemlerinin getirdiği bu izleri birçok farklı alanda görmek mümkün olduğu gibi en çok karşılaşılan dallardan bir tanesi de mimaridedir. Anadolu'nun mimari anlamdaki zengin envanteri tarihin de köklerinin ne kadar derinden olduğunun en somut kanıtıdır. Türkiye'nin sahip olduğu bu köklü mimari, tarihimizin mirası olarak anılmaktadır.

Sahip olunan bu mirası kültürel mimari miras ve kırsal mimari miras olarak ikiye ayırabiliriz. Kültürel mimari miras ne kadar büyük bir öneme sahipse kırsal mimari miras da en az onun kadar önemlidir. Her ikisi de bir bütün olarak tarihten izler taşır ve korunup gelecek yüzyıllara ulaştırılması sağlanmalıdır. Kültürel mimari mirasların korunmasını sağlamak kırsal mimari mirasa göre bir nebze daha kolay olsa da kırsal mimari mirasın da aynı ölçüde korunması sağlanmalıdır.

Kırsal mimari mirasın korunmasının sağlanması, envanterinin tutulması, öneminin vurgulanması son derece önemlidir. Türkiye'nin kültür varlıklarının tespiti için kurulmuş olan 'Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları' çeşitli çalışmalarda bulunuyor olsa da kırsal mimari mirasın korunmasının tam anlamıyla sağlanması için yerel yönetimlerin, sivil toplum örgütlerinin, üniversitelerin de bu anlamda çalışmalar yapması, halkın bu konuda daha fazla bilinçlendirilerek bu mirasların ne kadar önemli olduklarının farkında olmalarının sağlanması gibi çalışmalar yapılarak koruma bağlamında çok daha etkili sonuçlar elde edilebilir.

Tüm bu durumlardan yola çıkılarak Türkiye'nin, Karadeniz'in zengin mimari miraslarının bir parçası olan kırsal mimari mirasın, 'Artvin İli Arhavi İlçesi Arılı Köyü Geleneksel Tarihi Karadeniz Evlerinin Mevcut Durumlarının İncelenmesi ve Kırsal Mimarinin Korunmasına Yönelik Değerlendirilmesi 'konu başlığı altında bir çalışma yapılarak Doğu Karadeniz bölgesinde yer alan kırsal mimari mirasın araştırılması, koruma bağlamında incelenmesi ve bu bağlamda çeşitli sonuç ve öneriler elde edilmesi bu çalışmanın ana konusu olarak seçilmiştir.

1.2. Çalışmanın Amacı

Kırsal mimari miras diğer tüm mimari değerler gibi ait olduğu ülkeye dair birçok özelliği yansıtır. Ülkelerin tarihinden izler taşır ve önemli belge niteliğindedir. Ait olduğu yörenin özelliklerini yansıttığı için o yöredeki kültürü, toplumu, yaşama biçimini vb. birçok durumu anlamaya ve öğrenmeye olanak sağlar. Bu durum hem o dönem yapılan çalışmalara hem de gelecek kuşaklara aktarılacak bilgilere faydalı olur. Tarih adına izler taşıyan her türlü mirasın bir toplumu tanımadaki ve tarihini yazmadaki rolü son derece önemlidir. Bu amaçla her bir yöreye ait kırsal mimarinin korunması, korunması adına çalışmalar yapılması, envanter kayıtlarının tutularak belgelenmesi son derece önemlidir. Kırsal mimari yapıların korumasının sağlanmasında karşılaşılan zorlukların birçok farklı sebebi bulunmaktadır. Bu zorlukların başında şüphesiz ki bu yapıların coğrafi konumları sebebiyle yerlerinin belirlenmesi ve tespitlerinin yapılması gelmektedir. Bazen içinde yaşayan insanların bilinçsiz ve yanlış kullanımı, bazen göç sebebiyle yapının terk edilerek bakımsız kalması gibi farklı sebepler de korumanın önündeki büyük engellerden bazılarıdır.

Yapılan bu çalışmanın amacı kırsal mimarinin Doğu Karadeniz bölgesi sınırlarında kalan durumunun seçilen yerde yer alan geleneksel evler üzerinden incelenip, araştırılarak, toplanan veriler ve literatürde yer alan bilgiler üzerinden 'koruma' başlığı altında tespitlerinin yapılması ve bu tespitlere yönelik çeşitli öneriler sunulmasıdır.

Bu tespitler sayesinde kırsal mimari mirasa ait olan bu yapıların kayıt altına alınması sağlanarak, gelecek nesillere aktarılması için bir çalışma yapılması hedeflenmiştir.

1.3. Çalışma Alanının Seçimi

Teknolojinin gelişimi ile kırsalda üretim biçimlerinin değişerek halkın ekonomik zorluklarla karşılaşması, istek ve ihtiyaçların değişmesi, sağlık, eğitim vb. olanaklara erişimde zorluk gibi nedenlerden dolayı kırsaldan kentlere olan göçler beraberinde ekonomik, kültürel, sosyolojik, teknik pek çok sorun ortaya çıkarmıştır. Bu sorunların aşılmasında son yıllarda kırsal alanların önemi ortaya çıkmış ve bu bağlamda her alanda olduğu gibi kırsal mimaride de çalışmalar hız kazanmıştır. Anadolu'nun her köşesinde yer alan kırsal mimari ürünlerinin korunup yaşatılması kültürel bir sorumluluk olmakla beraber yapılacak kırsal kalkınma çalışmalarına yön verebilecek nitelikte olması bakımından da önemlidir. Her geçen gün yok olma tehdidi altında olan bu ürünlerin en kısa zamanda

envanterlenmesi koruma çalışmaları için ivedilikle yapılması gerekli bir adımdır. Cami, köy odası, köprü, değirmen gibi mimari ürünlere sahip kırsal mimarinin büyük bir çoğunluğunu geleneksel evler oluşturmaktadır. Bu nedenle coğrafi konumu itibariyle Kafkaslar bölgesine sınır olan ve tarihte farklı birçok medeniyete ev sahipliği yaparak pek çok kültürden etkilenmiş zengin bir kültürel mirasa sahip Artvin ili, Arhavi ilçesinin Arılı (Papilat) köyü çalışma alanı olarak seçilerek geleneksel konutlar ele alınmıştır. Kültürel mirası zengin bölgede yer alan Arılı köyünde, Doğu Karadeniz kırsal mimarisine örnek teşkil edecek ve henüz kayıt altına alınmamış çok sayıda geleneksel evin var olması bu alanın seçiminde etkili olmuştur.

1.4. Çalışma Yöntemi

Çalışma literatür, alan ve analiz aşaması olarak üç aşamada gerçekleştirilmiştir.

İlk aşamada literatür çalışması ile koruma, kırsal mimari miras kavramları incelenmiştir. Bu kavramlar incelenirken kırsal mimari koruma yolları, sorunları gibi kırsal mimari ilgilendiren kavramlar incelenerek dünyadan ve Türkiye'den örnekler değerlendirilmiştir. Literatür çalışma sırasında Artvin ile ilgili coğrafi, kültürel ve kırsal mimari mirası ile ilgili bilgiler de elde edilmiştir.

Çalışmanın ikinci aşaması olan alan çalışmasında arılı köyüne ait tüm kırsal mimari ürünleri yerinde gözlem ve fotoğraf tekniği ile incelenerek mimari özellikleri ve korunmuşluk durumları tespit edilmiştir. Daha sonra toplamda incelenen 21 kadar geleneksel evden 13 geleneksel evde detaylı inceleme yapılarak rölövesi çıkarılmıştır.

Çalışmanın son aşamasında ise kırsal mimari alınan tüm veriler bir araya getirilerek özellikle rölövesi çıkarılan evlere ait incelemeler göz önüne alınarak yerleşim, plan, cephe, yapım tekniği, malzeme özellikleri, çatı özellikleri, ocak, korunmuşluk durumu gibi özellikler ile tipolojileri çıkarılmıştır. Bununla ilgili çeşitli tablolar oluşturulmuştur. Bu aşamalar neticesinde ise çalışma Arılı köyü geleneksel tarihi Karadeniz evleri ve kırsal mimariyi koruma üzerine çeşitli öneriler sunularak sonlandırılmıştır.

1.5. Koruma Kavramı

Tarihi değerlere sahip eserleri koruma, tarihin her döneminde ortaya atılan bir konu olmuştur. Korunması son derece önemli olan anıt, mimari yapı ve yerleşmelerin, ait oldukları

dönemlerinin siyasal, sosyal ve ekonomik durumlarına göre belirlendiği, bazen dinsel, bazense ulusal duyguların koruma kararında baskın olduğu görülmektedir. Koruma yaklaşımında ise yine dönemin sanatsal ve estetik anlayışının izlerine göre hareket edilir. Dolayısıyla her dönemde egemenlik gösteren sosyal yapı ve sanatsal akımların koruma davranışında etkileri görülebilir ve koruma hareketleri kuşaktan kuşağa değişiklikler gösterir.

Tarihi değere sahip yapıları korumaya farklı disiplinler ve değer yargıları şekil verirken, onarım biçimlerindeki farklı yöntemler her dönemde kendini göstermektedir.

18. yüzyıla gelindiğinde koruma çabalarının dünya çapında ilerletildiği, 19. yüzyılda yenileme çalışmalarının hız kazandığı ve 20. Yüzyılda korumanın artık toplumlarda bilinçli bir kabul gördüğü görülmektedir. (ÇEKÜL, 2010)

20.yy'da bu bağlamda UNESCO harekete geçmiş ve tüm dünyada koruma konusunda çalışmalara yapıp hizmet verecek bir merkez kurulmasını başlatmıştır. 1956 yılında bu merkez için İtalya'nın başkenti Roma seçilmiş olup, ICCROM olarak bilinen araştırma merkezi kurulmuştur.

Koruma kuramı dinamik bir yapıya sahiptir; tanımlanmış temel yaklaşımlar güncel gelişmeler ışığında gözden geçirilmektedir. 1964'te korumayla ilgili mimar ve teknisyenlerin bir araya gelmesiyle kabul edilen Venedik Tüzüğü'nün ardından koruma alanı kentsel ve kırsal sitler, kültürel peyzaj, endüstri mirası, Dünya Mirası gibi yeni kavramlarla genişletilmiştir. (Ahunbay,2019)

2003 yılında mimari mirasın analizi, korunması ve strüktürel restorasyonu için ilkeler başlığı altında yayımlanan kurul kararlarına göre kültürel mirasların tarihi özellikleri gereği çağdaş yönetmeliklerin ve yapı standartlarının uygulanması ile ilgili karşılaşılan sorunlara yönelik tavsiyeler verilerek korumanın her dönemde devam etmesi adına gelişmeler kaydedilmiştir. (ICOMOS,2003)

2011 yılında yayımlanan Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri'ne göre;

Bugün artık uluslararası bir çerçevede ele alınan kentsel koruma alanında, yeni istekler konusundaki bilinç sürekli olarak artmaktadır. Kültür mirasının korunması ve değerlendirilmesinden sorumlu kuruluşlar becerilerini, araçlarını, eğilimlerini ve çoğu kez planlama sürecindeki rollerini geliştirmelidirler.

Bu anlamda, kültür mirasını kentsel ekosistemin parçası, önemli bir kaynak olarak ele almak gerekir. Tarihi kentlerin ve bulundukları çevrenin uyumlu gelişimi için bu görüşe saygı gösterilmelidir.

Sürdürülebilir gelişme kavramı o denli önem kazanmıştır ki, mimari planlama ve müdahaleler konusundaki temel yaklaşımlar kentin yayılmasını sınırlandırma ve kentsel mirası korumaya yönelik politikalara dayanmaktadır.

Bu belgenin temel amacı tarihi kentlerde ve kentsel alanlarda yapılacak her tür müdahaleye uygulanabilir ilke ve stratejiler önermektir. Bu ilke ve stratejiler hem tarihi kentlerin ve çevrelerinin değerlerini korumak, hem de günümüz sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamıyla bütünleşmelerine yöneliktir.

Yapılacak müdahaleler hem yörenin soyut ve somut kültürel miras değerlerine, hem de yaşayanların yaşam kalitesine saygı göstermelidir. (ICOMOS,2011)

Valetta İlkelerine göre koruma ile ilgili yapılması gerekenlerden biri de bir koruma planı oluşturmaktır. Washington Tüzüğü'nün 5.maddesine göre;

"*Koruma planı tarihi kentsel alanlar arasında uyumlu bir ilişki kurulmasını sağlamayı hedeflemelidir*. "

"*Hangi binaların ve mekanların kesinlikle korunması gerektiğini, hangilerinin belirli koşullarda korunacağını ve hangilerinin sıra dışı durumlarda gözden çıkarılabileceğini belirlemelidir*. "

"*Koruma Planı tarihi alanda yaşayanlar tarafından desteklenmelidir*. "

Eğer bir koruma planı yoksa, tarihi kente gerçekleşecek tüm koruma ve imar etkinlikleri koruma ve geliştirme ilke ve hedeflerine uygun bir şekilde yapılmalıdır. (ICOMOS,2011)

Yasal korumanın ilk adımı tarihi kentler ve kırsal alanlardaki arkeolojik ve mimari değerlerin saptanması ve tescil edilmesidir. (Ahunbay,2019)

1.5.1. Korunacak Değerler

Korumanın temelinde öncelikle neyin korunacağı yatmaktadır. Yüzyıllar boyunca var olarak günümüze ulaşan önemli dini yapılar (Parthenon,Pantheon), mezar anıtları (Piramitler, Selçuklu türbeleri) işlevsel binalar (Colosseum, Roma hamamları) gibi bugün dünya mimari mirasının önemli örnekleri korunmaya değerli olarak görülmektedirler.

Korunacak değerlere kültür varlıkları denilir. Kültür varlıkları taşınır kültür varlıkları ve taşınmaz kültür varlıkları olarak ikiye ayrılarak tanımlanırlar;

• Taşınır Kültür Varlıkları

Resim, heykel, ikona, seramik kaplar, çini, cam, metal, deri eşya, dokumalar gibi kültür varlıkları olarak bilinmektedir. Ayrıca taşınmaz kültür varlıklarının içeriğinde bulunan bir duvar resmi, bir mozaik, heykel vs. gibi unsurlar da ait oldukları yapıda korunamayacak duruma gelebilir ve müzelere alınırlar.

• Taşınmaz Kültür ve Doğa Varlıkları

Türkiye anayasasının 2863 sayılı kanununa göre korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları şunlardır;

a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19 uncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,

b) Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar,

c) Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,

d) Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Millî Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından kullanılmış evler.

Ancak, Koruma Kurullarınca mimari, tarihi, estetik, arkeolojik ve diğer önem ve özellikleri bakımından korunması gerekli bulunmadığı karar altına alınan taşınmazlar, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı sayılmazlar.

Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler, tümülüsler, ören yerleri, akropol ve nekropoller; kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, tabya ve isihkamlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemerleri, su yolları, sarnıç ve kuyular; tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar; sunaklar, tersaneler, rıhtımlar; tarihi saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar; camiler, mescitler,

musallalar, namazgahlar; çeşme ve sebiller; imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, tekke ve zaviyeler; mezarlıklar, hazireler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, siteller, sinagoklar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar; külliyeler, eski anıt ve duvar kalıntıları; freskler, kabartmalar, mozaikler, peri bacaları ve benzeri taşınmazlar; taşınmaz kültür varlığı örneklerindendir.

Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindendir.

1.5.2. Değerlendirme Ölçütleri

Geçmişte var olup bir şekilde günümüze kadar ulaşan varlıkları tam olarak bütünüyle gelecek kuşaklara aktarmak kolay değildir. Ülkelerin sahip oldukları ekonomik güç, korumanın bu şekilde gerçekleştirilmesi adına her zaman yeterli gelmemektedir.

Bundan dolayı koruma çabasında bulunurken ilk olarak korunması mutlaka gerekli ve bu değerden vazgeçilmeyecek, ya da korunması tesadüflere bırakılamayacak anıtların belirlenmesini belirleyecek ölçütlerden yararlanılmaktadır.

2013 ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi'ne bakıldığında bir yapının veya yapı kümelerinin aşağıda sıralanan ölçütlere göre korunmasına karar verilir;

Bütünlük

Mimari mirasın yapısal ve mimari olarak bir bütün tanımlaması ve miras olma durumunu belgeleyen tüm unsurları ile var olması durumudur. Bütünlüğün diğer bir boyutu ise, mimari mirasın içinde varlık kazandığı çevre ve diğer miras unsurları ile birlikte süreklilik göstermesi şeklinde anlaşılmaktadır.

Tarihsel değer

Tarihsel değer iki ölçüte bağlı olarak anlaşılmaktadır: 1. Yapı ya da yapı gruplarının tarihsel önem taşıyan bir "olay", kişi ve/veya kurumla ilişkili olması; 2. Kentsel, kırsal, endüstriyel miras öğesinin eskiliği.

Belgesel değer

Yaşamın mekâna yansıması olarak kabul edilen yapılar, değişik dönemlerde yaşayan topluluklar ve onların sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal yaşamları, yapım teknolojileri hakkında bilgi veren kaynaklardır.

Estetik ve sanatsal değer

Kültür varlığının tasarımındaki anlayışı ve bezeme özelliklerini, dönemin ulaştığı beğeni düzeyini ve niteliğini kapsar.

Teknik ve teknolojik değer

Kültür varlığının ait olduğu dönemin teknik bilgi, beceri, yapım, malzeme ve işçiliğine ilişkin belgesel niteliklerinin tümüdür.

Enderlik- teklik değeri

Benzerleri zaman içerisinde yok olmuş yapılar ya da yapı elemanları enderlik değeri taşırlar. Türü, mimari üslubu ve tasarımcısı bağlamında benzeri olmayan ya da günümüze tekil olarak gelen yapı ya da yapı elemanları teklik değeri taşırlar.

Grup değeri

Birlikte bir bütün oluşturan, mimari miras ögelerinin yapısal ve anlamsal bağlamda bir arada bulunmalarından doğan değerdir.

Kullanım değeri

Kültürel varlığın kullanımının sürmesi ve kendisine çağdaş toplumda bir yer bulması bağlamında, yapının kullanılarak korunması ve çağdaş yaşamda yer alarak geleceğe taşınması durumudur. Yapının özgün kullanımının ya da toplumun onun için öngördüğü yeni kullanımın yapıya kattığı değerdir.

Folklorik değer

Toplumun yerleşmiş örf ve adetleri, yaşam biçimleri, inanışları ve alışkanlıklarının mimari mekânlarla (yapılar, yapı grupları veya yapı parçaları) birlikte var olmasının yarattığı değerdir.

(Ahunbay,2017) ‘ye göre;

Koruma kararı bir yapının veya yapı kümelerinin,

A. Tarihi belge niteliği,

B. Eskilik özelliği,

C. Estetik değer,

Özelliklerine göre taşıdıkları öneme bağlı olarak ortaya çıkar. Bir yapı, ya da yerleşme yukarıda listelenenlerden en az birini taşıdığında, korunması adına yapılacak ilk madde olan tescil kararı alınabilmektedir.

Hessen Eyaleti Anıt Koruma Müdürlüğünce kabul edilen değerlendirme düzeninde değerlendirme dört başlıkta toplanmaktadır:

1.Sanat tarihi değeri

2.Şehircilik yönünden önemi

3.Tarihi önemi

4.Teknik önemi

Bu maddeler doğrultusunda kırsal mimari miras ait olduğu kırsalın peyzaj görünümüne olan katkısı ve o yere ait mimarinin simgesi olma özelliğinden dolayı şehircilik yönünden önemli olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca özenli bir işçilikle yapılmış, özgün tasarımı iyi korunmuş ve sağlamsa teknik önem bakımından da değerlendirmeye alınır.

1.5.3. Kırsal Mimari Mirasın Korunması

Kırsal bölge konutları yöre halkının yaşantısına ve kültürlerine ait gelenek ve görenekleri yansıtmaktadırlar. Kırsal alanlar, geçmişten gelen geleneksel bölge kültürünün bugüne ulaşmış somut kanıtı olarak korunmalı ve gelecek kuşaklara iletilmesi için gerekli çabalar gösterilerek devamlılığının sağlanması gereken önemli değer unsurlarıdır (Aktürk,2021)

Geleneksel evlerin mimari miras olarak tanımlanması kavramı ilk olarak İsviçreli Karl Viktor von Bonstetten 1790'da çitlik evlerinin "geçmiş kültürün somut verileri olarak" bir parkta toplanması fikri ile ortaya çıkmıştır. Bunu takiben Aydınlanma devriminin yaşanmasıyla ortaya çıkan ulus kavramı toplumun ulus kimliğinin somut dayanağı olan kırsal kültürlerini koruma bilincini beraberinde getirmiştir. Von Bonstetten'den 101 yıl sonra Arthur Hazelius'un girişimiyle 1891'de Stockholm'de, bölgedeki geleneksel çiftçi evlerinin taşınarak bir arada sergilendiği Skansen Açık Hava Müzesi açılmıştır (Zippelius, 1974) Benzer bir durum 1936 yılında Romanya'da da görülmüştür.

2. Dünya Savaşının yaşanmasının ardından tarihi çevreleri korumaya yönelik faaliyetler hızla artış göstermiştir. Savaş nedeniyle tahribata uğrayan kent dokusunun korunması fikri geliştirilmeye başlanmıştır. 1962 yılında Fransa'da çıkartılan 'Malraux Yasası' ile tarihi kentlerin bütüncül olarak korunması ve yaşatılması kararı alınmıştır. Aynı yıl UNESCO'da "Yerleşmelerin ve Doğal Çevre Ortamlarının Kimliğinin ve Çekiciliğinin Korunması Konferansı" sonrasında aldığı kararlar ile kırsal alanın ve onunla bağlantılı doğal çevrenin korunmasına ilişkin gerekli çabaları göstermeye başlamıştır.

Koruma bağlamında bir dönüm noktası olarak kabul edilen 1964 Venedik Tüzüğü tarihi kentsel ve kırsal dokuların korunması ve "sit bütünlüğü" içinde değerlendirilmesi kararıdır.

Bu sayede yerinde koruma kavramının yaygınlaşması başlamış ve ICOMOS tarafından 1971'de düzenlenen Halk Mimarisi Uluslararası Kolokyumu'nda açık hava müzelerinde de yerinde (in situ) kavramının yaygınlaştırılması amaçlanmıştır.

1970'li yıllarda kırsal mimarinin korunmasına ilişkin konferansların sayılarının arttığı görülmektedir. Bu dönemde özellikle Avrupa Konseyi tarafından 1977 yılında Granada'da düzenlenen "Bölgesel Planlama İçinde Kırsal Mimari" başlıklı sempozyumun karar metni, bölge planlama çalışmalarında mutlaka kırsal mimarinin de gözetilmesi gerektiğinin ortaya Koyması açısından önemlidir (Madran ve Özgönül, 1999).

1979'da kırsal mimarinin korunmasına ilişkin Avrupa Konseyi tarafından kararlar alınır ve kırsal mimari 'kültürel miras' olarak tanımlanır.

1990'lı yıllarda artık kırsal mimarlık mirası ve onu çevreleyen –kısmen insan eliyle de biçimlendirilmiş olan– doğal çevre bir bütün olarak "kültürel peyzaj" (kültürel doğal çevre ortamı) kavramı içinde değerlendirilmeye başlamıştır. (Eres, 2008)

ICOMOS'un her yıl hazırladığı 'tehdit altındaki kültür mirası' raporlarında en hızlı bozulma sürecinin kırsal mimari alanında olduğu görülmektedir. Bu sebeple 2001 yılında Uluslararası Anıtlar ve Sitler Günü'nün "Tarihi Köylerimizi Koruyalım" sloganıyla etkinlikler düzenlenerek konuya verilen önemin artırılması amaçlanmıştır.

Avrupa Parlamentosu tarafından 2006 yılında Strazburg'da alınan "Avrupa'nın Kırsal ve Ada Bölgelerindeki Doğal, Mimari ve Kültürel Mirasın Korunması Kararları" kırsal mimarinin korunmasına ilişkin son yaklaşımı ortaya koyar ve kırsal mimarinin korunması açısından alınan son derece önemli kararlardır.

Bu kararlara göre:

– Kültür mirası Avrupalıların kimliği ve tarihsel gelişimi açısından temel öğedir.

– Kültür mirası, kuşakların kültürel ve yaratıcı katkısı sayesinde oluşan somut ve soyut öğeleri içerir.

– Kültür mirası mimarlık mirasını ve insanoğlunun zaman içinde yaşadığı mekânda biçimlendirdiği doğal mirası birlikte içerir.

– Avrupa coğrafyasının %90'ını oluşturan ve nüfusun terk etmesinden, azalmasından ve ekonomik sıkıntıdan etkilenen kırsal alandaki kültürel miras çok önemlidir.

Kırsal mimarinin korunması bölgeye verilen önemi, değeri, kültürün zenginliğini, tarihin köklerini ortaya koyar. Bölgenin o zamana kadarki yaşanmışlıklarının tüm yansımasını korunan çevreden okumak mümkündür. Ancak ne yazık ki oldukça önem taşıyan bu değerli mirasın korunması her zaman mümkün olmamaktadır.

Toplumların süreç içinde geçirdikleri ve kültürel, sosyal, ekonomik, teknolojik, geleneksel vb. ortamlarını geleceğe aktardıkları nesnel ifadelerinden birisi de yapı eylemidir. Taşınmaz eserlerin korunması olayının, insanlık tarihine eşit bir geçmişi olduğu bilinmektedir (Erder, 1971)

Çeçener'e göre korumaya, ilk olarak dinsel sebepler sonrasında ise sanatsal koruma endişeleri sebep olmuştur. Süreç içerisinde saklama-sakınma bilinci ve bir benzerlik, bir kendini kabul ettirme duygusunu içeren anısal saklama gelişme göstererek, belgesel korumanın kaynağını oluşturmuştur (Çeçener, 1981).

Koruma kavramı tarihi çevrelerin önemini ortaya koymakta önemli bir maddedir. Çoğu kentlerin, kuruluşlarında bu tarihi çevreler ana merkezde yer alır, kentlerin kendi karakterlerini edinmelerinde önemli role sahiptirler. Karaman'a göre, "Kentlerin karakterleri bulundukları doğal yapının genel özellikleri (tepelik ya da düz oluşu) ile yüzyıllarca üzerinde kurulan yapılaşmaların, peyzaj düzeninin mimari ve tarihsel özelliklerinin birikimi sonucu belirlenir" (Karaman,1989).

Kırsal alanları korumanın ekonomik, sosyo-kültürel, teknolojik, demografik vb. pek çok boyutu olduğu gibi her bir boyut birbiri ile bağlantılı olan pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Kırsal alanlarda teknolojinin gelişimine bağlı olarak makineleşmenin üretim biçimlerini değiştirmesi insan gücü ihtiyacının azalmasına neden olmuştur. Bu durum kırsal alanlarda insanları ekonomik zorluklarla karşı karşıya bırakırken aynı zamanda sağlık ve eğitim gibi olanakların olmayışı ya da az oluşu da kırsalda yaşayan insanların kentlere göç etmelerine neden olmuştur. Bu döngü ekonomik anlamda kırsalı etkilerken sosyo-kültürel olarak da etkilemiştir. Hızla nüfusu azalan kırsal alanlarda aile yapısı, yaşam ve üretim biçimlerinin ortaya koyduğu kültür yok olurken mimari yapılar terk edilmiş ya da bakımsız kalmıştır. Bu nedenle kırsal alanlarda mimari koruma, kırsal kalkınma ile gelişecek disiplinler arası bir çalışma ile gerçekleştirilecek bir olgudur. Bu bağlamda kırsal alanlardaki sorunlar toplumsal, ekonomik ve mimari-teknik olarak sınıflandırılabilir;

- **Kırsal Mimari Mirası Koruma Sorunları**

Kırsal bölgelerde toplumsal, ekonomik ve mimari yönlerden çeşitli sorunlar olabilmektedir. Bu sorunlardan mimari açıdan olanlarında eskime veya bozulma sürecine giren köyler, köy ekonomisinin devam etmediği, genç nüfusun göç ettiği yerleşimlerde ekonomik sıkıntı sebebiyle yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilmektedirler (Eres,

2016). Kırsal alanlardaki tehlikeleri durdurmak geleneksel kültürün ve hayatın devam etmesi açısından çok önemlidir. Bu sebeple kırsal alanlardaki koruma tehlikelerine karşın tespitlerin yapılması ve bu tespitlere iyileştirme önerileri getirilmesi son derece önemlidir. (Aktürk,2021)

Toplumsal Sorunlar; yöre halkının yaptığı müdahaleler sonucu oluşan değişiklikler ve ayrıca kırsal alandan kente yapılan göçler nedeniyle boş bırakılıp bakımsız kalan mimari mirasın yaşadığı sorunlardır.

Ekonomik Sorunlar; yapılması gereken bakım ve onarımlar için yeterli miktarda maddi kaynak bulunamamasıdır.

Mimari ve Teknik Sorunlar; Geleneksel mimarinin terk edilmeler sebebiyle uzun süre bakımsız ve harap kalması, kırsal evlerin geleneksel yapım sistemi ile oluşması, iklimsel etkiler sonucu zamanla bozulmaya neden olmaktadır. Tehlike altında kalan mimari çevre geleneksel özelliğini kaybedecektir (Aktaş, 2019; Eres, 2016; Erdem, 2019). Kırsal yapıların terkinin korunmasını etkilemesi dışında, korumanın yapılamamasının bir diğer sebebi de yerel halkın ekonomik sıkıntılardan dolayı yapıların onarım işlerine bütçe ayıramamasıdır. Günümüz koşullarında geleneksel evlerin yaşam içerisinde tercih edilmemesinin sebeplerine bakıldığında kırsal evlerin mimari açıdan konforlu olmayışı, geleneksel yapım tekniklerinin günümüz koşullarında kullanılmaması ve işçilik konusundaki eksikliklerin teknik sorunları beraberinde getirmesi olduğunu söylemek mümkündür. (Aktürk, 2021)

- **Kırsal Mimari Mirasın Çevresel Ölçekte Korunması**

Kırsal mimari dediğimiz zaman aklımıza yerel halkın yaşantısı, kır yaşamı, küçük kent ölçeği gelir. Bu kavramı tekil olarak düşünmek mümkündür. Bazen bir yörede mimari mirasa ait tekil ögeler bulunur ancak kırsal mimarinin ait olduğu yörenin benliğini yansıttığı düşünüldüğünde bu benliğin daha net anlaşılabilmesi için kavrama çevresel ölçekte bakmak gereklidir. Kırsal mimari, çevresel ölçekte incelendiğinde ve çevresel ölçekte korunduğunda ait olduğu kentin izlerini yansıtması daha nettir.

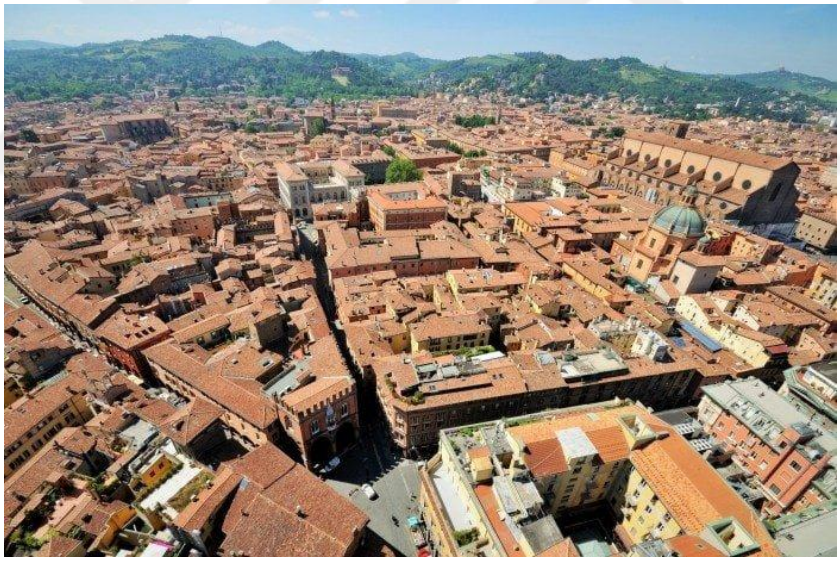
Kırsal alanlardaki yok olma tehlikesini durdurmak geleneksel kültürü yaşatmakla benzerlik gösterir. Buna yönelik olarak kırsal alanlardaki koruma sorunları adına incelemelerde bulunulması ve bu incelemeler neticesinde de çeşitli iyileştirme önerilerinde bulunulması son derece önemlidir. (Özgen,2009)

Aşağıda dünyada ve Türkiye'de çevresel ölçekte korumayla ilgili çeşitli örneklere yer verilmiştir.

İtalya / Bologna

Bir ticaret merkezi olarak yüzyıllar boyunca var olan Bologna, Kuzey İtalya‟ da yer alan Emilia-Romagna Bölgesi'nde verimli Po Vadisi'nde yer almaktadır. Bologna Tarihi Kent Merkezi Orta Çağ ve Rönesans 'a ait yapıların en zengin örneklerini barındırmaktadır (Şekil 2) (İnce dayı, 2007; Fitch, 1982). (Özgen,2009)

Bologna koruma planına bakıldığında tarihi yerleşmelerin ve yerel halkın korunması amaçlamaktadır. Koruma süreçlerinde, Bologna halkının bölgeyi terk etmesini engellemek ve halkın burada hayatına devam etmesi adına bölgede ekonomik desteklerin sağlanması ve artan ranta karşı kiraların kontrol altına alınması sağlanmıştır. Halkın bilinçlendirilmesi için ciddi çalışmalar yapılarak sürekli, yaşanılabilir, sürdürülebilir ve yeni yaşam koşullarına ayak uydurabilir bir çevrenin, mevcut çevrelerine nasıl adapte edileceği konusunda devamlı olarak halkın yanında yer alınmıştır. (Özgen,2009)

Şekil 1. İtalya / Bologna (URL5)

İngiltere / Newcastle upon Tyne (Grainger Town)

Newcastle upon Tyne 1961 yılında koruma politikalarına bünyesinde yer vermiştir. Kent 1963 yılında' 'koruma alanı‟ olarak adlandırılmaya başlanmıştır. %40'ı tescilli olan kentte başlatılan proje kapsamında, kentin yapı stoku tespit edilerek, yapıların kurtarılması ve kullanılması‟ ilkeleri ile çalışmalar yapılmıştır. Kurtarılan yapıların yeniden kullanılarak

hayata karışması konusunda titizlikle çalışmalar yapılmış, yapılara yüklenecek en uygun işlevlerin tespit edilmesi sağlanmıştır. (Özgen,2009)

Yapılara yeni işlevler getirilmesinde kentin ihtiyaçları göz önüne alınmıştır. Yapının uygunluğuna yönelik bir planlama yapılarak, kentin değişen gereksinimleri ile yapılara yüklenen işlevin değiştirilebileceği bir yapım teknolojisi kurularak yapılar yıpranmadan yeni işlevleri ile donatılmıştır (Lovie, 2001).

Şekil 2. İngiltere / Newcastle (URL6)

Türkiye / Safranbolu

Safranbolu'nun tarihi M.Ö. 4000 yıllarından başlamaktadır. 18., 19. ve 20. yüzyıllarda tam anlamıyla şekillenen ve bugünkü son halini alan bölge, birçok uygarlığın yaşadığı topraklar olarak tarihe geçmiştir (Kuban, 2001).

Kentin idari merkezi, 1955 tarihli imar planına göre, eski kent dışında Karabük"e daha yakın, Bağlar bölgesi ile kent arasındaki alana çekilmiş, kurulan yeni konut bölgeleri bu merkezin etrafında planlanarak kurulmuştur. Bu karar, eski kentin, çağdaş kent merkezinden kopmasına yol açmış olsa da böylece eski dokunun korunması kolaylaşmıştır (Kuban, 2001).

İlçede koruma altına alınmış eser sayısı 1128'dir. Safranbolu'yu herkesin tanımasına vesile olan evleri, 18. ve 19. yy. Türk toplumunun geçmişini, kültürünü, ekonomisini, teknolojisini ve yaşama biçimini yansıtırlar. Koruma altına alınmış 1128 eserden yaklaşık olarak %30´nun (338 eser) restorasyonu tamamlanmıştır ve restorasyonlarda genel olarak bakım, onarım, yenileme çalışmaları yapılmışlardır. Yenileme çalışmalarının yapıldığı eserlerin genellikle konaklama (46 eser), yeme içme yerleri ve ticari merkezler gibi turizm amaçlı kullanıldığı görülmüştür. Bu yapılar otel, pansiyon, restoran ve dükkânlar gibi turizm

işletmeleri olup Safranbolu´ya ilgi odağı olmasını sağlamaktadırlar (Candaş Kâhya ve Sağsöz, 2005).

Şekil 3. Türkiye / Safranbolu (URL7)

Türkiye / Cumalıkızık

Bursa Uludağ'da yedi Kızık köyünden özgünlüğünü koruyarak günümüze ulaşan en önemli köy olan Cumalıkızık, kırsal mimarinin önemli bir örneği olarak geleneksel yaşam biçiminin yanı sıra kırsal geleneksel dokusunu koruyarak günümüze ulaşan bir köydür. (Bekaroğlu, 2021)

Kültürel çeşitliliğin ve özgünlüğün korunması amacıyla kullanılan turizm, yerel kimlik ve özgünlüğe dayalı olarak planlandığında bölgenin kalkınmasını ve bölge halkının yaşam kalitesini arttırmada önemli rol oynar. Cumalıkızık köyü kırsal mimarideki özgün hali ile kırsal ve kültürel turizmin de birbirlerini hareketlendirerek yükselttiği önemli bir örnektir (Kaya, 2016)

Şekil 4. Türkiye / Cumalıkızık (URL8)

1.6. Kırsal Mimari Miras

Mimari özellikleri, çevre ile uyumları ve konumları hususunda tarih, sanat veya bilim adına eşsiz evrensel değerleri bulunan tekil ya da birleşik yapı toplulukları mimari miras olarak adlandırılmaktadır (ICOMOS, 2013).

Kırsal mimarlığı açıklamada yapılan en iyi yorum, kırsal mimarlığın, "halk tarafından yapılan halkın mimarlığıdır" tanımıdır. Sanayinin artmasından önce yapılan usta işi yapıları tanımlayan bu ifade, birbirine benzer farklı tanımlamalarla da anılır: 'halk mimarlığı', 'yöresel/yerel mimarlık', 'vernaküler mimari', 'spontan mimarlık', 'Tarım Çağı mimarlığı' gibi. (Sözen, 2012) Ayrıca literatürde kırsal mimarlık için 'mimarsız mimarlık' tanımı da oldukça yaygın olarak kullanılır.

Sümerkan (1991) kırsal mimarlığı halk mimarlığı olarak ele alır ve bunun iklim, topoğrafya, gereç, insanların etnik kökeni ve kültürü bağlamlarında doğduğunu açıklar. Bektaş (1991)'in kırsal mimarlığın tanımını yaparken 'halk yapı sanatı' olarak bahseder ve bahsettiği geleneksel Anadolu yapılarının akılcılık, doğaya, çevreye ve insana saygılı, içten-dışa çözüm (önce işlev), tutumluluk, gereçlerin en yakından seçimi, açıklık, iç-dış uyuşumu, esneklik ve çağdaşlık ilkeleri doğrultusunda inşa edildiklerini ifade eder.

Kuban (2001)'ın 'anonim ev' olarak adlandırdığı konutlar, yapan ve yaptıranın ortak ürünüdür ve yapımında bilinen yöntemleri ve bilinen şemaları kullanarak oluşturulurlar.

Kırsal mimari, mimari mirasın kırsal alanlarında yer alan yapılar için kullanılan bir kavramdır. Kırsal mimari yöreye özgü olan, yöreye ait malzemelerle yapılan ve yöre insanının gereksinimlerine dayanarak biçimlendirilmiş olan mimaridir. Kırsal mimari

kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için kırsal kavramına da bakmak gerekmektedir. Albayrak (2013) kırsal alanları, "bakıldığında kendine özgün bir doğal ve kültürel yapısı olan, halkın ve halk yaşantısının geleneksel izlere göre oluşturulduğu, kentlerle karşılaştırıldığında sade görünümde ve sorunlardan uzak, sanayinin küçük çaplı bir şekilde faaliyet gösterdiği, insanların kent ile ilişkisinin daha uzak koşullarda devam ettiği bölgelerdir" şeklinde tanımlamıştır (Haberal, 2015).

Kırsal mimari yapıları çoğunlukla bir mimar veya mühendis tarafından yapılmayan, bir tasarım stratejisine bağlı olmayan yöre insanının ihtiyacı doğrultusunda tasarladığı ve yöreye ait ustaların inşasını yaptığı yapılar olarak öne çıkmaktadır. Bu yapıların ait oldukları mimari üslubu yöre insanının ihtiyaçları, iklim, topoğrafya, yörede kullanılan yerel malzemenin ne olduğu gibi özellikler belirlemektedir. Herhangi bir akıma dayandırılmadan sadece ihtiyaç doğrultusunda tasarlanan yapılardır.

Sümerkan (1990) tarihsel süreç içerisinde genel bir yaklaşımla geleneksel evlerin biçimlenmesinde aşağıda yer alan 3 maddenin etkili olduğunu ifade etmektedir.

1-Bölgenin mevcut antik kabile ve topluluklarının.

2-Bölgeye göçerek gelmiş farklı kültürlere sahip kalabalık insan topluluklarının.

3-Özellikle Osmanlı döneminde devlet toprakları içinde yer değiştirme ya da zorunlu iskân gibi nedenlerle bölgeye gelip yerleşen değişik grupların.

Kırsal mimarinin oluşturulma şeklinde uygulanan yöntemlerin öğrenilmesinde deneyimin yer alması, özellikle işlevsel yönü baskın olan yapılarda, dünya üzerinde birbirinden oldukça farklı coğrafyalarda bile şaşırtıcı benzerlikler olduğunu göstermektedir. Bu durum Türkiye'nin Doğu Karadeniz bölgesine ait olan ahşap serenderlerin, İspanya'nın Galicia bölgesindeki taş zahire ambarlarına olan benzerliği ile örneklenebilir (Gökçe, 1979).

Sümerkan (1990); Doğu Karadeniz'in kırsal kesim mimari özelliklerine ait ilk bilgilerin İ.Ö. 400 yıllarında Doğu Karadeniz'den geçen Ksenophon'dan alındığı ile ilgili bir bilgiye yer vermiştir. Ksenophon Doğu Karadeniz kırsal mimarisi ile ilgili şu sözlere yer vermiştir;

'Mossynoeci'ler reislerine ağaç üzerinde kuleler inşaa etmekte idiler. Yerleşme birimleri tepelerin şurasında burasına dağılmış ve birbirinden uzaktı. Fakat bir köyden diğerine ayrıldığında işitilebilirdi. Çünkü memleket o kadar inişli yokuşlu idi. '

Kırsal mimari yapılar bölgenin ait olduğu mimari üslubu yansıtmaları, bölgenin tarihinden, doğasından ve kültüründen izler taşımaları sebebiyle son derece önemlidirler. Ancak çeşitli sebeplerden ötürü çok azı iyi durumda kalarak bazısı eski dokusunu, özelliğini

kaybetmiş, bazısı son derece kötü bir durumda kalmış bazısı da harabeye dönmüş yapılar olarak günümüzde varlıklarını sürdürmektedirler. Bu mirası korumak ve yaşatmak için koruma sorununun nedenlerine inip, bu mirasların önemi ve koruma kavramı konusunda toplumu bilinçlendirmek son derece önemlidir.

Kırsal bölgelerin korunması için yapılması gereken ilk şey onun iyi tanınması ve anlaşılmasıdır. Kırsal bölgelerde yaşayan insanların sahip oldukları değerler konusunda eğitilmesi ve desteklenmesi gerekir. Devamında ise kırsal bölgelerin yasal koruma altına alınması ve çeşitli çalışmalarla belgelenmesi önemlidir. Bu bölgelerin değerlerinin öğretilmesi ve geleceğe aktarılması; sürdürülebilir yönetimi için sahip olunan tüm imkanlarla çaba gösterilmelidir. (ICOMOS, 2019)

1.6.1. Anadolu'daki Kırsal Mimari Miras ve Örnekleri

Anadolu Türkiye'nin Asya kıtasında kalan topraklarının adıdır. Stratejik konumu itibariyle tarihte birçok farklı medeniyetlerin beşiği olmuştur. İklim, bitki örtüsü, yeryüzü şekillerinin çeşitliliği gibi birçok farklı çeşitliliğe sahip Anadolu'da ilk insan yerleşme,0333333leri görülmeye başlandıktan günümüze kadar Anadolu mimarlığı bu çeşitliliğin bir yansıması olmuştur.

Anadolu'da halk mimarisinin öncüsü Çayönü kabul edilir. Dönemin en büyük yerleşmelerinden biri olan Çatalhöyük'te daha gelişmiş bir yapılaşma gözlemlenmektedir.

Anadolu'da kurulan ilk merkezi devletin sahibi Hititler tarafından kurulan kentler; avlulu, dikdörtgen planlı, çeşitli mekânlardan oluşan, taş temel ve üzerine kerpiç yapılarak kurulan basit konutlardı. Evler genellikle iki katlıdır ve zemin katlar ambar veya işlik olarak kullanılmak üzere tasarlanmışlardır. Üst kat planlamalarında oturma ve yatak odalarının bulunduğu görülmektedir. Dikdörtgen planlı iki odalı tasarlanan evler, Hititlere ait evlere özgü ana tasarımlardır ve düz balçık çatı ile örtülü evlerin içinde mutlaka ocak bulunmaktadır. Çorum Boğazköy (Hattuşaş) ve diğer Hitit yerleşimlerinde yer alan konutların çoğunluğunda tasarımın bu şekilde olduğu gözlemlenmiştir. (Sözen, 2012)

Bizans döneminde görülen kırsal mimaride ise Akdeniz sahillerinde antik çağın izleri, Orta Anadolu'da yer alan tek odalı oluşturulan basit konutlar, Kapadokya'da da mağara içindeki konutlar görülmektedir.

Geleneksel konutun oluşumunda kültürün dünya görüşü, yaşam biçimi, değer ve toplumsal kuralları etkilidir, diğer yandan kültürün mahremiyet anlayışı bireylerin özel

yaşamlarında ne derece hassasiyet sergilediklerini gösterir ve bu da başka insanlarla etkileşimini denetim altına alır. Kırsal alanda bu ilkeleri temel alarak evleri biçimlendiren başlıca 4 temel etkiden söz edilebilir (Şengül, 2005)

1. Çevresel etkiler: İklim, topoğrafya, doğal doku, insan dokusu, çevrede bulunan malzeme, vb

2. Kültürel etkiler: Dünya görüşü, kültürel değerler ve normlar, din, dil, aile, akraba ve toplum ilişkileri, yaşam biçimi, çevre/mekân-konut kullanımı ile ilgili normlar, konutun temel işlevi ve anlamı

3. Sosyal etkiler: Aile büyüklüğü, ailenin sosyoekonomik statüsü ve toplumsal etki alanı, ailenin dünya görüşü ve toplumsal tutumlar, aile yapısı/ailede roller, ailenin yaşam biçimi, ailenin kendilik algısı, beklentileri ve umutları, ailenin konut deneyimleri

4. Bireysel etkiler: Bireyin konutla kurduğu yarar ilişkisi, bireyin konutla kurduğu duygusal ilişki, bireyin kültürel normlarla ilgili yorumu, eğitimi, bireyin yaşam yoğunluğu, konut deneyimi, benlik algısı

Geleneksel konut plan şeması sofa ve odalardan oluşmuştur ve bunların bir araya gelme şekli ise plan tipolojilerini ortaya çıkarmıştır (Küçükerman, 1996).

Türk konut mimarisinin sistemli ilk çalışmasını yapan S.H. Eldem, Türk evini gruplara ayırırken dört temel plan özelliğine göre sıralamasını yapmıştır:

1. Sofasız plan tipi

2. Dış sofalı plan tipi

3. İç sofalı plan tipi

4. Orta sofalı plan tipi

Konutlar genellikle iki katlıdır. Zemin katlarda kiler, depo ve mutfak gibi servis alanlarına yer verilir.

Geleneksel konut mimarisinde aile yapısı ve mahremiyet önemli unsurlardan olup dışa kapalı bir mekân organizasyonu vardır (Akın ve Kalınbayrak Ercan, 2022).

Konutların içerisinde hava akımının oluşmasını sağlayan “sofanın’’ konum ve şekli temel alınarak planlamalar yapılmıştır. (Sözen,2012)

D. Kuban Anadolu ev mimarisini yedi bölgeye ayırarak konut tipolojisinde sınıflandırmasını yapmıştır:

1. Güneydoğu Anadolu bölgesinde görülen taş konut mimarisi

2. Erzurum'dan öteye Kuzey Doğu Anadolu bölgesinde görülen ahşap hatıllı taş mimarisi:

3. Doğu Karadeniz bölgesinde görülen ahşap iskeletli ev mimarisi

4. Ege ve Akdeniz bölgesinde görülen düz damlı kübik taş mimarisi

5. Orta Anadolu'nun özellikle Niğde ve Kayseri (Eski Kapadokya) bölgesinde görülen taş mimarisi

6. Orta Anadolu'nun köy ve küçük kentlerinde görülen kerpiç mimarisi

7.Anadolu'nun kıyıları ile orta yayla arasında, Sivas dolaylarından batıya ve İç Ege'den Torosların kuzey yamaçlarına uzanan, Balkanlarda da görülen mimari teknik olan Hımış (taşıyıcı sistemi ağaç, kerpiç dolgulu, zemin katı çokluk taş) yapı tekniği

C. Bektaş, Anadolu kırsal mimarlığının temel ilkelerini Osmanlı dönemini ve sanayi öncesi yapılan mimariyi ele alarak, on maddeyle belirlemiştir:

1)Yaşama, doğaya, çevre koşullarına uygunluk

2)Gerçekçilik, akılcılık

3)İçten dışa çözüm

4) İç mekân ve dış mekân uyuşması

5) Tutumluluk

6) Kolaylık

7)Ölçülerin insan bedeni temel alınarak oluşturulması

8) İklime uygunluk

9)Gereçlerin en yakından seçilmesi

10)Esneklik

Tüm bu araştırmalara bakıldığında Anadolu kırsal mimarlığının sade, gösterişten uzak, ihtiyaca cevap veren yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Konutlar genellikle bir veya iki katlıdır. Zemin katlar bazı yörelerde ahır, bazı yörelerde de tahıl deposu olarak kullanılır. Üst katlar yaşam alanı olarak işlev görür.

Odaların mekânsal düzenlemeleri de son derece önemlidir. Odalar dahi ihtiyaç doğrultusunda konumlandırılarak isimlendirilmişlerdir. Sofa, aşhane, gelin odası vs. şeklinde kullanıma yönelik isimlerle anılmaktadırlar.

Anadolu'da en çok görülen kır evi planı, Osmanlı döneminde zemin katı kâgir, üst katı ahşap çatkılı, "Türk Evi" olarak bilinen yapıları yansıtmaktadır. Bu evlerin genellikle geniş saçaklı olduğu ve alaturka kiremitli çatılarla örtülü olduğu görülür. Yapıların var olan tüm tiplerine rağmen sanki aynı usta yapmışçasına bir bütünlük, düzen ve uyum görülür. Bunun etkili olmasında uzun yıllardır süregelen geleneksel usta çırak bağının bir sonucudur. Korunarak gelen ve çağlar boyunca aktarılan temel yapım ilkeleri, planlamalarda ve yapımlarda doku bütünlüğünü sağlamaktadır (Hersek, 2000).

Geleneksel konutlar yöresinde, en yakından temin edebileceği yapı malzemesi ile inşa edilir. Doğadan temin edilen inşa malzemeleri taş, ahşap ve kerpiçtir. Bu malzemeler her yörenin kültürüne göre şekillenerek kendine özgü bir mimari ortaya koyarlar. Geleneksel konutlar ister kent merkezinde ister kırsal da olsun, aynı veri ve ilkelerle inşa edilirken kentsel alanlarda yer alan konutlar daha özenli ve ince işçilikle, kırsalda yer alan geleneksel konutlar ise daha basit ve sade inşa edilmişlerdir. (Öztürk ve Akın,2025)

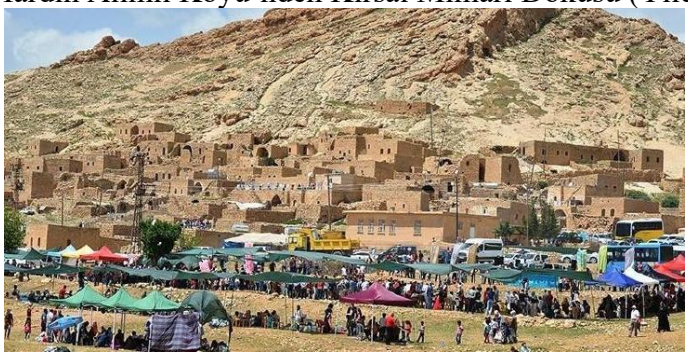
Şekil 5. Tarihi Boyabat Evleri (URL1)

Şekil 6.Tarihi Boyabat Evleri (URL1)

Şekil 7.Mardin Alımlı Köyü'nden Kırsal Mimari Dokusu (Yıldız,2019)

Şekil 8.Mardin Alımlı Köyü'nden Kırsal Mimari Dokusu (Yıldız,2019)

1.6.2. Doğu Karadeniz'deki Kırsal Mimari Miras ve Örnekleri

Anadolu'nun Karadeniz'e açılan kıyılarının, ana karayla ilişkisine yön veren ve kendine has olan bir coğrafyası vardır. Karadeniz'in Doğusundan Batısına bakıldığında

Kaçkar, Soğanlı, Zigana ve Canik dağlarının tepe noktalarından geçirilecek bir çizgi, denize doğru bir sınır çizer ve kuzeyde özgün bir tarih ve coğrafya mekânı oluşturur. (Batur ve Gür, 2005)

Doğu Karadeniz oldukça çeşitli kültürler topluluğu mevcut olan Anadolu'nun bu çeşitliliğinin bir parçasıdır. Doğu Karadeniz'i anlamak için Anadolu'dan gelecek olan izlere de bakmak gerekmektedir. Doğu Karadeniz'de mimari dahil yaşamın her alanına etkisi olan en temel unsurlar coğrafya ve sahip olduğu iklim koşullarıdır.

Dağların Karadeniz'e bakan yüzlerinde Akdeniz iklimi özellikleri görülmektedir. Kuzey bölgelerinde oldukça sık bir yeşil ve orman bolluğu varken, güney kesimlerinde yeşilin yoğunluğu azalır ve yerini daha seyrek bozkıra bırakır. Örneğin kuzey yamaçlarında Zigana Geçidi'ne kadar egemen olan yeşil içindeki düzenli olmayan yerleşmeler, güneye baktığımızda yerini düzenli yerleşmelere bırakır. Birkaç ara kesit vardır hatta. Örneğin Zigana Geçidi'nden sonraki ilk köy olan Kalkanlı' da Karadeniz' in hartama kaplı dik çatılı evleri ile Anadolu'nun toprak damlı evleri yan yanadır. (Batur ve Gür, 2005)

- **Camiler**

Çoğunluğu ahşap olan camiler, strüktür ve yapım modelleri ile zengin bir birikim sunarlar. Geç dönemde, 19.Yüzyıl'da yapılmış veya yenilenmiş bu yapılar, yörenin mimari birikimini, özellikle ahşapta ulaşılmış düzeyini sergiler. Bu camilerin Anadolu'nun bilinen modelleri ile ilgisi tartışılabilir düzeyde görünmektedir. (Sümerkan ve Okman, 1999)

Çoğunluğu kare planlı ve kırma çatılıdır. Üslup olarak geç barok dönemi kabul edilebilmesine referans olan mimari ve dekoratif ögeler özellikle iç mekânda kendini göstermektedir.

Taşıyıcı olarak taşın kullanıldığı camilerde yine iç mekanlarda ahşabın kullanıldığı da görülmektedir. Yöre kökeninin Kafkaslara dayanmasından ötürüdür ki bazı örneklerde o döneme ait bitkisel motiflerin ve figürlerin kullanıldığı bezemeler göze çarpar.

Şekil 9.Bilenköy Camii, Hemşin, Rize (URL2)

Şekil 10.Bilenköy Camii, Hemşin, Rize (URL2)

Şekil 11.Cevizli Köyü Camii, Şavşat, Artvin (URL3)

Şekil 12.Cevizli Köyü Camii, Şavşat, Artvin (URL3)

- **Kiliseler**

Doğu Karadeniz uzun yıllar Hıristiyan toplumunu içinde bulundurmuş olan topraklardır. Bu dinin getirdiği Hıristiyan kültürünün etkisiyle bölgede kiliselerin ve katedrallerin sayısı oldukça fazladır. Bazilika planlı ve üç nefli olan kiliselerin çoğu bölge İslam dinini benimsedikten sonra camiye çevrilmiştir. Camiye çevrilmiş olan kiliseler korunmuş olmakla birlikte terk edilmiş olanların çoğu harap durumdadır.

Bölgede yer alan kiliselerin sayısının oldukça fazla olması oldukça dikkat çeker. Kiliselerin içinden mevcut durumunu en iyi koruyan örnek Artvin Yusufeli'nde bulunan İşhan Manastır Kilisesidir. Kilise bazı değişimlere ve eklemelere maruz kalmış olsa da özgün halini büyük oranda korumaktadır. Haçvari planlı ve konik kubbeli olan kilisenin iç mekânında çeşitli hayvan figürlerinin kullanıldığı görülmektedir.

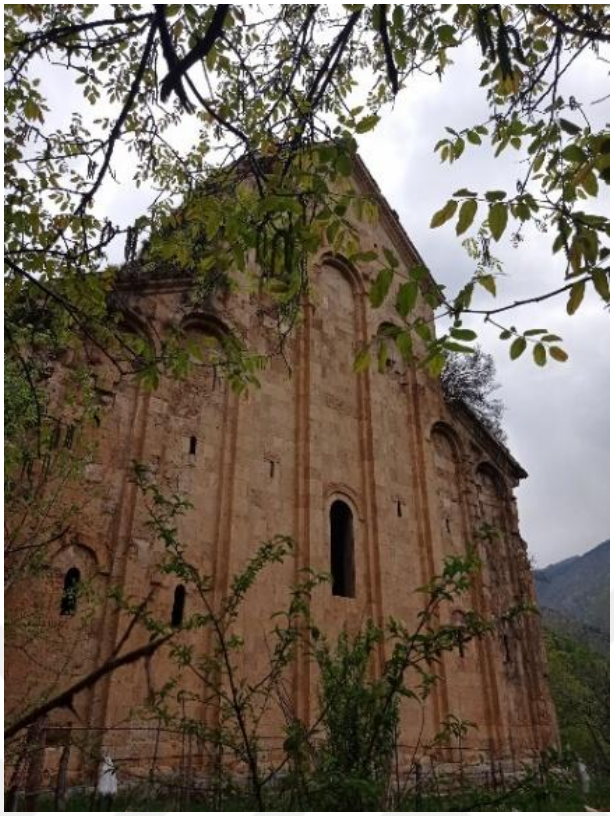
Yine dikkat çeken kiliselerden biri olan Cevizli Tibet Kilisesinin İşhan kilisesi gibi plan şeması ve üslup ögelerinin olduğu görülmektedir.

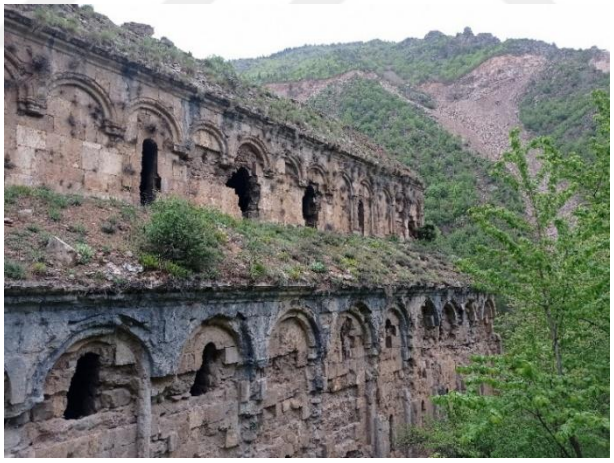
Şekil 13. İşhan Kilisesi, Yusufeli, Artvin (Şeyma Türk Kesim Arşivinden)

Şekil 14.İşhan Kilisesi, Yusufeli, Artvin (Şeyma Türk Kesim Arşivinden)

Şekil 15. Tekkale (Dört Kilise) Kilisesi, Yusufeli, Artvin

Şekil 16. Tekkale (Dört Kilise) Kilisesi, Yusufeli, Artvin

- **Köprüler**

Köprüler aralarında bir geçiş engeli bulunan iki mevcut alanı birbirine bağlayan yapılardır. Doğu Karadeniz'de köprüler oldukça önem taşıyan mimari unsurlar olarak kabul edilir. Yoğun yeşilin ve bol su alanlarının olduğu ve engebeli arazi yapısına sahip Doğu Karadeniz peyzajında ulaşımın daha rahat bir şekilde sağlanabilmesi adına köprülerin öne

çıktığı görülmektedir. Ahşaptan yapılmış köprüler ve taş köprüler olmak üzere iki çeşit kırsal mimariye özgü köprü tipleri mevcuttur.

Taş kemer köprüler özellikle dere kenarlarındaki değirmenlere ulaşımı sağlama görevine sahiptirler. Taş kemer köprüler tek açıklıklı ve basık kemer eğrisi çizen ince kesitte bir yapıya sahiptirler.

Ahşaptan yapılmış olan köprülerde gergi strüktürü kullanıldığı görülür.

Artvin'in Arhavi ilçesinde yer alan Ortacalar Çifte Köprüler (Çifte kemer Köprüleri) Osmanlı dönemine aittir ve 18.yüzyılda inşa edilmiştir. Ortacalar köyüne 2,5 km mesafede yer alan birbirinin aynısı olan köprüler Küçükköy ve Arılı köylerine giden yol ayrımında yer almaktadırlar. Köprülerin 2022 yılında UNESCO Dünya Kültür Mirası listesine girmeleri adına çalışmalar yapılmış olup aday olarak gösterilmişlerdir.

Şekil 17. Çiftekemer Köprüleri, Arhavi, Artvin (Emre Öztürk Arşivinden)

Şekil 18. Çiftekemer Köprüleri, Arhavi, Artvin (Emre Öztürk Arşivinden)

- **Serender**

Serenderler Karadeniz Bölgesi'ne ait olan ve yöre mimarisini anlamaya yardımcı olacak önemli yapılardan bir tanesidir. Serenderler konutların yanında yapılan, temel amacı besinlerin bozulmadan saklanmasına olanak sağlayan, depo görevine sahip yapılardır.

Genellikle iki katlı yapılar olan serenderler içerisinde yaşanmayan oturulmayan yalnızca depo görevi görmesi amacıyla tasarlanan yapılar olmalarına rağmen yapıda kullanılan bezemelerle ve motiflerle oldukça dikkat çekerler.

Taştan bir altyapı üzerinde yer alan ahşap yapılardır. Yapılan her kat, bir alttakinden dışa doğru uzatılarak yukarı doğru genişleyen bir görüntü oluşturulur. Havalandırmanın sağlanması amacıyla alt katı boş tutulup yalnızca ayaklar üzerinde duran serender oldukça hafif olan, yerle sanki teması olmayıp havada duruyormuş gibi görünen bir yapıdır. (Batur ve Gür, 2005)

Serender, temeli taş malzemeyle oluşturulmuş ve bu taş temel üzerine, iki veya üç birim üzerinden dört, altı veya dokuz ahşap pilotiyle oturtturularak yapılmış olan bir yapıdır. Pilotiler, serenderin üst katlarında taşınması planlanan malzemelerin yükünü taşıyarak sağlam bir şekilde ayakta kalması amaçlanarak sağlam ayakların dışında ayrıca eğrisel yanlamalarla sıkıca desteklenmiştir. (Batur ve Gür, 2005)

Şekil 19. Serender, Arılı, Arhavi, Artvin (Şeyma Türk Kesim Arşivinden)

Şekil 20. Serender, Arılı, Arhavi, Artvin (Şeyma Türk Kesim Arşivinden)

1.6.3. Doğu Karadeniz Konut Kültürü

Geleneksel Türk evinin en seçkin örneklerinden birine sahip olan Karadeniz evleri, doğayla, insanla ve yıllar boyunca süren deneyimlerin harmanlanmasıyla oluşturulmuş, Karadeniz'in zorlu coğrafya ve topoğrafyasıyla uyumu yakalamayı başaran eserlerdir.

Bölgedeki geleneksel yapı kültürünün oluşmasında, yapıların biçimlerinin, mekânsal organizasyonlarının etkili olmasının dışında, toplumun yaşamından doğan gerekliliklerin ortaya çıkması dahil pek çok etken söz konusu olmuştur. Yapıyı oluşturan yapım sistemlerini ve yapının biçimlenmesini etkileyen bu önemli etkenler; bölgenin iklimi, topografyası, yöresinin yapıcılık deneyimi, insanların bölgeye yerleşme zorunlulukları, bölgenin gelenek ve görenekleri, halkın sosyoekonomik düzeyi, kültürel ve tarihsel bağlar gibi çeşitli etkenler belirlenebilir. (Başkan,2008)

- **Temel Tipolojiler**

Trabzon, Ordu, Giresun, Rize ve Artvin illerinden oluşan Doğu Karadeniz Bölgesinin konut tiplerine baktığımızda farklı özelliklere sahip çeşitli konut tiplerine rastlarız.

Kültürün benzer özellikler taşıdığı ve geçmişte Trabzon sancağına bağlı olan Trabzon, Ordu, Giresun ve Samsun'da (Samsun, Orta Karadeniz'e bağlı olsa da) benzer konut tiplerine rastlanmaktadır.

Havalandırmanın çok iyi sağlandığı ve güneş yönüne göre konumlandırılmış bu evlere bu yörede 'karnıyarık 'tip denir.

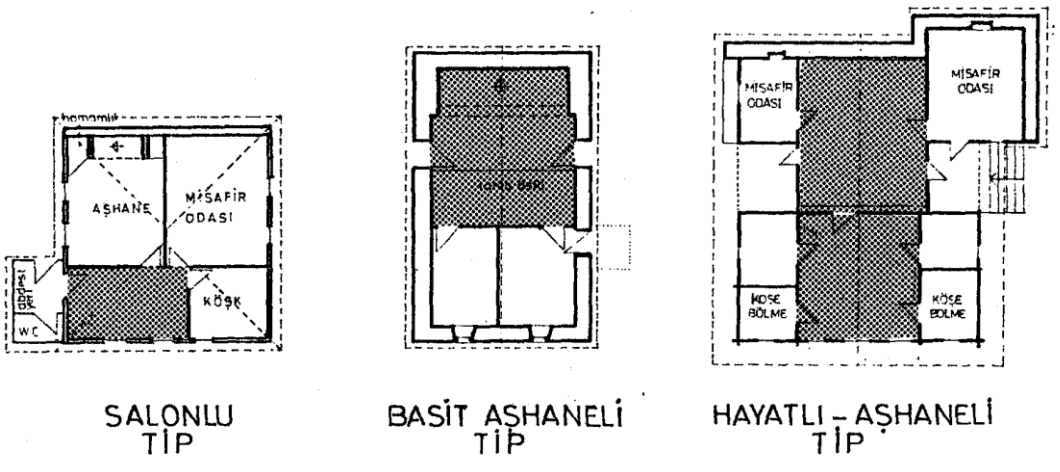
Doğu Karadeniz kıyı şeridinin doğusunda kalan kısmın kırsal konut tipinin 'aşanalı (dış sofalı)' tipler olduğunu söylemek mümkündür. Rize-Rus sınırı arasında bunlara çoklukla bir de 'hayat '(iç sofa) eklemlenir. Rize-Tirebolu arasında ise daha çok dış sofalı tiplere rastlanır. Her iki tipte de sofalar denize bakan aks üzerinde yer alırlar. Girişler ise dış sofa üzerinden Doğu-Batı yönünde iki adettir. Böylece eve iki ayrı yönden de hızla ulaşmak olanaklı olur. Evlerin büyük çoğunluğunda mutfak eylemleri bu dış sofada gerçekleşir. (Batur ve Gür, 2005)

Sümerkan (1990), konut tipolojisini üç ana başlık altında ele almıştır.

1.Salonlu Ev Tipolojisi: Tirebolu-Bulancak ilçeleri arasında, Giresun'a ait salon adı verilen ve diğer odalarla büyüklükleri aynı olan ve ahşap döşemeli ortak bir mekâna sahip olan evlerin tipolojisi.

2.Basit Aşhanalı Ev Tipolojisi: Görele (Giresun)- Yomra (Trabzon) illeri arasında yer alan zemini toprak olan aşhanaya sahip evlerin tipolojisi.

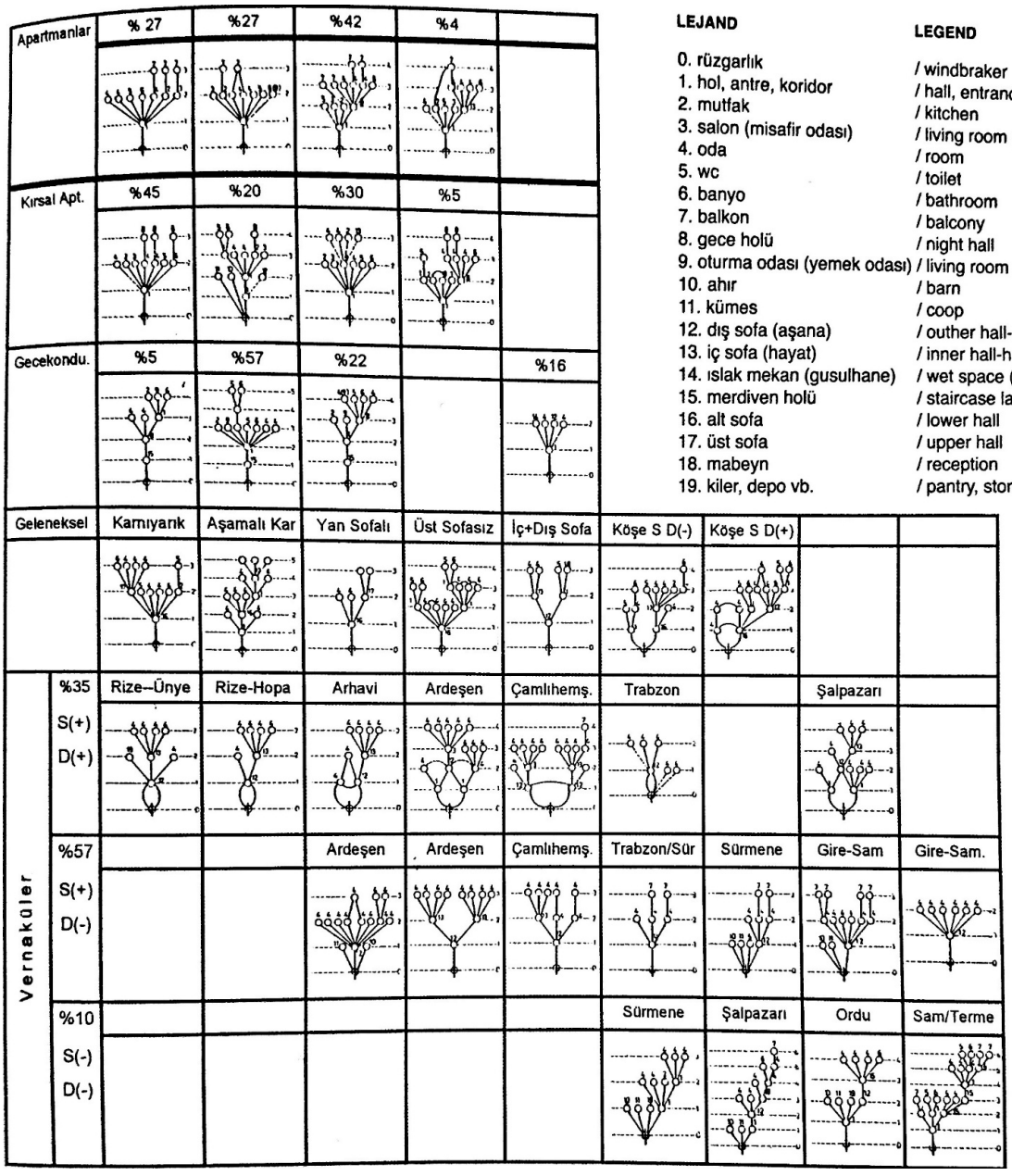
3.Hayatlı-Aşhanalı Ev Tipolojisi: Trabzon'un doğu ilçelerinde görülmeye başlayarak Rize-Artvin illerinde gittikçe yoğunlaşan; aşhana dışında, evin ortak mekânı olan ahşap zeminli bir oturma veya servis mekanını yansıtan, yani 'hayat' 'a sahip evlerin tipolojisi.

Şekil 21. Plan Tipleri (Sümerkan, 1990)

Plan tipolojileri yapılan çalışmalar ve araştırmalar doğrultusunda genel anlamıyla çözümlenmiştir. Plan tiplerinin oluşturulduğu şemalara göre mekanlar sıralanır, pencerelerin konumları oluşturulur. Evlerin plan tiplerini anlamak dışarıdan bakılıp, cepheleri okunarak da mümkündür. Doğu Karadeniz evlerine çıkmaların yeri 'hayat' mekanını gösterir. Büyük taş bacalarda 'aşhana' yı gösterir. Aşhana, evlerde günlük hayatın geçirildiği mekanlardır.

Tablo 1. Doğu Karadeniz geleneksel evlerinin geçirgenlik esaslı tipolojik dağılımı (Gür,2000)

Sümerkan (1991) daha sonraki çalışmasında bu tipleri detaylandırarak beş başlık belirlemiştir (Şekil 13);

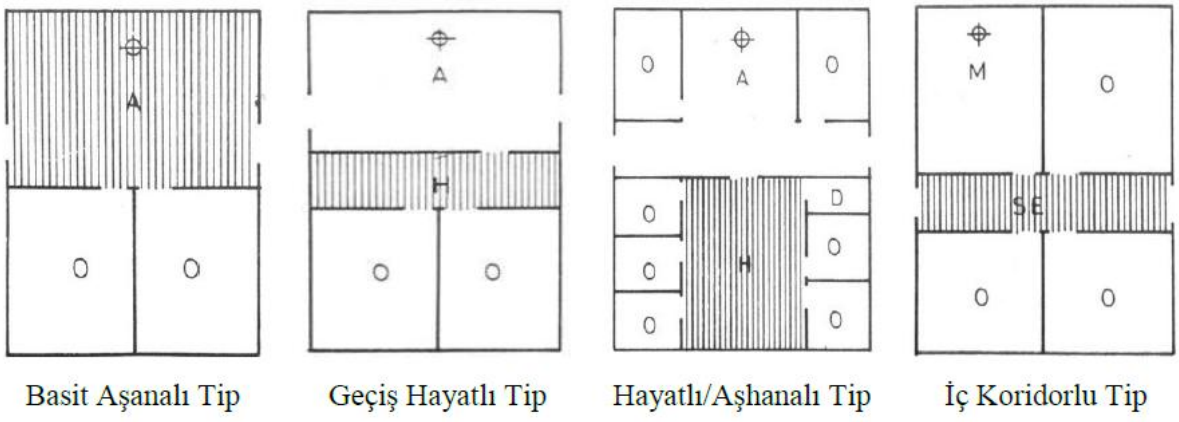
Salonlu Evler: Sadece oturma amaçlı kullanılan salonu bulunan ve mutfak dahil bütün odaların bu mekâna açıldığı evlerdir. Bu tip evlerde tüm odalar birbirleriyle eş büyüklüktedir.

Basit Aşhanalı Evler: İki yönde mevcut olan kapısıyla direk aşhanaya girilen evlerdir. Bu tipte aşhanaya kapıları açılan altlarına ahır yerleştirilen odalar vardır ve eğime bakan yöne yerleştirilmişlerdir. Bazı örneklerde aşhanalardan ahıra inilebilen kapılarda bulunmaktadır.

Geçiş Hayatlı Evler: Aşhana ile odalar arasına ara hol niteliğinde bir mekânın bulunduğu evlerdir. Hayat adı verilen bu mekânın aşhanaya paralel ya da dik şekilde düzenlendiği örnekler vardır.

Hayatlı-Aşhanalı Evler: Aşhana dışında, 'hayat' adı verilen ve zemini ahşap olup evin ortak mekanlarından olan ve bu mekânın işlevinin oturma veya servis mekânı olduğu evlerdir. Aşhanadan bir kapı ile ulaşılan bu mekânda pişirme hariç tüm eylemlerin gerçekleştirmekte ve odaların çoğu da buraya açılmaktadır.

İç Koridorlu Evler: Evin her iki yönde mevcut olan giriş kapısının açıldığı koridorun bulunduğu evlerdir. Mutfak ve diğer tüm odaların açıldığı bu mekân sadece geçiş amaçlı kullanılmaktadır ve nadir de olsa bazı örneklerde dik yerleştirilmiş başka bir koridora da sahip olmaktadır (Sümerkan, 1991).

Şekil 22. Detaylandırılmış Plan Tipleri (Sümerkan, 1991)

- **Yapı Malzemeleri ve Yapım Sistemleri**

Yapı Malzemeleri

Doğu Karadeniz evlerinde ana malzeme ahşap ve taştır.

İnsanlığın faaliyetlerde bulunmaya başladığından beri kullandığı ilk yapı malzemesi olan ahşap, çeşitli özellikleri ile etkin bir şekilde kullanılan diğer geleneksel yapı malzemelerinden ayrı tutulmaktadır. Ahşap malzemenin ana kaynağı ağaçtır ve bu dünyada üzerindeki en önemli canlılardan biri olan ağaçtan üretilen ahşap sürdürülebilir ve ekolojik, çevresel bir malzemedir. (Zakar ve Eyüpgiller, 2020)

Doğu Karadeniz bölgesinde ağacın bolca bulunması, ağaç çeşitliliğinin fazlalığı ve bundan ötürü bu malzemeye erişimin kolay olması sebebiyle yapı gruplarında ağaç en çok kullanılan malzeme olmuştur. Ahşap malzemenin ladin, göknar, sarıçam, kestane, gürgen, kayın, meşe gibi ağaçlardan elde edildiği görülmektedir. Kullanılan bu ağaçların ortak özelliği neme ve ısı değişimlerine karşı oldukça dayanıklı olmaları ve uzun süre bozulmadan kalabilmeleridir. Doğu Karadeniz iklimine uygun olarak malzemenin bozulmaması yapılarda kullanımı açısından artı bir özellik olmuştur. Aynı zamanda organik bir malzeme olan ahşap, hava alabilen ve insan sağlığı açısından da olumlu etkileri olan bir malzemedir.

Doğu Karadeniz'e ait mimaride kırsalda yer alan geleneksel yapılarda ağacın kullanıldığı yerler benzerlik göstermektedir. Bunlar yapıya ait elemanları sıralayarak ifade edilecek olursa;

Duvar sistemlerinde: Taşıyıcı dikme, dolgu malzemesi, iç bölme duvarları ve iç kaplamalarda

Döşemelerde: Açıklık geçen her türlü döşeme kirişleriyle döşeme kaplamalarında

Doğramalarda: Her türlü kapı, pencere doğramalarında

Çatılarda: Tüm çatı elemanlarında ve örtüde

Donatılarda: Her türlü sabit ve hareketli ev donatılarında

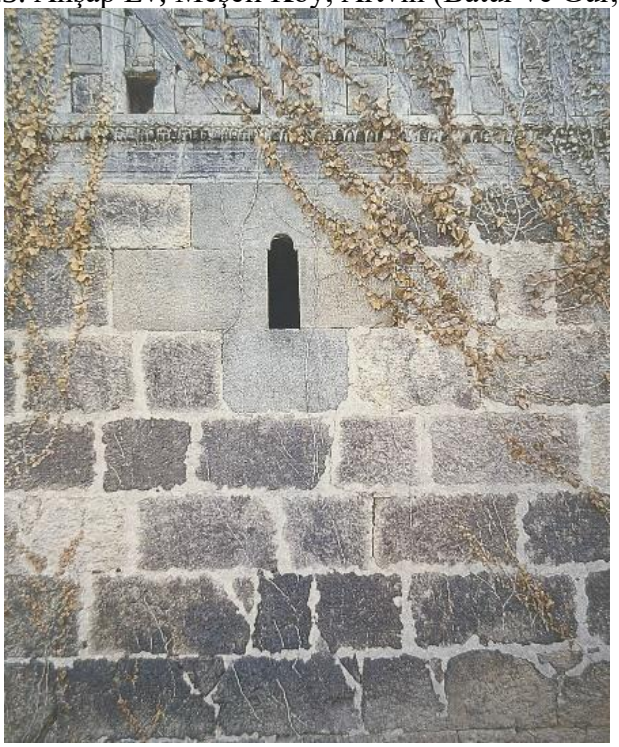
(Sümerkan, 1990)

Geleneksel yapımda en çok tercih edilen malzemelerden olan taş estetik özellikleri, dayanıklılığı ve işlenebilirliği açısından tercih edilmektedir. Taşların sınıflandırılması oluşumlarına göre olur ve fiziksel özelliklerine göre yapıda en verim alınabilecekleri yerlerde kullanılırlar. (Zakar ve Eyüpgiller, 2020)

Doğu Karadeniz geleneksel kırsal mimarisinde taş, yoğunlukla kullanılan yapı gereçlerinden biridir. Tüm Doğu Karadeniz'de evin mekanlarının kullanıldığı ana katı zeminden ayıran duvarlarda ve bodrumda yer alan ahır ve depo mekanlarının duvarlarında istisnasız taş malzemenin kullanıldığı gözlemlenmektedir. Evin ana mekanlarının olduğu katın duvarlarında ise taş, bölgeden bölgeye masif duvar ya da dolgu gereci olarak kullanılmıştır. Ocak bölümünün yer aldığı mekânın, şöminenin ve bacanın da ana malzemesi taş malzemedir. (Sümerkan, 1990)

Şekil 23. Ahşap Ev, Meşeli Köy, Artvin (Batur ve Gür, 2005)

Şekil 24. Taş Duvar (Batur ve Gür, 2005)

Yapım Sistemleri

Doğu Karadeniz evlerinde geleneksel yapım sistemleri 3 grupta incelenir.

• Ahşap yığma sistem

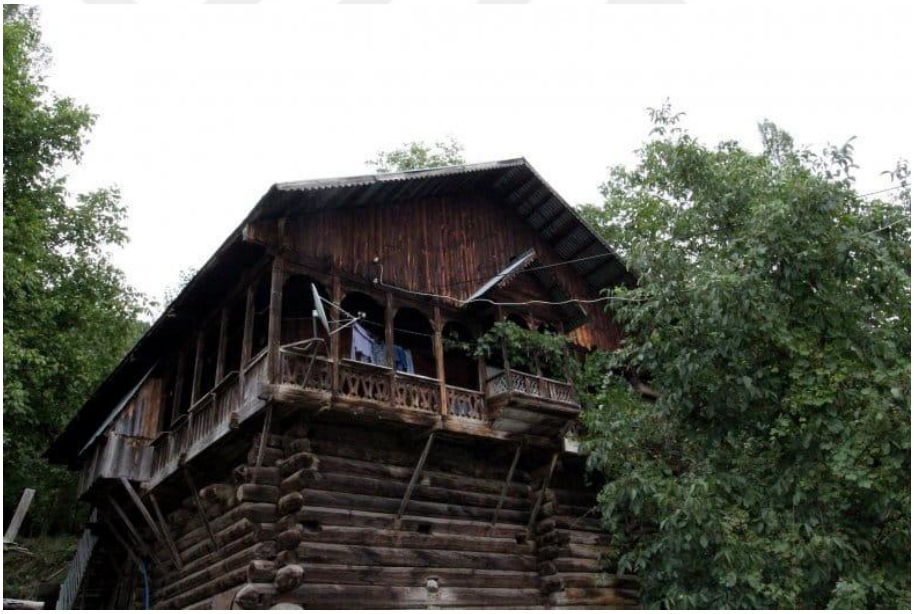
• Ahşap karkas sistem

• Karma sistem

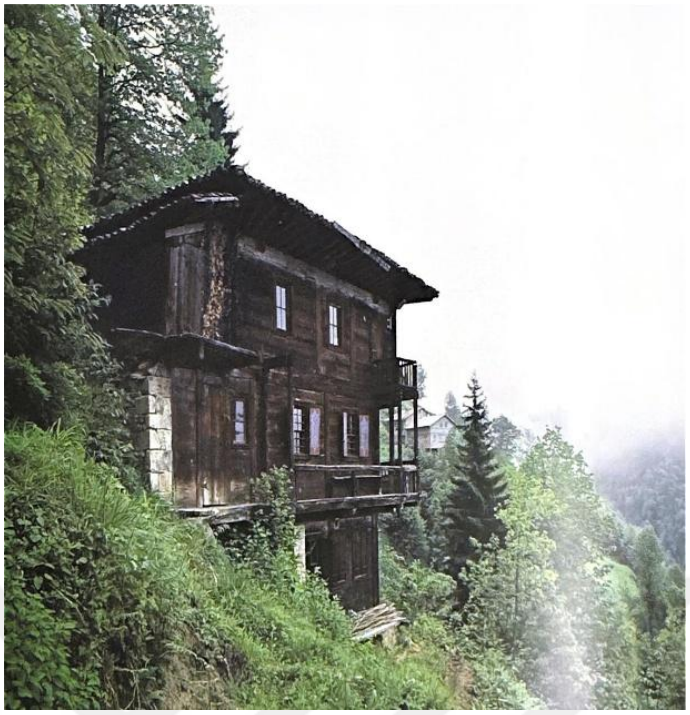
Ahşap Yığma Sistem

Doğu Karadeniz'de iç kesimlerde ahşap daha yoğun olarak kullanıldığından bu bölgede görülen yapım sistemi ahşap yığma sistemdir. Bütün iç ve dış duvarlar birlikte örülerek inşa edilir (Özgüner, 1970)

Kütük yığma sistem ve yontma ahşap yığma sistem olarak iki çeşittir.

Şekil 25. Ciritdüzü Köyü, Şavşat, Artvin (Kütük Yığma Sisteme bir örnek) (URL4)

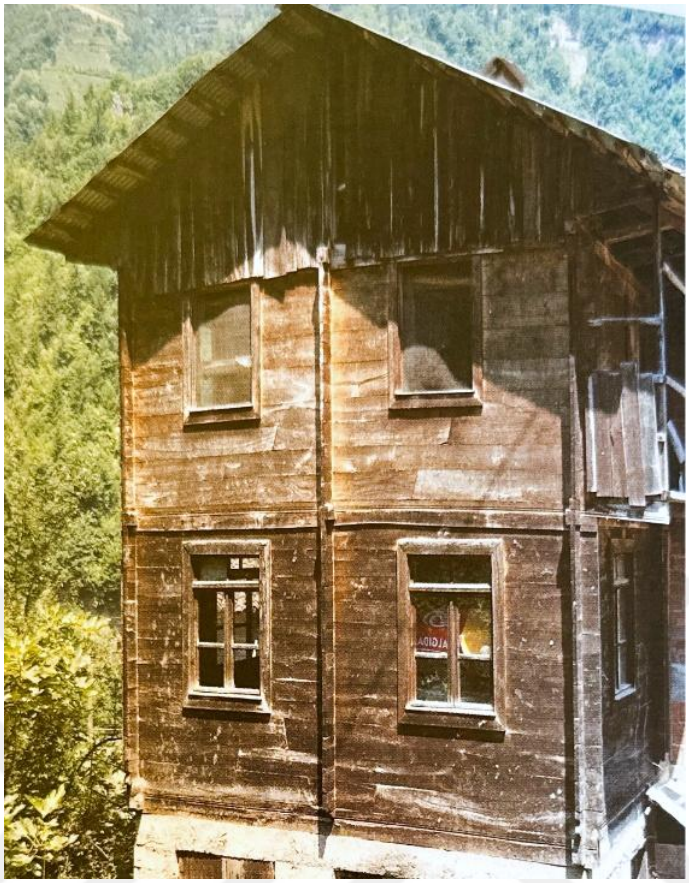

Şekil 26. Yontma Ahşap Yığma Sisteme bir örnek (Batur ve Gür, 2005)

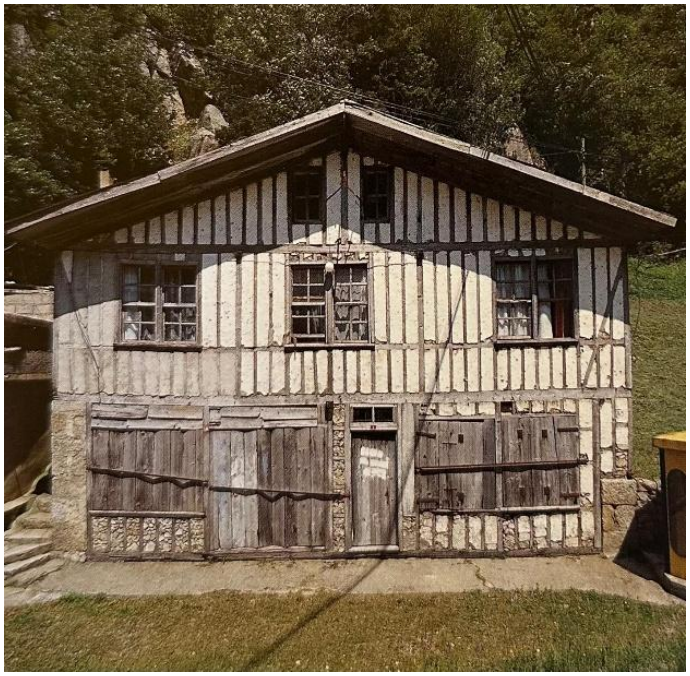
Ahşap Karkas Sistem

Genellikle belli bir yüksekliğe kadar yapılan taş duvar temellerin üzerine taşıyıcıların ahşap yığma sistemde olduğu gibi yatay değil düşey olarak oluşturulduğu sistemlere ahşap karkas sistem denmektedir. Yapıda yükler dikeyde ahşap dikmelere, yatayda ahşap kirişlere aktarılmaktadır (Çakır, 2000). Ahşap karkas sistem bölgede çatma, ahşap iskelet gibi isimlerle de anılmaktadır (Eruzun ve Sözen, 1996).

Blok ahşap dolma, göz dolma, muskalı ve çakatura olmak üzere 4 çeşittir.

Şekil 27. Blok Ahşap Dolma Sisteme bir örnek (Batur ve Gür, 2005)

Şekil 28. Çakatura Sisteme bir örnek (Batur ve Gür, 2005)

Şekil 29. Muskalı Sisteme bir örnek (Batur ve Gür, 2005)

Şekil 30. Göz Dolma Sisteme bir örnek, Osman Ağa Konağı, Arhavi, Artvin (Şeyma Türk Kesim arşivinden)

Karma Sistem

Doğu Karadeniz bölgesi yapılarında en çok rastlanılan karma sistem yukarıda bahsedilen sistemlerin en az ikisinin bir arada kullanıldığı sistemdir. Yapıyı tamamlayacak

usta elindeki malzemenin niteliğine göre karar verir ve yapıda gerektiği yerlerde faklı sistemleri bir arada kullanır. (Güler, 2012)

Şekil 31. Kagir ve Çakatura sistemlerin beraber kullanıldığı bir konut örneği, Arılı Köyü, Arhavi, Artvin (Şeyma Türk Kesim arşivinden)

- **Yapı Elemanları**

Temeller

Temeller, üzerine kurulacak olan yapının basıncını ve türlü yönlerden gelebilecek değişken yükleri kaldırarak yapıyı ayakta tutan ve kurulduğu zemine bağlayan yapı elemanlarıdır. Arkeolojik buluntular, insanların en az 10.000 yıldır (Neolitik Devir Başları) yapılarını sağlam zemin ve dayanıklı temeller üzerinde inşa ettiklerini göstermiştir. Yapı yakın çevresinde bulunabilen doğal malzemeler, her türlü yapı elemanının, bu arada temellerin de bileşenlerini oluşturabilmektedir. (Sümerkan, 1990)

Duvarlar

Mekanların sınırlarını belli eden, bölücü görevi gören ve insanlığın en eski çağlarından bu yana kendine ait alanlar yaratmasına olanak sağlayan yapı elemanı duvarlardır. Duvarlar

yapım malzemeleri, yapım tekniği, ayrılacak ortamın cinsi gibi özelliklere göre gruplandırılırlar.

Doğu Karadeniz'de görülen duvar tiplerine bakıldığında;

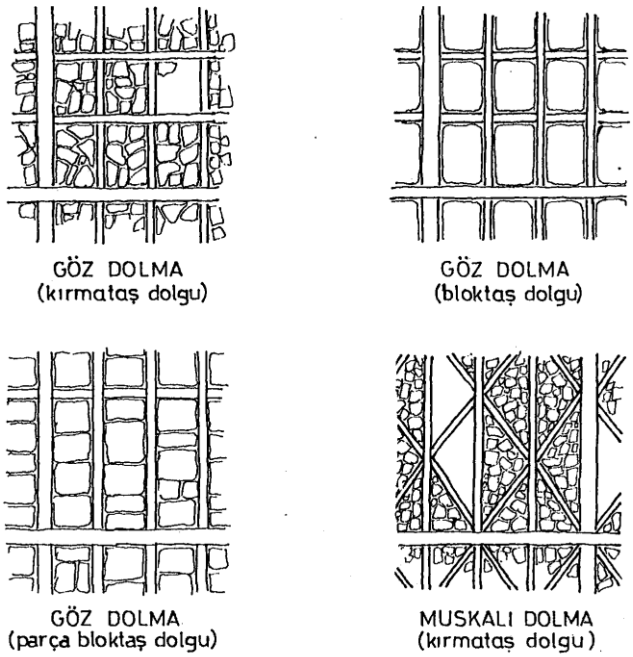
'Dolma Duvar', ahşap karolaj ve içine taş dolgu tekniği ile oluşturulan örülü çevre duvarlarıdır. Koyu renkli ahşap karolaj ve içine oturtulmuş yöre taşlarının çeşitli tonları ile ortaya çıkan görüntü yapıya eşsiz bir güzellik katar.

'Muska' bölgenin doğu kesiminde daha çok kullanılan, dolgu malzemesi olarak küçük taşların kullanıldığı farklı bir tekniktir. Boşluklara yerleştirilen bu taşlar arasındaki boşluklar kireç harcı ile doldurulur. Bu teknik, cephede ahşabın daha baskın görünmesini arttırır ve nakış etkisini ortaya çıkarır.

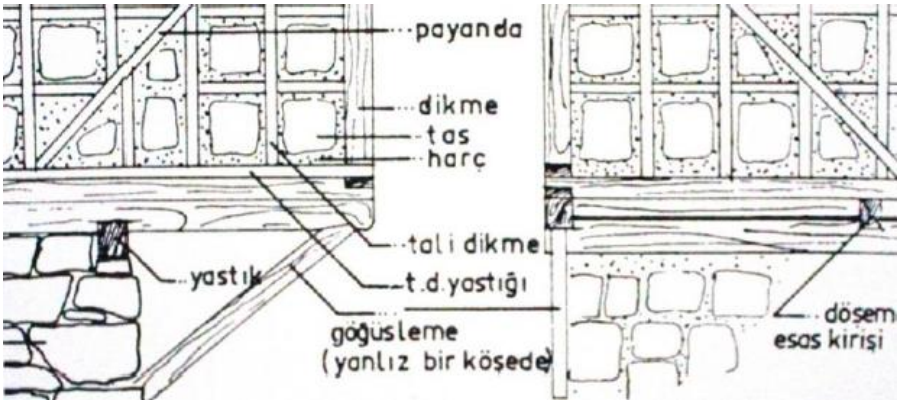
'Kareli Doku', muska şeklinde oluşturulan cephe dokusu bu seferde kare şeklinde oluşturulur. Cephedeki köşe dikmeler koyu renkli kestane ağacından elde edilmiştir. Taşlarında arasında oluşan boşluklar havalandırmayı sağlayarak cephede geometrik ve soyut bir desen oluştururlar.

'Çakatura Sistem', muskalı dolma sisteminin daha basit halidir.

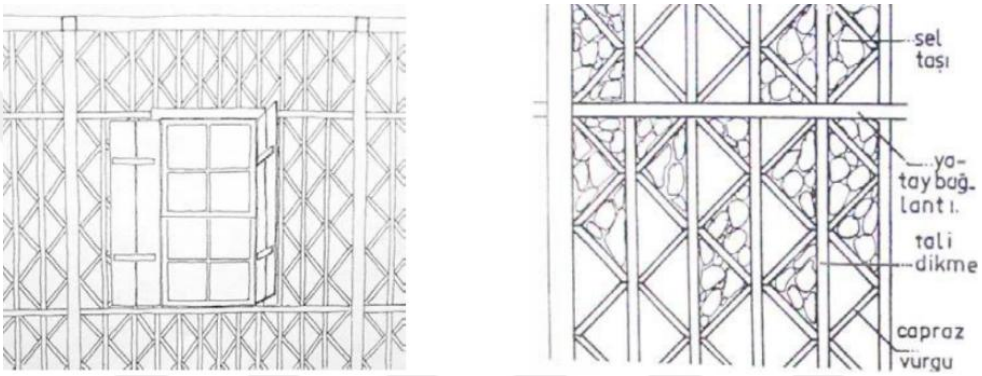
Oluşturma ve strüktür göz önüne alındığında muskalı sistemde görülen özellikler çakatura sistemin farkı dış duvar yüzeyinin bağdadi usulüne göre sıvanmasıdır. Taban kirişi üzerine oturtulan ahşap dikmelerin çapraz bağlantı elemanları ile oluşturulan karolajları özensiz bir şekilde yapıldıktan sonra üzerleri sık çıtaların çakılmasıyla kapatılır ve üzeri kireç harcıyla sıvanır (Özgüner, 2017).

Şekil 32. Dolma Duvar Tipleri (Sümerkan, 1990)

Şekil 33. Göz dolma sistem detayı (Şen, 1967; Bulut, 2017)

Şekil 34. Muskalı sistem detayı (Şen, 1967; Bulut, 2017)

Döşemeler

Doğu Karadeniz evlerinin döşemelerinde ahşap kullanılır. Ahır duvarlarına tahtalar konulur ve bu tahtalar zemin kattaki döşemelerin kirişleri için yastık görevi görürler. Döşeme kirişleri odaların kısa kenarı yönünde uzatılır ve üzerlerine döşeme tahtaları çakılır.

Tirebolu ile Hopa arasında bulunan aşhanalı tip evlerde aşhana bölümünün zemini sıkıştırılmış topraktır. Katı kıvamda bulunurken sulandırılmış kil öncelik olarak bu zemine dökülür ve tokmaklanır. Bu tokmaklama ile zeminin yüzeyi düzeltilir. Bu düzeltilmiş toprak zeminin, yöre insanının günlük işlerini hallederken bahçeden eve ve yeniden bahçeye şeklinde sürekli eve girip çıkması gereğine uygun olduğu düşünülerek bu şekilde yapılmaktadır. Genellikle evin diğer bölümlerinde yer alan mekanların döşemeleri aşhana döşeme kotuna göre 15-30 cm'lik bir yükseklikte yer almaktadır ve böylece evin bu 2 farklı bölümü malzeme ve mekanlar arası işlev farkını göstermek üzere yapılan en etkili unsurlardan biri olmaktadır. (Sümerkan, 1990).

Çatılar

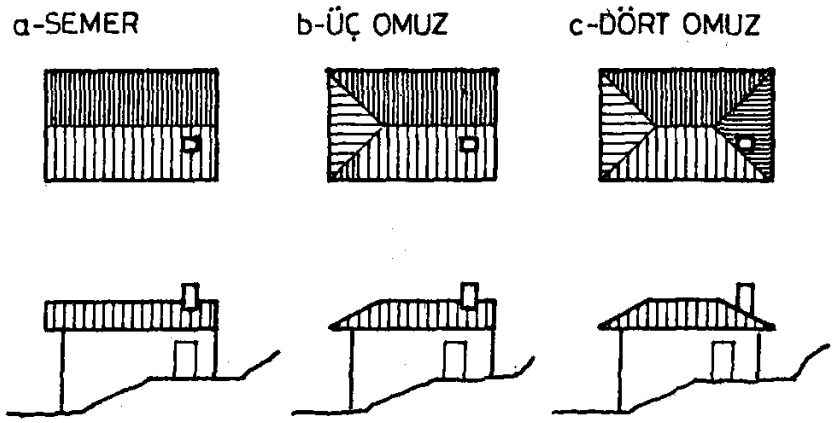
Doğu Karadeniz iklimin bol yağışlı olmasından ötürü çatılar yapıyı yağışlardan koruyacak biçimlenişte ve oldukça dik bir şekilde inşa edilirler.

Çatılar suya karşı korunması düşünülerek planlanan özelliklerine göre üç çeşittir. Yöresel adlarına göre;

Semer Çatı Uygulaması (iki yöne eğimli)

Üç Omuz Çatı Uygulaması (üç yöne eğimli; bir mahya ve iki eğik mahyalı)

Dört Omuz Çatı Uygulaması (dört yöne eğimli; bir mahya hattı veya noktası ile dört eğik mahyalı)

Şekil 35. Çatı biçimlenişleri (Sümerkan, 1990)

Kapılar ve Pencereler

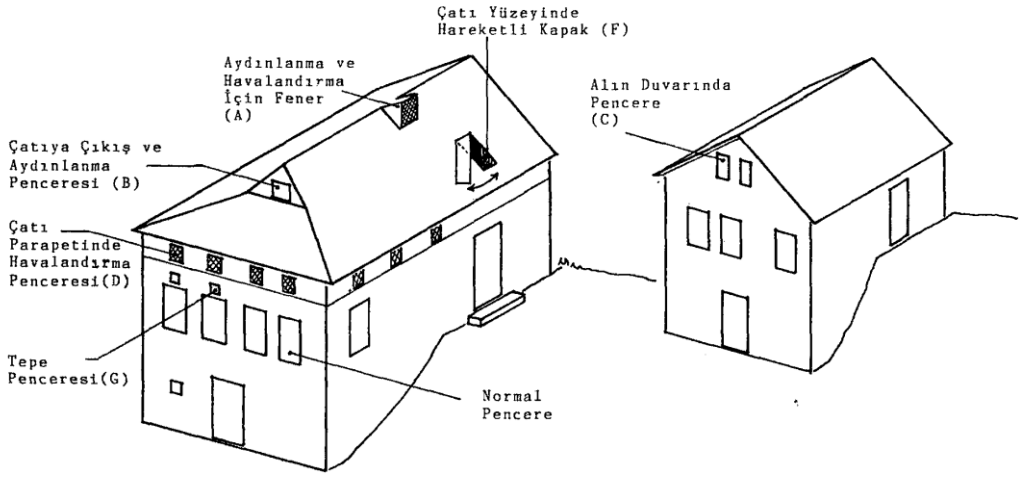
Doğu Karadeniz konut kültüründe yoğunlukla görülen ahşap malzeme kapı ve pencerelerde de görülmektedir. Kapı ve pencerelerin doğramalarında tümüyle ahşap kullanılır. Odaların kot olarak yüksekte yer alması sebebiyle kapıların önünde girişte bir basamak mevcuttur. Bu kapı eşiğinde bulunan basamaktan odaya geçiş yapılır.

Pencereler de aydınlanma, havalandırma ve başka işlevlerde kullanılmak üzere çeşitli tiplerdedir.

. Çatı yüzeyi ile parapetinde havalandırma, aydınlatma ve çatıya çıkış işlevli pencereler

. Yaşama cephelerinde geleneksel boyut ve oran sınırları içinde pencereler yer alır.

Kimi evlerin pençelerinde soğuğa, rüzgâra ve olası saldırılara karşı kepenkler düzenlenmiştir. Bu elemanlar dış yüzeye monte edilmiştir. (Sümerkan, 1990)

Şekil 36. Pencere konum ve biçimlenişleri (Sümerkan, 1990)

Merdivenler

Katlar arasındaki ulaşımı sağlayan yapı elemanları merdivenlerdir. Doğu Karadeniz bölgesinde merdiven malzemesi istisnasız ahşaptır. Ahşap merdivenler bazen döner merdiven olarak, bazen iki kollu veya tek kollu olarak inşa edilirler. Süslemenin genel olarak merdiven korkuluklarında yapıldığı görülür. Başlıca süslemeler küpeştenin kesiti dolayısıyla oluşan bir tür silme ve korkuluk dikme biçimlerinden oluşur. (Başkan,2008)

Ocaklar

Geleneksel Karadeniz evlerindeki odalarda en önemli oda unsurlarından birisi de ocaklardır. Ocaklar günlük yaşamın geçtiği mekanlarda yer alırlar. Ocakların nasıl olduğu bulundukları bölgeye göre değişmekle birlikte genellikle taş malzeme kullanılarak, bazıları oldukça süslemeli, kenar silmeleri, pervaz çıkıntıları taştan oyulmuş ve dini motiflerin de yer aldığı bazıları ise oldukça sade olarak görülmektedirler. Ayrıca bu kırsal evlerde ahşap malzeme kullanılarak yapılan ve genellikle ocak kenarlarında bulunan nişler ve dolaplar vardır ve bu kısımlar bazen ahşap bazen de kalem işi teknikleriyle süslenmiştir. Bölgede özellikle bazı yerleşim alanlarında ve özellikle de Artvin'e özgü olan bazı evlerde yer alan ve *Peç* adı verilen odaların birleşme duvarlarının orta ekseninde bulunan mimari strüktürle kaynaşmış sobalar da ilkel bir kalorifer sistemini yansıtan ısıtma amacıyla kurulan önemli bir unsurdur. (Başkan,2008).

- **Yerleşme ve Evlerin Yönelmesi**

Doğu Karadeniz Bölgesinde evler, arazi şartları sebebiyle genellikle yamaçlarda dağınık yerleşme modeline göre sıralanmışlardır. Bazı kesimlerde daha toplu, bazen bir, iki kilometre bazense daha uzak mesafelerde olan evler topografik konuma uyum sağlayan bir biçimde görünürler. Evlere patika yollardan yürünüp ulaşıldığı görülmektedir.

"Dağınık yerleşmenin bayındırlık hizmetleri yönünden ortaya çıkardığı sakıncalar aşikârdır. Her eve ayrı ayrı, yol, su ve elektrik getirmenin pratik bir çözüm olmadığı muhakkaktır, yükleteceği mali külfetler büyüktür." (Özgüner, 1970).

Yapılar genel olarak girişleri güney tarafa yönlenecek şekilde yerleştirilmiştir. Buna rağmen arazi yapısı nedeniyle evler birbirine paralel değildir. Orman yoğunluğunun çok olduğu daha iç kesimlerde ahşap yığma evler birbirinden, sahil kuşağında yer alan evler gibi, uzak olarak inşa edilirken, 2000 metreyi asan rakımlarda bulunan yığma tas yayla evi örnekleri gerek arazinin uygun oluşu gerekse sert hava şartları nedeniyle daha yakın inşa edilirler. (Cengiz,2015)

- **Süslemeler**

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde kendilerini diğer gruplardan ayıran kişilere ait evler görünüş itibariyle kendilerini gösterecek çeşitli özellikleri yansıtmak isterler. Bu yansıtmalar genel olarak kullanılan süsleme biçimi ile ortaya çıkmaktadırlar. Süslemeler çeşitli simgelerin ve motiflerin kullanılması ile oluşturulur. Süsleme için tercih edilen simgeler ve motifler aile reisinin etnisitesini, kültür, eğitim ve beğeni düzeyini yansıtır. Hatta bu konutların sahibi aileler atalarında gördüklerini aktarmaya çalışarak, seçtikleri süslemeler ile tarihi kökenlerini göstermeyi hedeflemektedirler.

Bölge konutlarında rastlanılan süslemeler;

Cephelerde kullanıldığında,

-Kapı, pencere ve çıkmaların alınlıkları

-çatı ve avlu kapılarındaki akroterler

-cephe ortasında yer alan çıkmaları taşıyan sütun ve başlıkları

-binanın köşelerinde ve çıkmaların köşelerinde kapı ve pencere gibi açıklıkların iki yanında ve pencere altlarında bulunan paye başlıkları

-konsollar

-kapı, pencere çerçeveleri, bordür süslemeleri

-kilit taşları veya onun yeri

-çoğunlukla cephelerin orta kısmına rastlayan pencerelerin arasındaki veya alt tarafındaki panolar halinde duvar boşlukları

-cephe duvarlarında katlar arasında çeşitli genişliklerde friz bantları

-merdiven ve balkon korkuluk kasetleri

(Gündüzalp ve Çakıroğlu, 1993)

İç Mekanlarda kullanıldığında,

-duvarlar, tavanlar ve yine sütun ve payelerin başlıkları, ocak yaşmakları, kapı, pencere kanatları, dolap kapakları, merdiven korkulukları vb.

Sütun, paye ve konsol gibi arkitektonik karakterli elemanlar üzerinde yer alan süslemelerin diğerlerine göre daha yoğun olduğu gözlenmiştir.

Süslemeler konularına göre;

-bitkisel motifler,

-hayvan figürleri,

-geometrik motifler,

-simgesel motifler,

-karma motifler olarak sınıflandırılabilir. Bunlar yukarıda belirtilen mimari elemanlara göre bordür süslemeleri, panolar, frizler halinde yalın veya motifler topluluğu olarak ele alınmışlardır. (Batur ve Gür, 2005)

Şekil 37. Arılı Köyü'nden kapı üstü süsleme (Şeyma Türk Kesim arşivinden)

Şekil 38. Arılı Köyü'nden kapı üstü süsleme (Şeyma Türk Kesim arşivinden)

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Çalışma Alanı

Araştırma yeri olan Arılı köyü, Türkiye'nin kuzeydoğusunda bulunan ve Gürcistan'ın Batum bölgesi ile sınır komşusu olan Artvin'de yer alır. Araştırma kapsamında Arılı köyünde yer alan kırsal mimari mirastan izler taşıyan Karadeniz geleneksel evleri incelenmiştir. Geleneksel evlerin tespiti için bölge sorumlusu kurumlardan çeşitli belgeler bulunarak incelenmiş, bölge haritalarına ulaşılarak ada parsel bilgilerinden evlerin konumları araştırılarak ön bilgiler toparlanmıştır. Bu ön çalışmalardan sonra alana gidilerek evlerin tespiti yapılmış ve detaylı incelemelerde bulunulmuştur.

2.2. Artvin İli

2.2.1. Tarihi

Artvin (Şekil 39.) ve çevresinde kurulan yerleşimin tarihi çok eski dönemlere kadar uzanmaktadır, Artvin tarih sayfalarına çeşitli uygarlıkların topraklarında yaşadığı bir bölge olarak girmiştir. Bu tarih sayfalarında adı geçen medeniyetler Çoruh Havzası etrafında şekillenmişlerdir (Şekil 41.ve Şekil 42.) ve Artvin'i tarihte önemli mevkilerde adından bahsettirmesine neden olmuşlardır. Stratejik konumu itibariyle Kafkasya ile Anadolu arasında bir köprü görevi gören bu bölge, güçlü uygarlıkların hakimiyet kurma mücadelelerine tanık olmuştur. Bulunduğu konumun önemi haricinde ekonomik anlamda da Artvin bölgesi oldukça büyük öneme sahiptir ve bu yönüyle her çağda medeniyetlerin ilgi odağında kalmayı başarmıştır. Özellikle yer altı kaynakları açısından sahip olduğu zenginlik ekonomik avantajı adına gösterilebilecek önemli örneklerden biridir (Güven,2021).

Şekil 39. Bir zamanlar Artvin (URL9)

Urartu hakimiyetinin kurulması ile başlayan yerleşim sonrasında Artvin'de izleri oldukça fazla görünen, tarihe zengin izler bırakan Kolheti medeniyetinin hakimiyet kurmasıyla devam etmiştir. Sonraki dönemlerde çeşitli topluluklar Artvin ve çevresinde kültür alanları oluşturarak bölgenin ilerlemesini devam ettirmişlerdir. (Güven,2021) (Şekil 46.)

Stratejik konumu itibariyle, Kimmer ve İskit gibi Türk toplulukların geçiş güzergahında bulunmuştur. Daha ileri zamanlarda Güney Kafkasya kültürü sınırları içerisine giren Artvin, Makedonyalı İskender'in akınlarına uğramıştır. Gürcü kaynaklarda İskender'in

akınlarda bulunduğu dönemlerde Bunturki-Kıpçak diye adlandırılan Türk toplumuyla karşılaştığı belirtilmektedir. (Güven,2021)

Artvin, Livane sancağı olarak geçen ve Artvin ve Yusufeli bölgelerini içine alan sancağa bağlı olarak 16.yy'ın ortalarında Osmanlı hakimiyetine geçmiştir. (Yücetürk,2022) Daha sonraları bölge Osmanlı hakimiyetinden ayrıldığı durumlarla karşılaşsa da 1578 yılında kalıcı olarak Osmanlı'ya ait olmuştur.

1828 yılında Trabzon eyaletine bağlı Batum sancağının kazası olan Livane kazasının merkezi Artvin'dir. Osmanlı'ya bağlı olunan dönemde Arhavi, Hopa ve Borçka ilçeleri Trabzon'a; Artvin, Ardanuç, Şavşat ve Yusufeli ilçeleri Çıldır eyaletine bağlı olarak idareleri sağlanmıştır. (Baykara,1988) 1828 yılında Çıldır'ın (Ahıska) Ruslar tarafından ele geçirilmesinin ardından, Çıldır'a bağlı olarak yönetilen tüm idari birimler Erzurum eyaletine bağlanılarak yönetilmişlerdir. Tarihe 93 Harbi olarak geçen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından 3 Mart 1878'de imzaları atılan Ayastefanos Antlaşması'nın maddelerine bağlı olarak, Artvin'in Batum livasına bağlı Artvin-Merkez, Ardanuç, Borçka, Şavşat ve Hopa'nın Kemalpaşa beldesinin Ruslara bırakılarak, savaş tazminatı olarak kabul edilmesine karar verilmiştir ve bu durum 3 Mart 1918'de imzalanan Brest-Litovsk anlaşmasının kabul edilmesine kadar bu şekilde kalmıştır. (Aytekin,2003)

Yapılan anlaşmalara göre Artvin'e ait bu bölgeler yaklaşık 40 yıl süren bir Rus hakimiyet dönemi geçirirler ve bu dönemde çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalırlar. Anlaşma kararı çizilen sınır hattının belirlenmesi ile Osmanlı vatandaşlarına ait bazı topraklar Rus tarafında, Rus vatandaşlarına ait bazı topraklar da Osmanlı tarafında kalır. Halkın arazilerini kullanmak için sınır bölgelerini kullanma durumları çeşitli sorunları beraberinde getirir. Bu durumu çözme amacıyla bazı kurallar belirlenir. 18 Aralık 1881'de sınır bölgesindeki yöneticiler tarafından sınırdan geçişler için geçiş izni verilmeye başlanması ile ilgili karar alınır. Bu kararla birlikte vatandaşlar topraklarını işlemek ve hayvanlarını otlatmak gibi haklar edinir.

Rusya'da 1917'de Bolşevik İhtilali yaşandıktan sonra Osmanlı Devleti ve Rusya'nın imzaladığı 3 Mart 1918 tarihinde Brest-Litovsk Antlaşmasına göre Kars, Ardahan ve Batum'da halkın oylamasına başvurulmuştur. Bunun sonucunda alınan karara göre oylamaya sunulan yerler Osmanlı Devleti'nin hakimiyeti altına alınmıştır. (Gök,2008) Fakat Birinci Dünya Savaşı sonrasında imzalanan 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi ile Osmanlı Devleti Artvin'den çekilmek durumunda kalmıştır. (Atalay, 2021) Osmanlı'nın Artvin'den çekilmesinin ardından Artvin, 17 Aralık 1918'de İngilizlerin işgaline uğramıştır.

İşgallerin ardından İngilizlerin de bölgeyi terk etmesiyle Nisan 1920 tarihinde Gürcüler Artvin'de hüküm sürmeye başlamışlardır. (Çiçek, 2013) 1921'e kadar Gürcü hâkimiyeti devam etmiştir ve sonrasında gerçekleştirilen büyük mücadele ve zaferlerle Artvin yeniden 1921'de Türk topraklarına katılmıştır ve bölgede Türklerin hakimiyeti başlamıştır. 45 yıllık esaret sona erer ve 7 Mart 1921'de itibaren Artvin'de Türk bayrağı dalgalanmaya başlar.

Artvin ve Şavşat kazaları dört buçuk ay boyunca Ardahan sancağına bağlı kalmıştır. Ayrıca Yusufeli (Kiksim) kazasının Erzurum'un, Hopa kazasının da Rize'nin sancakları tarafından idareleri gerçekleştirilmiştir. (Gök, 2008) Yeni Türk devletinin ilk anayasası olan 20 Ocak 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye'de, 24 Nisan 1924'te yapılan değişikler ile Liva-Sancak teşkilatı kaldırılınca Artvin Vilayet haline getirilir. 1926 yılında Yusufeli kazası Erzurum vilayetinden alınarak Artvin'e bağlanır. 1928'de Borçka'nın Artvin'e bağlanmasının ardından dokuz yıl Artvin vilayeti teşkilatı ile yönetilen bu yerler, 1 Haziran 1933'te, 2197 sayılı kanunun ikinci maddesine göre, merkezi Rize olmak üzere Artvin ve Rize illeri birleştirilerek Çoruh vilayeti teşkil edilmiştir.

Ancak arazi şartlarının zor olması ve bu durumun ulaşımı etkilemesi sebebiyle 4 Kasım 1936'da kabul edilen 2885 Sayılı Kanun ile, merkezi Rize olan Çoruh Vilayeti kaldırıldı. Artvin Merkez, Hopa, Borçka, Şavşat ve Yusufeli kazaları alarak Artvin olan Çoruh İli teşkilatı (Şekil 40.) kabul edildi. Çoruh adı altında kurulmaya ve büyümeye devam eden (Şekil 43.) Artvin'in adı TBMM'de alınan kararla 1956 yılında Çoruh adı kaldırılarak, sadece Artvin olarak kullanılmaya başlanmıştır. Hopa'ya bağlı olan Arhavi kazası da 6324 sayılı kanunla 1 Haziran 1954 tarihinde Artvin'in ilçesi olmuştur.

Hopa ilçesine bağlı bir köyken 2017 yılında yayımlanan kanun hükmünde kararname ile Kemalpaşa ilçesinin 'de Artvin'e bağlı bir ilçe olmasının kararı verildikten itibaren Artvin merkez ilçesi dahil olmak üzere 8 ilçeden oluşmakta olan bir il olarak tanımlanmaya başlanmıştır.

Şekil 40. Artvin,1936 (URL9)

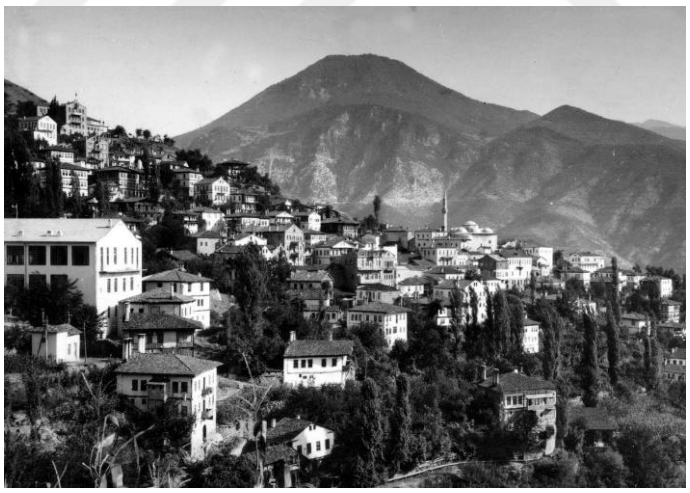
Şekil 41. Çoruh Havzası (URL10)

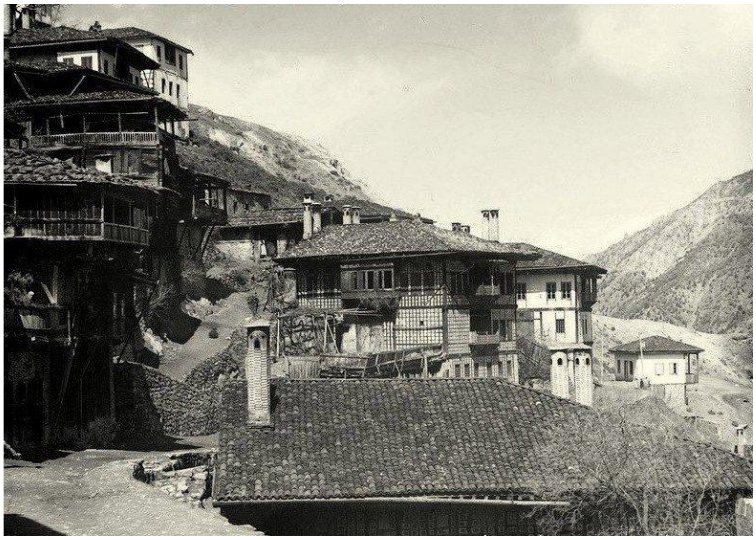
Şekil 42. Çoruh Havzası (URL10)

Şekil 43. Artvin,1952 (URL9)

Şekil 44. Artvin'de Karadeniz Mimarisi (URL12)

Şekil 45. Geleneksel Artvin Evleri (URL9)

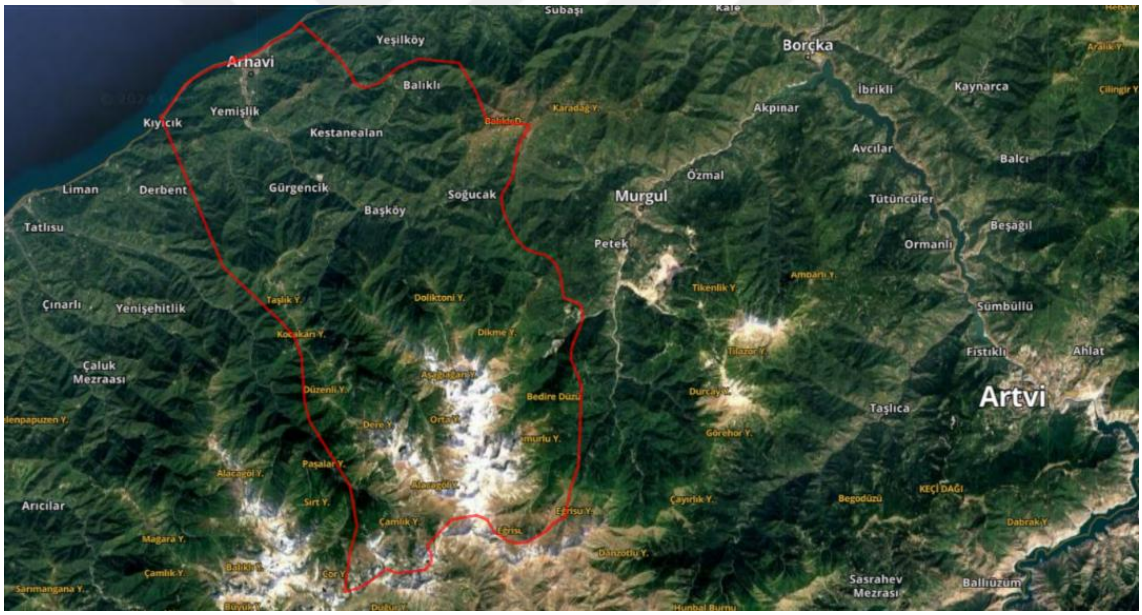
Şekil 46. Yusufeli Barhal Kilisesi Gürcü Mimarisi (URL13)

2.2.2. Coğrafi Konum

Kafkaslar ve Anadolu topraklarına bir köprü görevi görecek derecede önemli bir stratejik konumu bulunan Artvin, Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz topraklarında yer almaktadır. Kuzeyinde Gürcistan Cumhuriyeti yer alır, kuzeybatısında Karadeniz denizi, doğusunda Ardahan ili, batısında Rize ili, güneyinde Erzurum ili yer almaktadır. (Ceylan, 1995) (Tıraş, 1994) (Şekil 44.ve Şekil 45.)

Şekil 47. Artvin Haritası (URL 11)

Şekil 48. Artvin İli, Arhavi İlçesi Haritası (URL11)

2.2.3. Topoğrafya, İklim ve Bitki Örtüsü

Dağlık bir alan içerisinde konumlanan şehirin (Şekil 46.) en büyük 3 dağının adları Doğu Karadeniz Dağları, Mescit Dağları ve Yalnız Çam Dağlarıdır.

Bölge topoğrafyasının oluşmasında en önemli dağ, Karadeniz kıyısına paralel uzanan Doğu Karadeniz Dağları'dır. (Ceylan, 2002)

Dünyaca ünlü antik çağ yazarı Strabon'un, Artvin'in dağlık arazi yapısıyla alakalı ulaştığı bilgilere göre yaptığı yorumlamada şehrin çoğunlukla Paryados dağ silsilesi arasında iyi sulanmış ve ormanlık alanların oluşunun ve çoğu yerlerinde derin vadiler ve dik uçurumlarla kaplı oluşunun, bölgenin kaleler yapmaya oldukça uygun olduğuna değinir. Bu bölge ile Erzurum'un kuzeye açılan geçidi konumunda olan Gürcü Boğazı'ndan başlayan ve Karadeniz'e doğru açılan dağlık alan kastedilmiştir. (Küçükyıldız, 2021)

Doğu Karadeniz ılıman iklim özelliğindedir. Mevsimler arasında sıcaklık farkları çok olmaz. Yazlar serin, kışlar kıyı kesimlerde ılıktır. Yüksek bölgelerde kışlar biraz daha karlı ve sert geçer.

Bölgenin yüksek rakımlarında yüksek dağ çayırları vardır. Genel olarak bitki örtüsü çalılıktır.

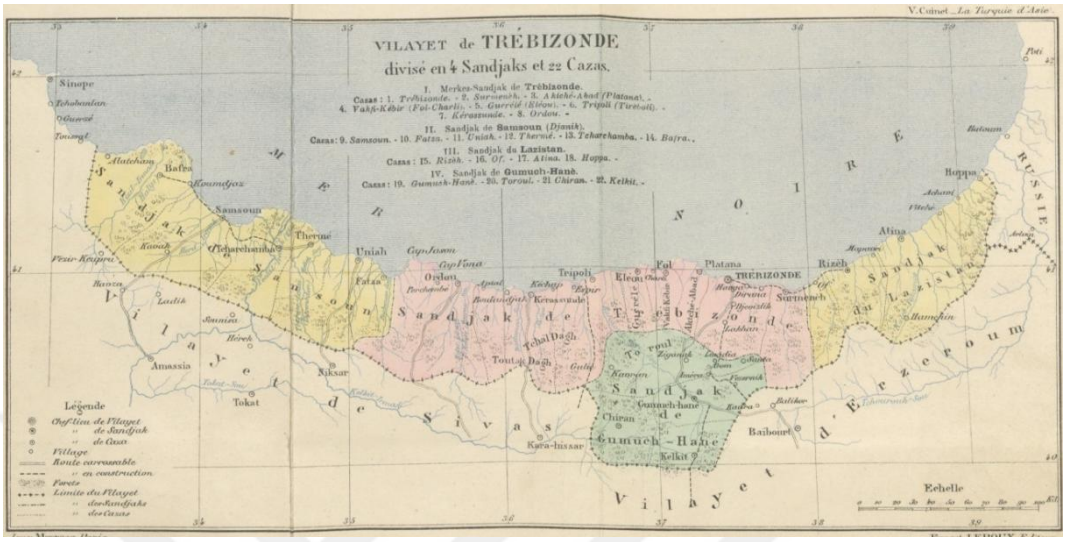
Şekil 49. Karadeniz manzaraları (Şeyma Türk Kesim arşivinden)

2.3. Artvin / Arhavi Arılı Köyü

Arılı Köyü'nün eski adı Lazca Papilat kelimesinden türeyen Papilati'dir. Papaz'ın yeri anlamına gelen Papilati köyünün adı Türkçe'ye Papilat olarak geçmiştir. 1876 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi ve 1928 tarihli Osmanlıca köy listesinde Papilat olarak geçer. (Emiroğlu,1993-2009)

Köyün yer aldığı Lazeti bölgesi, antik çağda Kolheti krallığına bağlı topraklardı. 1461 yılında Trabzon'un Osmanlı'ya geçmesinin ardından Papilat köyü de Osmanlı Devleti

himayesine girmiştir. 1959 yılında ismi yabancı kökten geldiği gerekçesiyle ‘’ Arılı ‘’ olarak değiştirilmiştir. (Türkiye Cumhuriyeti Dâhiliye Vekâleti, 1928)

Şekil 50. Osmanlı Dönemi’nde Trabzon Vilayeti Haritası (URL14)

Şekil 51. Artvin / Arhavi Eski Fotoğraflar (Kaynak: Anonim)

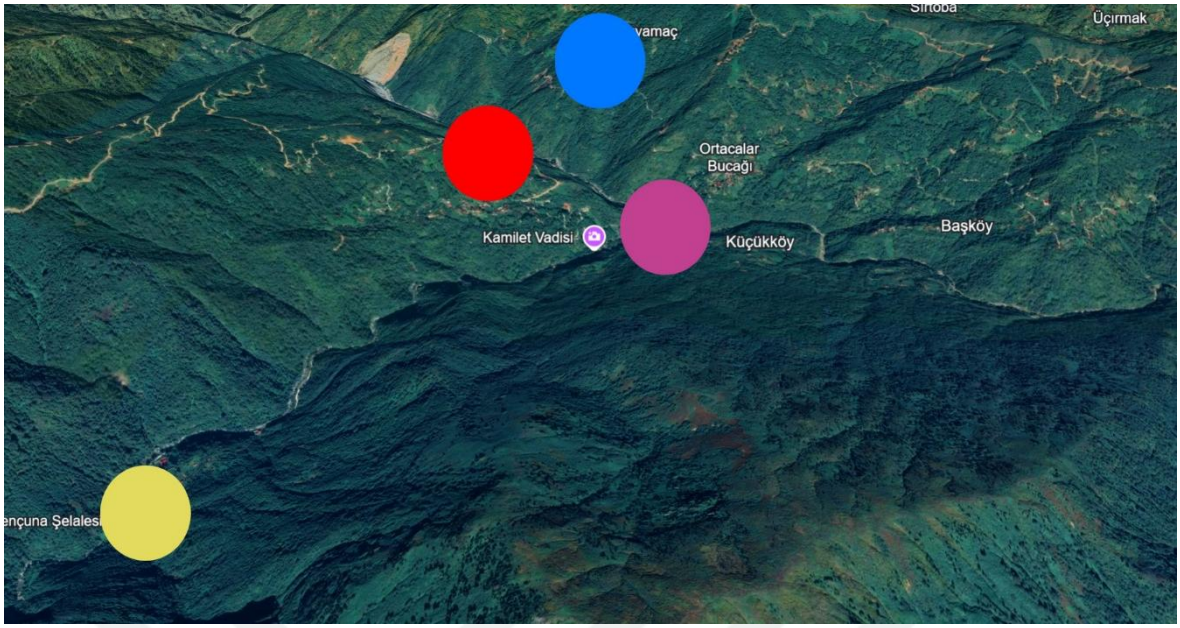
Şekil 52. Artvin / Arhavi Eski Fotoğraflar (Kaynak: Anonim)

2.3.1. Arılı Köyü’nün Konumu

Arılı köyü, Artvin’in Arhavi ilçesine bağlı bir köydür. Artvin il merkezine 91 km, Arhavi ilçe merkezine 17 km uzaklıktadır. Köyün rakımı 600 metredir. Arılı Köyü, Arhavi'nin önemli noktalarından Ortacalar Çifte Köprüler'e, Dikyamaç Yaşam Tarzı Müzesi'ne ve Mençuna Şelalesi'ne oldukça yakın bir konumdadır. (URL6)

Şekil 53. Artvin İli, Arhavi İlçesi, Arılı Köyü (URL11)

Şekil 54. Arılı Köyü ve Çevresi (URL15)

Şekil 55. Mençuna Şelalesi (URL16)

Şekil 56. Mençuna Şelalesi (URL17)

Şekil 57. Dikyamaç Köyü Yaşam Tarzı Müzesi (URL18)

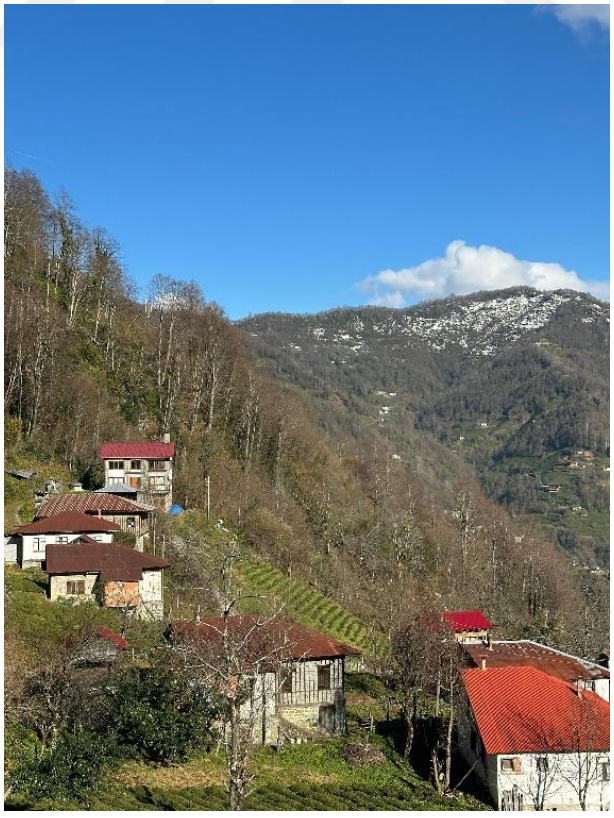
Şekil 58. Dikyamaç Köyü Yaşam Tarzı Müzesi (URL18)

2.3.2. Arılı Köyü Kırsal Mimarisi

Arılı köyü mimari dokusunda Orta dönem Laz mimarisinden izler taşır. (URL19) Köyün yaz döneminde 45, kış döneminde 15 hanesinde yaşanılmaktadır. Bu evlerden tarihi dokusunu koruyan 25 civarında ev ve bunlara ait serender bulunur. (Şekil 59, 60)

Şekil 59. Arılı Köyü'nden Manzaralar (Şeyma Türk Kesim arşivinden)

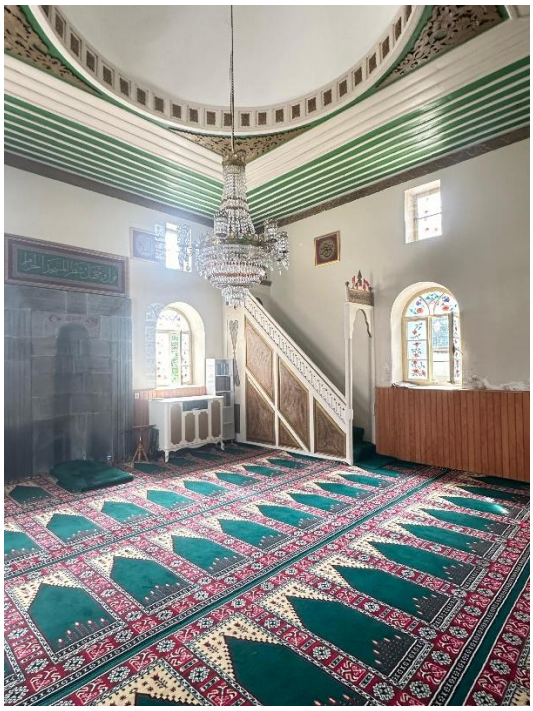
Şekil 60. Arılı Köyü'nden Manzaralar (Şeyma Türk Kesim arşivinden)

-Arılı Köyü Tarihi Cami

Geleneksel tarihi evlerin yanında köyün merkezinde yer alan camisi de tarihi yapı grubuna girer ve tescillenmiştir. (Şekil 61 ve 62)

Şekil 61. Arılı Köyü Tarihi Cami (Şeyma Türk Kesim arşivinden)

Şekil 62. Arılı Köyü Tarihi Cami (Şeyma Türk Kesim arşivinden)

-Arılı Köyü Tarihi Çeşme

Köyde bulunan bir çeşmede tescilli yapılar grubunda yer alan tarihi bir çeşmedir. (Şekil 63 ve 64)

Şekil 63. Arılı Köyü Tarihi Çeşme (Şeyma Türk Kesim arşivinden)

Şekil 64. Arılı Köyü Tarihi Çeşme (Şeyma Türk Kesim arşivinden)

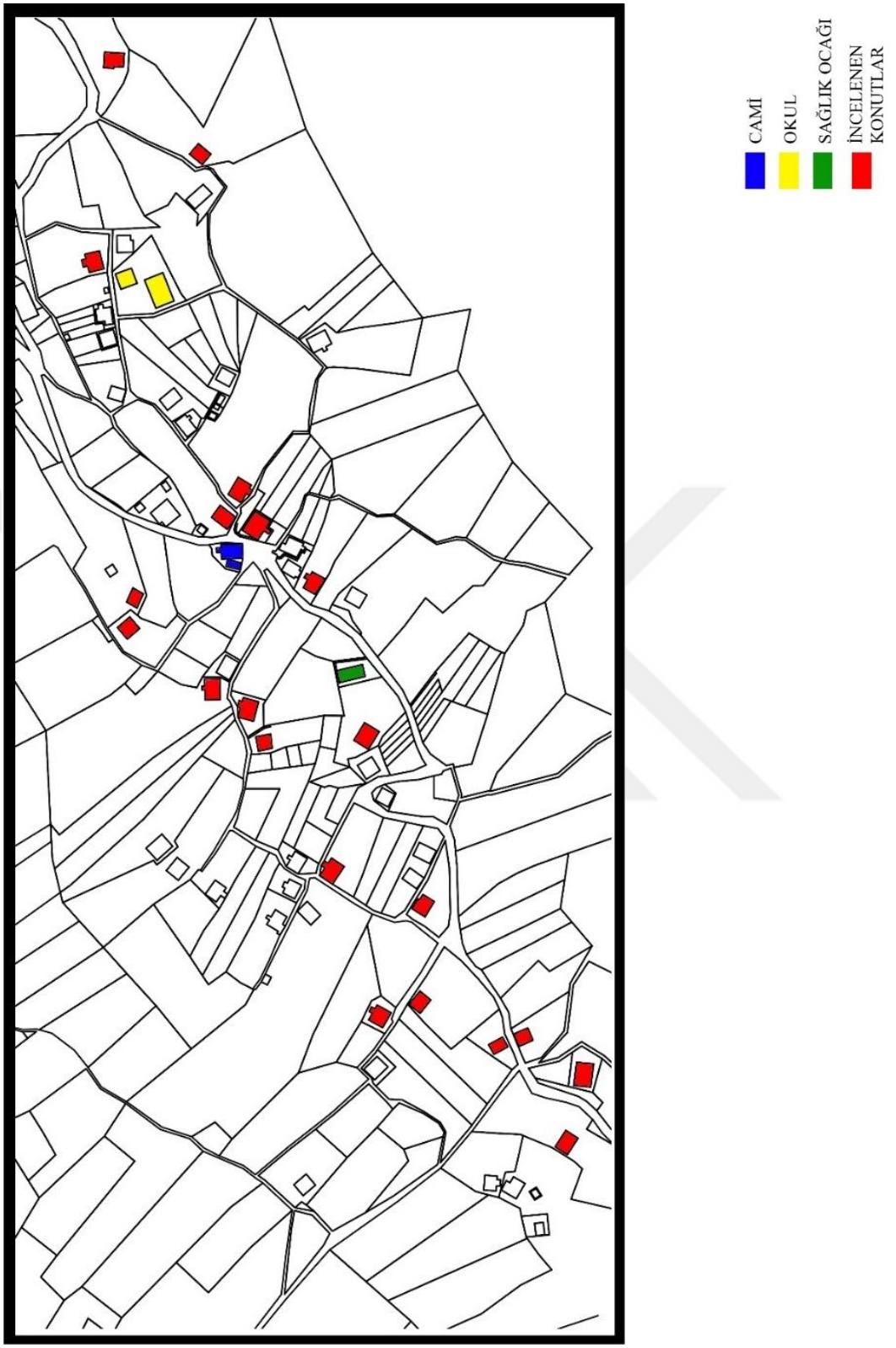
Ayrıca köyün içerisinde bir okul binası ve bir sağlık ocağı yer almaktadır. Ancak şu anda bu iki bina amaçları doğrultusunda kullanılmamaktadır.

2.3.3. Arılı Köyü Kırsal Mimarisi Geleneksel Karadeniz Evlerinin Tespiti

Tescilli konut sayısının oldukça fazla olduğu köyde, neredeyse konutların tamamı geleneksel yöntemlerle uygulanan mimari ile oluşturulmuş geleneksel kırsal eserlerdir. Köye "Kentsel Sit" ibaresinin verilmesi sağlanarak tüm tarihi eserlerin tescil edilmesi başarılır ise köy dokusunu korumak zor olmayacak ve köy olduğu gibi korunabilecektir. (URL20)

Bu bağlamda bu çalışmada köyde yer alan tescilli olan ve olmayan konutların 21 tanesine gidilerek incelenmiş bunlardan 13 tanesinin detaylı incelemelerinin yapılması sağlanmıştır. Kalan 8 tanesine ait detaylı inceleme ve veri elde etme sağlanamamasının sebepleri konutların terk edilmiş olmasındandır. Terk edilmiş konutlardaki bakımsızlık ve tahribatın etkileri dışarıdan çekilen fotoğraflardan da tezin ilerleyen başlıklarında görülebilecektir.

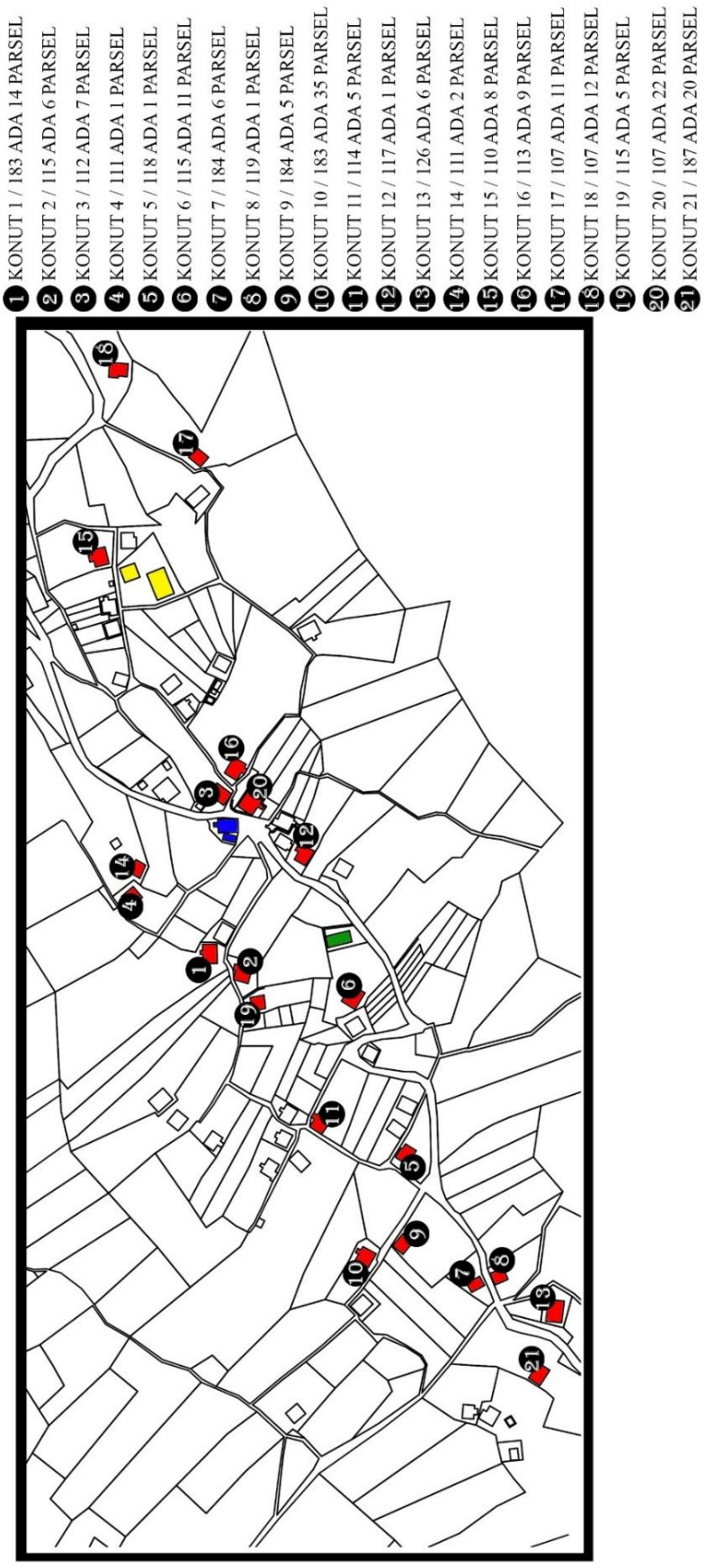
Detaylı incelemelerinin sağlandığı (Şekil 65,66 ve 67) 13 konutun incelenmesinde yapılan literatür araştırmalarındaki bilgilere paralel olarak, rölöve çalışmaları ile çalışmaya yararlı veriler toplanma imkânı bulunmuştur. Bu konutlardan içlerinde devamlı kalınanı ve yazdan yaza kullanımının sağlandıkları da bulunmaktadır. Yaşamın olduğu bu konutlara bazı müdahalelerde bulunulmuş olsa da çoğunluğu dokusunu korumaktadır.

Şekil 65. Arılı Köyü'ne ait yapı bilgileri çalışması

Şekil 66. Arılı Köyü'ne ait tescilli yapılar

Şekil 67. Arılı Köyü'ne ait incelenen konutlar ve ada-parsel bilgileri

3. BULGULAR VE İRDELEME

3.1. Arılı Köyü Geleneksel Evlerinin İncelenmesi

Çalışmanın bu aşamasında Arılı Köyü'ne ait tespit edilen toplamda 21 adet geleneksel evin detaylı incelemeleri gerçekleştirilerek tipolojik çalışmaları sağlanmıştır. Tipolojiler evlerin kat sayısı, mekan isimleri, yapım sistemi ve türü, çatı sistemi ve malzemesi, ocak ve malzemesi, cephelerdeki simetri ve çıkmalar, pencerelerin özellikleri, kullanım durumu, mevcut durumu ve serendere sahip olma gibi özellikler bakılarak incelenmiştir. Tüm bu özellikler tablolaştırılarak incelemelerin daha açıklayıcı görülmesi sağlanmıştır.

İncelemesi yapılan 21 adet geleneksel konutun 13 tanesinin çalışmaları daha detaylı olarak yapılarak rölöveleri çıkarılmıştır.

3.1.1. 1 No'lu Ev, 183 Ada 14 Parsel (Hayatlı- Aşhanalı Tip)

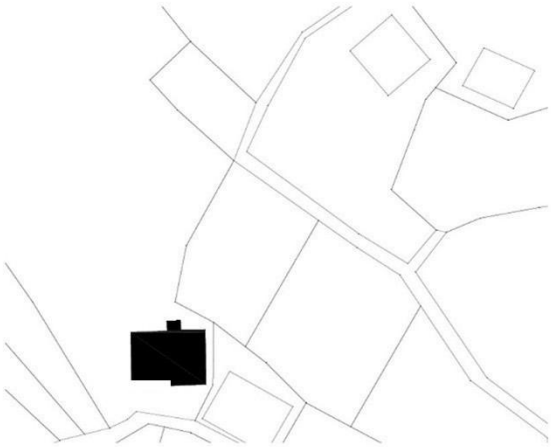
Hayatlı- Aşhanalı plan tipolojisine uygunluk gösteren 1 no'lu ev detaylı incelemelerde bulunularak rölövesi alınan evlerden biridir. (Tablo 3) Çatı arası kullanılan ev, zemin kat ve birinci kat olmak üzere 2 kattan oluşur. Geleneksel evlerin planlamalarında gördüğümüz mekanları vardır. Giriş aşhanaya açılır. Aşhananın hemen yanında misafir odası ve yan oda vardır. Aşhanadan hayata geçilir. Hayat köşk odası denilen ayrıca yörede gelin odası diye de adlandırılan ve yazlık oda dahil 3 odaya ve ıslak hacime geçişi sağlayan hole gidilmeyi sağlar. Islak mekan Arılı Köyü evlerinde sonradan eklenen mekanlardır, konutların yapılan ilk tasarımında banyo ve tuvaletlerin evlerinde dışında çözümlendiği ve daha sonraki dönemlerde ihtiyaç doğrultusunda evlerin içine alındığı görülmüştür. Islak hacime geçişi sağlayan hol de sonradan oluşturulan özgün olmayan mekanlardır.

Arılı köyü geleneksel evlerinde rastladığımız ocak elemanına bu evde de rastlanır. Cephede simetri yoktur. Batı cephesinden giriş sağlanır.

Bakım amaçlı yapılmış olsa da evin özgünlüğünü kaybettiği görülmektedir. Ev sahiplerinin yaz mevsimlerinde kullandığı dönemsel kullanılan bir evdir.

Serenderi bulunur ve ayrıca köyün tarihi çeşmesinin hemen yanında bulunan evdir.

Tablo 2. 1 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU

Katlar		Mekanlar
Bodrum Kat	☑	Aşhana(Mutfak), Misafir Odası, Köşk Oda, Yazlık Oda, Hol, Banyo, Odalar
Zemin Kat	☑	
1. Kat	☐	
Çatı arası	☑	
Yapım Sistemi		**Yapım Sistemi Türü**
Tekil Sistem	☐	Bodrum kat : Kagir Zemin kat : Göz dolma
Karma Sistem	☑	
Çatı Sistemi		**Çatı Malzemesi**
Semer	☐	Sac
Üç Omuz	☑	
Dört Omuz	☐	
Sağrıcıklı	☐	
Ocak		**Ocak Malzemesi**
Var	☑	Taş
Yok	☐	

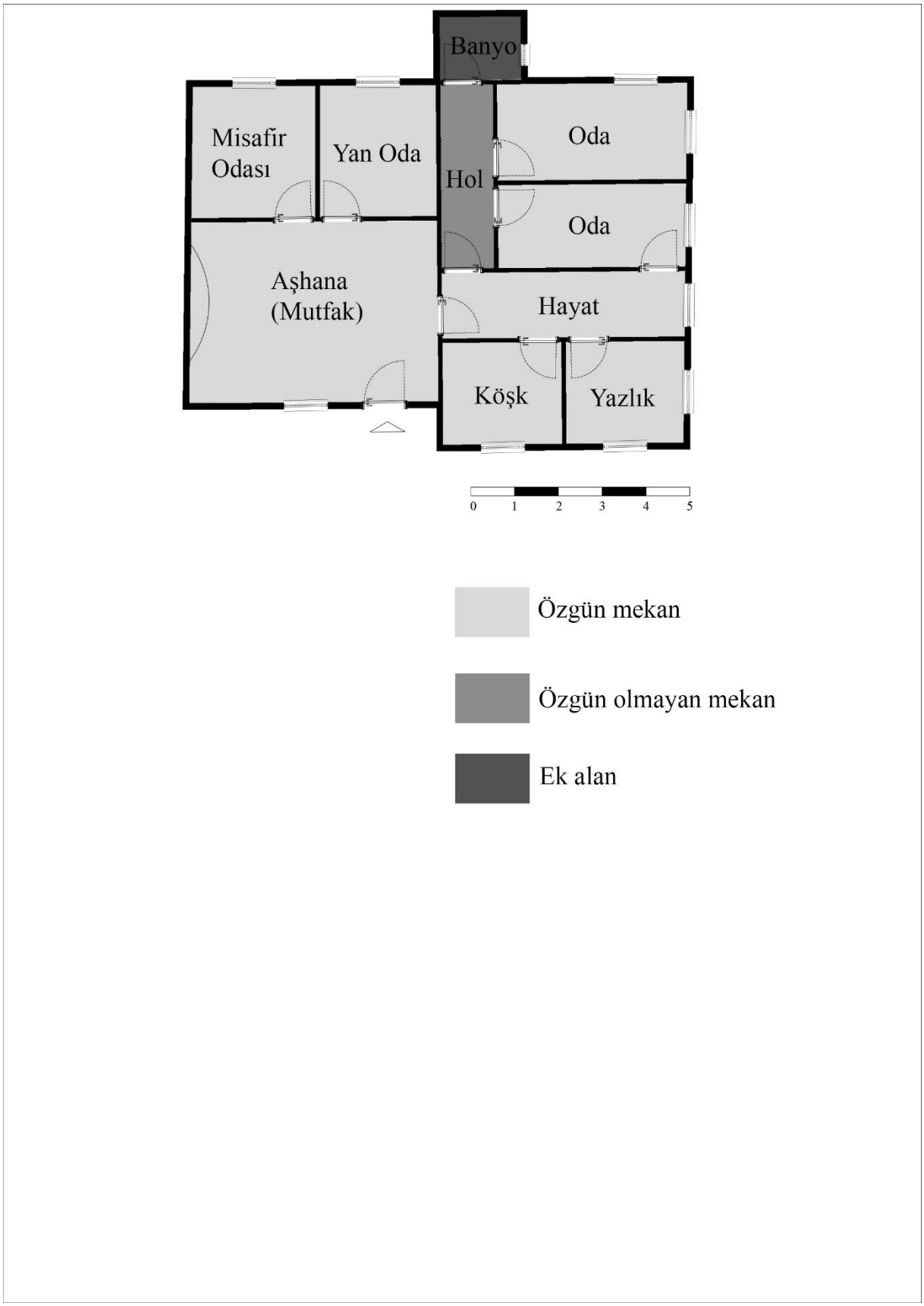
CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU

Simetri		Çıkma	
Var	☐	Var	☐
Yok	☑	Yok	☑
Pencere Formu		**Giriş Cephesi**	
Dikdörtgen	☑	Kuzey	☐
Kare	☐	Güney	☐
Pencere Kanadı		Doğu	☐
Kanatlı	☐	Batı	☑
Giyotin	☑		
Kepenk			
Var	☑		
Yok	☐		

MEVCUT DURUM TABLOSU

Kullanım Durumu	
Düzenli Kullanım	☐
Dönemsel Kullanım	☑
Terk Edilmiş	☐
Yapı Durumu	
Özgün Yapı	☐
Az Müdahale Edilmiş	☑
Çok Müdahale Edilmiş	☐

Ek Alan		Serender	
Var	☑	Var	☑
Yok	☐	Yok	☐

Şekil 68. 1 No'lu Ev plan krokisi

Şekil 69. 1 No'lu Ev Giriş Cephesi

Şekil 70. 1 no'lu eve ait serender

Şekil 71. 1 no'lu eve ait ocak

Şekil 72. 1 no'lu ev iç mekân görünüşü

3.1.2. 2 No'lu Ev, 115 Ada 6 Parsel (Hayatlı- Aşhanalı Tip)

Hayatlı- Aşhanalı plan tipolojisine uygunluk gösteren 2 no'lu ev detaylı incelemelerde bulunularak rölövesi alınan evlerden biridir. (Tablo 4)

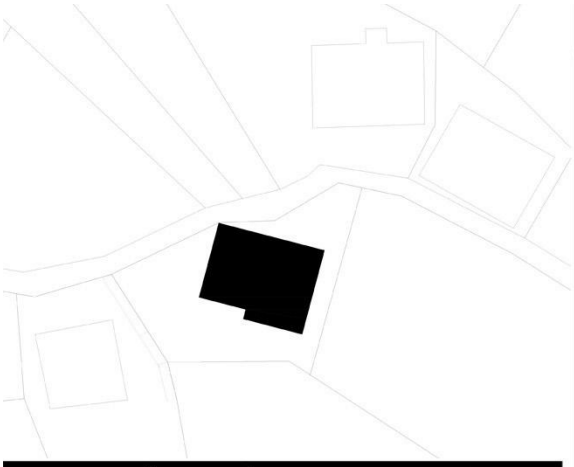
Karma sistem ile inşa edilen evin çatı sistemi köyde sıkça rastlanan üç omuz modelidir. Çatı arası kullanılan ev, zemin kat ve birinci kat olmak üzere 2 kattan oluşur. Ev planlamasının özgün haline müdahale edilmiştir. Köşk oda ve yazlık oda olarak planlaması yapılan kısımlar aşhanaya katılarak giriş alanı genişletilmiştir. Giriş aşhanaya açılır. Aşhananın hemen yanında misafir odası ve yan oda bulunur. Aşhanadan hayata geçilir. Hayat evin didi oda yani büyük oda, banyo ve tuvalete geçişini sağlar.

Ocak bulunan evlerden biridir. Cepheye bakıldığında simetri olduğu görülmektedir. Evin ana giriş kapısı batı cephesinde bulunur.

Yapılan müdahalelerde evin özgün yapısına önem verilmiştir. Özgünlüğünü korumamıştır ancak müdahale azdır. Ev sahipleri tarafından düzenli olarak kullanıldığı için bakımlıdır.

Serenderi mevcuttur.

Tablo 3. 2 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU

Katlar		Mekanlar
Bodrum Kat	☑	Aşhana(Mutfak), Misafir Odası, Yan Oda, Hayat, Oturma Odası, Didi Oda, Hol, Banyo
Zemin Kat	☑	
1. Kat	☐	
Çatı arası	☑	
Yapım Sistemi		**Yapım Sistemi Türü**
Tekil Sistem	☐	Bodrum kat : Kagir Zemin kat : Göz dolma
Karma Sistem	☑	
Çatı Sistemi		**Çatı Malzemesi**
Semer	☐	Sac
Üç Omuz	☑	
Dört Omuz	☐	
Sağrıcıklı	☐	
Ocak		**Ocak Malzemesi**
Var	☑	Taş
Yok	☐	

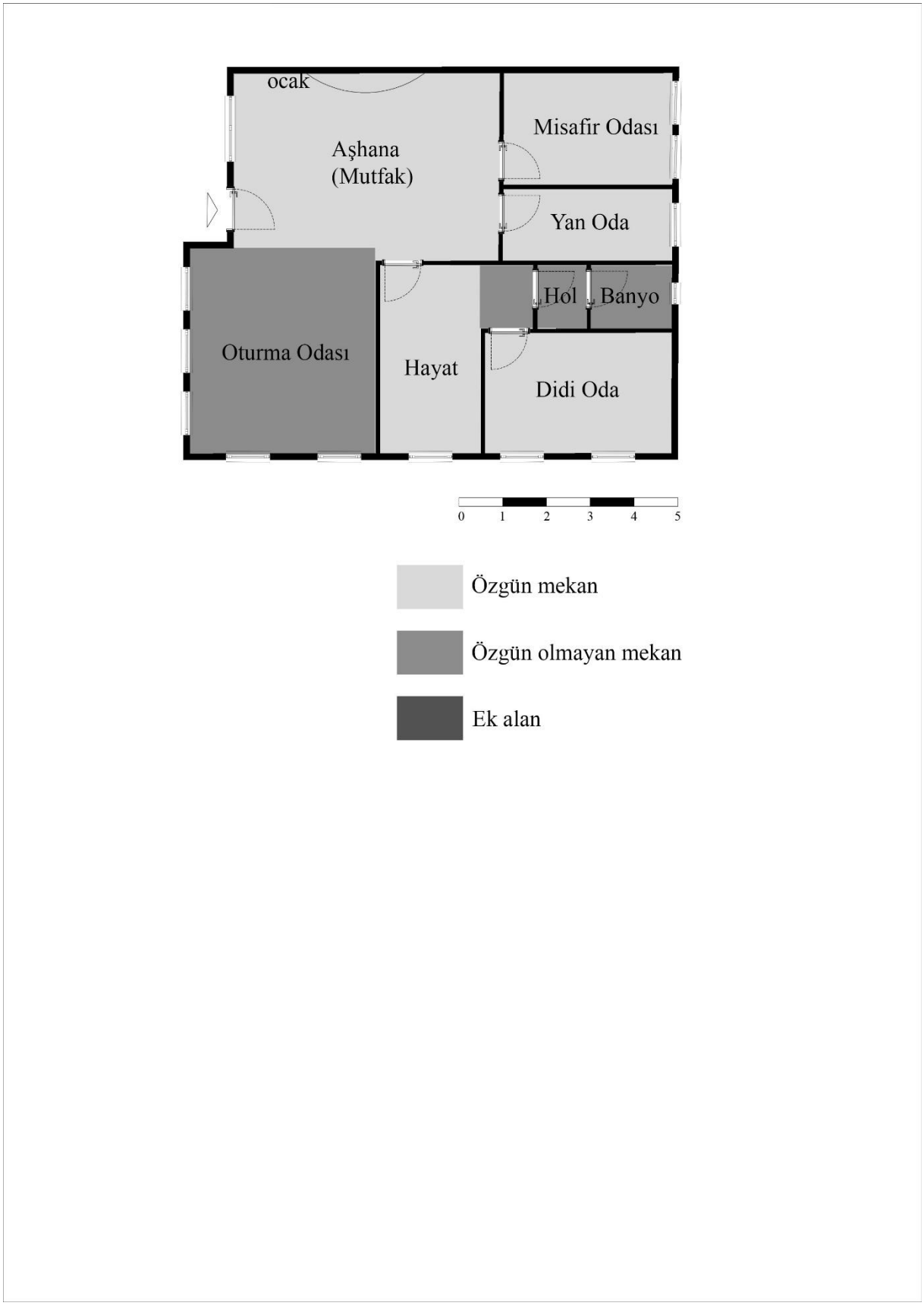
CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU

Simetri		Çıkma	
Var	☑	Var	☐
Yok	☐	Yok	☑
Pencere Formu		**Giriş Cephesi**	
Dikdörtgen	☑	Kuzey	☐
Kare	☐	Güney	☐
Pencere Kanadı		Doğu	☐
Kanatlı	☐	Batı	☑
Giyotin	☑		
Kepenk			
Var	☑		
Yok	☐		

MEVCUT DURUM TABLOSU

Kullanım Durumu	
Düzenli Kullanım	☑
Dönemsel Kullanım	☐
Terk Edilmiş	☐
Yapı Durumu	
Özgün Yapı	☐
Az Müdahale Edilmiş	☑
Çok Müdahale Edilmiş	☐

Ek Alan		Serender	
Var	☐	Var	☑
Yok	☑	Yok	☐

Şekil 73. 2 No'lu Ev plan krokisi

Şekil 74. 2 no'lu ev genel görünüş

Şekil 75. 2 no'lu ev pencere tipi

Şekil 76. 2 no'lu ev ocak

Şekil 77. 2 no'lu ev iç mekân görünüşü

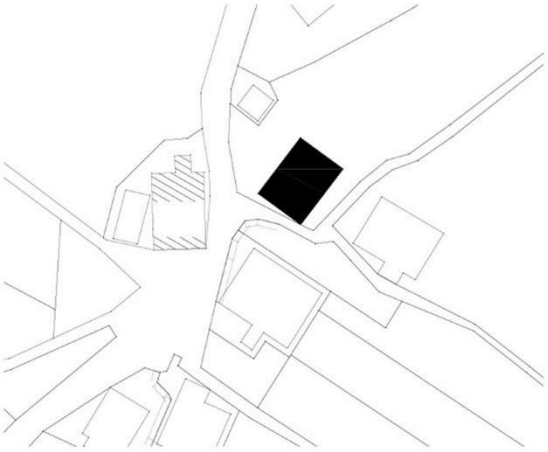
Şekil 78. 2 no'lu ev arka cephe genel görünüşü

3.1.3. 3 No’lu Ev, 112 Ada 7 Parsel (Hayatlı- Aşhanalı Tip)

Hayatlı- Aşhanalı plan tipolojisine uygunluk gösteren 3 no’lu ev detaylı incelemelerde bulunularak rölövesi alınan evlerden biridir. (Tablo 5) Bodrum kat kagir ve zemin kat göz dolma tekniği ile inşa edilmiştir. Karma sistemdedir. Yapıya ek olarak veranda ve banyo mekanları eklenilmiştir. Giriş ek olarak yapılan veranda üzerinden yapılır ve aşhanaya açılır. Aşhanadan hayata geçilir ve hayat köşk odaya, yazlık odaya ve didi oda denilen büyük odaya geçişi sağlar. Yapının ek kısmı olan banyoya didi odadan ayrılarak oluşturulan hol üzerinden oluşulur.

Ocak bulundurur. Cephede simetri yoktur. Özgün haline müdahale vardır. Düzenli kullanımı olan ev, ev sahipleri tarafından seyahat amaçlı gelen insanları yeme-içme olanaklarını karşılamak amacıyla ticari olarak da kullanılmaktadır.

Tablo 4. 3 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU

Katlar		Mekanlar
Bodrum Kat	☑	Aşhana(Mutfak), Misafir Odası, Köşk Oda,Yazlık Oda, Hayat, Didi Oda, Hol, Banyo, Veranda
Zemin Kat	☑	
1. Kat	☐	
Çatı arası	☐	
Yapım Sistemi		**Yapım Sistemi Türü**
Tekil Sistem	☐	Bodrum kat : Kagir Zemin kat : Göz dolma
Karma Sistem	☑	
Çatı Sistemi		**Çatı Malzemesi**
Semer	☐	Sac
Üç Omuz	☐	
Dört Omuz	☐	
Sağrıcıklı	☑	
Ocak		**Ocak Malzemesi**
Var	☑	Taş
Yok	☐	

CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU

Simetri		Çıkma	
Var	☐	Var	☐
Yok	☑	Yok	☑
Pencere Formu		**Giriş Cephesi**	
Dikdörtgen	☑	Kuzey	☐
Kare	☐	Güney	☑
Pencere Kanadı		Doğu	☐
Kanatlı	☑	Batı	☐
Giyotin	☐		
Kepenk			
Var	☐		
Yok	☑		

MEVCUT DURUM TABLOSU

Kullanım Durumu	
Düzenli Kullanım	☑
Dönemsel Kullanım	☐
Terk Edilmiş	☐
Yapı Durumu	
Özgün Yapı	☐
Az Müdahale Edilmiş	☑
Çok Müdahale Edilmiş	☐

Ek Alan		Serender	
Var	☑	Var	☑
Yok	☐	Yok	☐

Şekil 79. 3 no'lu ev plan krokisi

Şekil 80. 3 no'lu ev genel görünüş

Şekil 81. 3 no'lu ev ocak

Şekil 82. 3 no'lu ev iç mekân görünüşü

Şekil 83. 3 no'lu ev iç mekân görünüşü

3.1.4. 4 No'lu Ev, 111 Ada 1 Parsel (Hayatlı- Aşhanalı Tip)

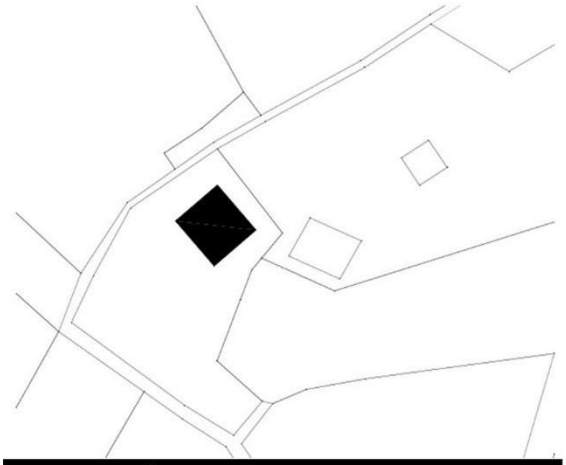
Hayatlı-Aşhanalı tipolojiyi yansıtmakta olan 4 no'lu ev detaylı incelemelerde bulunularak rölövesi alınan evlerden biridir. (Tablo 6)

Eve giriş bahçeden basamaklarla ulaşılan verandadan yapılır. Giriş güney cephesindedir. Bodrum kat kagir ve zemin kat çakatura tekniği ile inşa edilmiş karma sistemdedir. Çatı biçimi üç omuz formundadır. Giriş aşhanaya açılır. Aşhana bir basamak ile kendi içerisinde bölümlenmiştir.

Ek olarak yapılan banyo tuvalet kısmına ulaşma amacıyla bölümlenen hol, aşhananın diğer mekanlarla da bağlantısını keserek aşhana ve diğer mekanlar arasında geçişi sağlayan ana ulaşım mekanı olmuştur. Holü oluşturan yapı elemanlarından bu mekanın yapının özgün mekanı olmadığı anlaşılmaktadır. Holden bağlantısı bulunan odalar ve hayat mekanı da planlamada yer alır. Ev ocak bulundurur. Cephede simetri vardır.

Özgün yapısını korumakta olan ev dönemsel olarak kullanılmaktadır. Serenderi bulunur.

Tablo 5. 4 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU

Katlar		Mekanlar
Bodrum Kat	☑	Aşhana(Mutfak), Hayat, Odalar, Hol, Banyo, Veranda
Zemin Kat	☑	
1. Kat	☐	
Çatı arası	☐	

Yapım Sistemi		Yapım Sistemi Türü
Tekil Sistem	☐	Bodrum kat : Kagir Zemin kat : Çakatura
Karma Sistem	☑	

Çatı Sistemi		Çatı Malzemesi
Semer	☐	Sac
Üç Omuz	☑	
Dört Omuz	☐	
Sağrıcıklı	☐	

Ocak		Ocak Malzemesi
Var	☑	Taş
Yok	☐	

CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU

Simetri		Çıkma	
Var	☐	Var	☑
Yok	☑	Yok	☐

Pencere Formu		Giriş Cephesi	
Dikdörtgen	☑	Kuzey	☐
Kare	☐	Güney	☐
		Doğu	☐
		Batı	☑

Pencere Kanadı	
Kanatlı	☐
Giyotin	☑

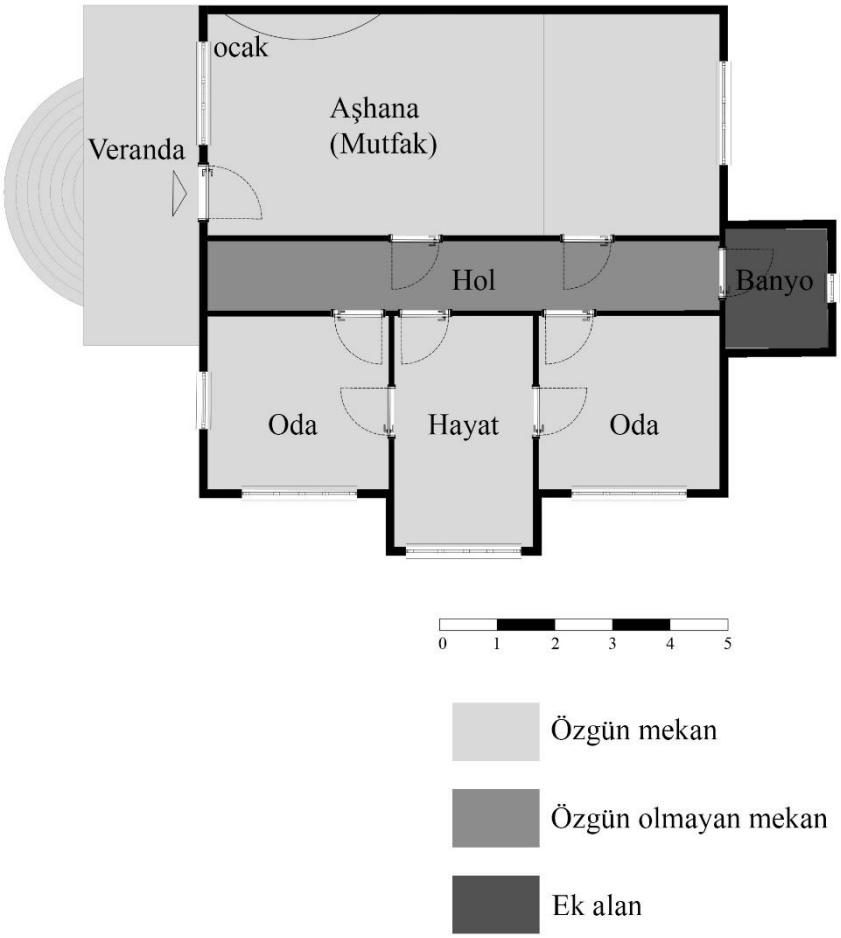
Kepenk	
Var	☐
Yok	☑

MEVCUT DURUM TABLOSU

Kullanım Durumu	
Düzenli Kullanım	☐
Dönemsel Kullanım	☑
Terk Edilmiş	☐

Yapı Durumu	
Özgün Yapı	☑
Az Müdahale Edilmiş	☐
Çok Müdahale Edilmiş	☐

Ek Alan		Serender	
Var	☑	Var	☑
Yok	☐	Yok	☐

Şekil 84. 4 no'lu ev plan krokisi

Şekil 85. 4 no'lu ev giriş cephesi

Şekil 86. 4 no'lu ev çıkma görüntüsü

Şekil 87. 4 no'lu ev ocak

Şekil 88. 4 no'lu ev hol

3.1.5. 5 No'lu Ev, 118 Ada 1 Parsel (Basit Aşhanalı Tip)

Rölövesi alınarak detaylı bir şekilde incelenen 5 No'lu ev basit aşhanalı geleneksel Karadeniz evleri tipolojisine uygundur. (Tablo 7)

Köyde yer alan tek 3 katlı ev olan bu geleneksel ev bodrum, zemin ve 1.kattan oluşmaktadır. Yapım sistemi bodrum katı kagir, zemin kat ve birinci katı muska dolma sistem ile inşa edilmiş karma sistemdir. Güney cephesinden aşhanaya girilerek eve giriş yapılır. Aşhanadan odalara ve merdivenin bulunduğu çeçme salonu denilen alana geçiş sağlanır. Ocak bulunur.

Birinci katında yine çok sayıda oda bulunmaktadır. Bu odalardan yalnızca 2 tanesi bölücü duvarlarla ayrılmıştır. Diğer odalar açıktır yalnızca ahşap seperatörlerle bölümlenmesi sağlanmıştır. Ocak bu katta da yer alır.

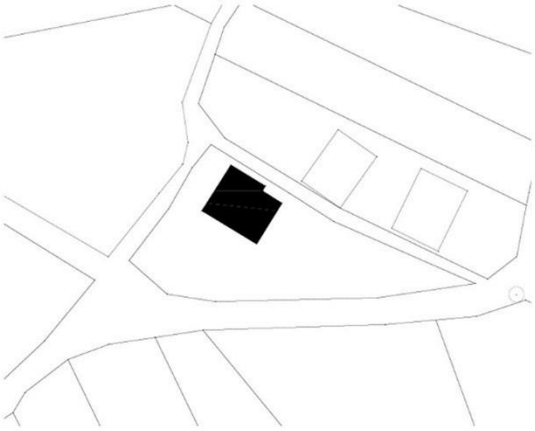
Dikdörtgen formda oluşturulan cephelerde simetri olduğu görünmektedir.

Zemin kat ve birinci katında ocak bulundurur. Ayrıca zemin katta baş odanın yer aldığı kısımda ve birinci kattaki odalardan birinde şömine bulundurmaktadır.

Evde hiçbir müdahale bulunmamaktadır. Özgünlüğünü çok iyi korumaktadır. Yalnızca dönemsel kullanıldığından ötürü bakımsız kaldığı görünmektedir.

Eve ait bir serender bulunmaktadır.

Tablo 6. 5 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU

Katlar		Mekanlar
Bodrum Kat	☑	Aşhana(Mutfak), Odalar, Çeçme Salonu, Banyo, Tuvalet
Zemin Kat	☑	
1. Kat	☑	
Çatı arası	☐	

Yapım Sistemi		Yapım Sistemi Türü
Tekil Sistem	☐	Bodrum kat : Kagir Zemin kat :Muska Dolma 1.Kat: Muska Dolma
Karma Sistem	☑	

Çatı Sistemi		Çatı Malzemesi
Semer	☐	Sac
Üç Omuz	☐	
Dört Omuz	☑	
Sağrıcıklı	☐	

Ocak		Ocak Malzemesi
Var	☑	Taş
Yok	☐	

CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU

Simetri		Çıkma	
Var	☑	Var	☐
Yok	☐	Yok	☑

Pencere Formu		Giriş Cephesi	
Dikdörtgen	☑	Kuzey	☐
Kare	☐	Güney	☑
		Doğu	☐
		Batı	☐

Pencere Kanadı	
Kanatlı	☑
Giyotin	☐

Kepenk	
Var	☐
Yok	☑

MEVCUT DURUM TABLOSU

Kullanım Durumu	
Düzenli Kullanım	☐
Dönemsel Kullanım	☑
Terk Edilmiş	☐

Yapı Durumu	
Özgün Yapı	☑
Az Müdahale Edilmiş	☐
Çok Müdahale Edilmiş	☐

Ek Alan		Serender	
Var	☑	Var	☑
Yok	☐	Yok	☐

Şekil 89. Ve Şekil 90. 5 no'lu ev zemin kat ve birinci kat plan krokileri

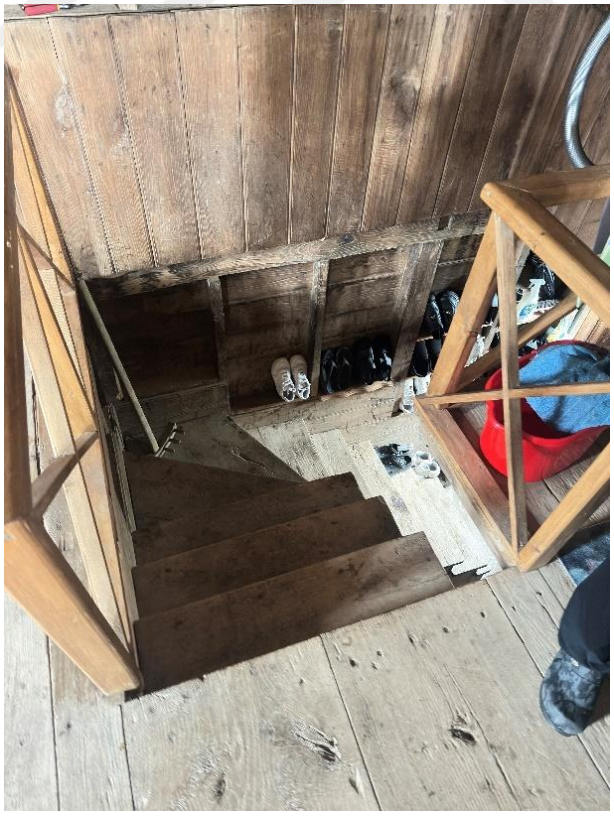
Şekil 91. 5 no'lu ev giriş cephesi

Şekil 92. 5 no'lu ev genel görünüş

Şekil 93. 5 no'lu ev ocak

Şekil 94. 5 no'lu ev merdiven

Şekil 95. 5 no'lu ev ikinci ocak

Şekil 96. 5 no'lu ev şömine

Şekil 97. 5 no'lu ev pencere tipi

Şekil 98. 5 no'lu ev iç mekân detayları

3.1.6. 6 No'lu Ev, 115 Ada 11 Parsel (Hayatlı-Aşhanalı Tip)

Hayatlı-Aşhanalı plan tipolojisi ile oluşturulmuş 6 no'lu ev, bodrum kat kagir, zemin kat göz dolma tekniği ile inşa edilmiş karma sisteme sahip bir geleneksel evdir. (Tablo 8)

Çatı sistemi olarak yaygın olarak kullanımı tercih edilen üç omuz biçimi kullanılmıştır.

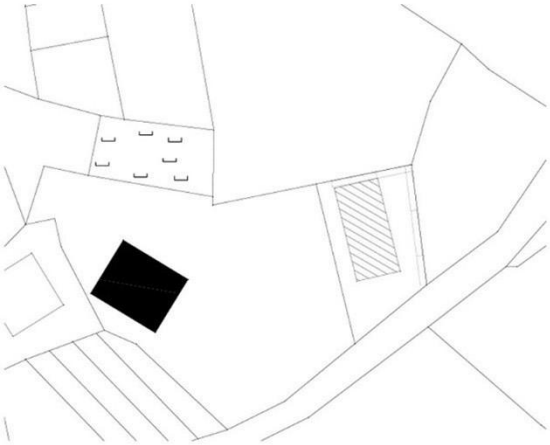
Giriş cephesi güneydedir. Evin girişinde ocak bulunmaz, oturma odası şeklinde planlanan bir mekan bulunmaktadır. Bu mekandan mutfak olarak kullanılan odaya ve yan odaya geçiş yapılır ayrıca bu mekanın hayat ile de bağlantısı bulunmaktadır.

Köyün klasik plan tipine sahip olan evin hayatından köşk odaya, yazlık odaya ve didi odaya geçiş yapılır. Banyo ve tuvalet kısmı ek olarak oluşturulmuştur. Evde açılan bir hol ile hayat üzerinden hole geçilerek ek alana ulaşılır.

Geleneksel ev dokusunu yansıtıyor olsa da yapılan müdahale çoktur. Evin bodrum katı günümüz koşullarına uygun hale getirilerek bir daire görünümü verilmiştir. Zemin katta içeride yeni lambri uygulamaları yaptırılmıştır.

Dikdörtgen forma oluşturulan pencerelere ve yapı cephelerine bakıldığında simetriye rastlanmaz. Ev dönemsel olarak kullanılmaktadır.

Tablo 7. 6 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU

Katlar		Mekanlar
Bodrum Kat	☑	Mutfak, Oturma Salonu, Didi Oda, Köşk Oda, Yazlık Oda, Yan Oda, Hayat,Hol, Banyo
Zemin Kat	☑	
1. Kat	☐	
Çatı arası	☐	
Yapım Sistemi		**Yapım Sistemi Türü**
Tekil Sistem	☐	Bodrum kat : Kagir Zemin kat :Göz Dolma
Karma Sistem	☑	
Çatı Sistemi		**Çatı Malzemesi**
Semer	☐	Sac
Üç Omuz	☑	
Dört Omuz	☐	
Sağrıcıklı	☐	
Ocak		**Ocak Malzemesi**
Var	☐	Yok
Yok	☑	

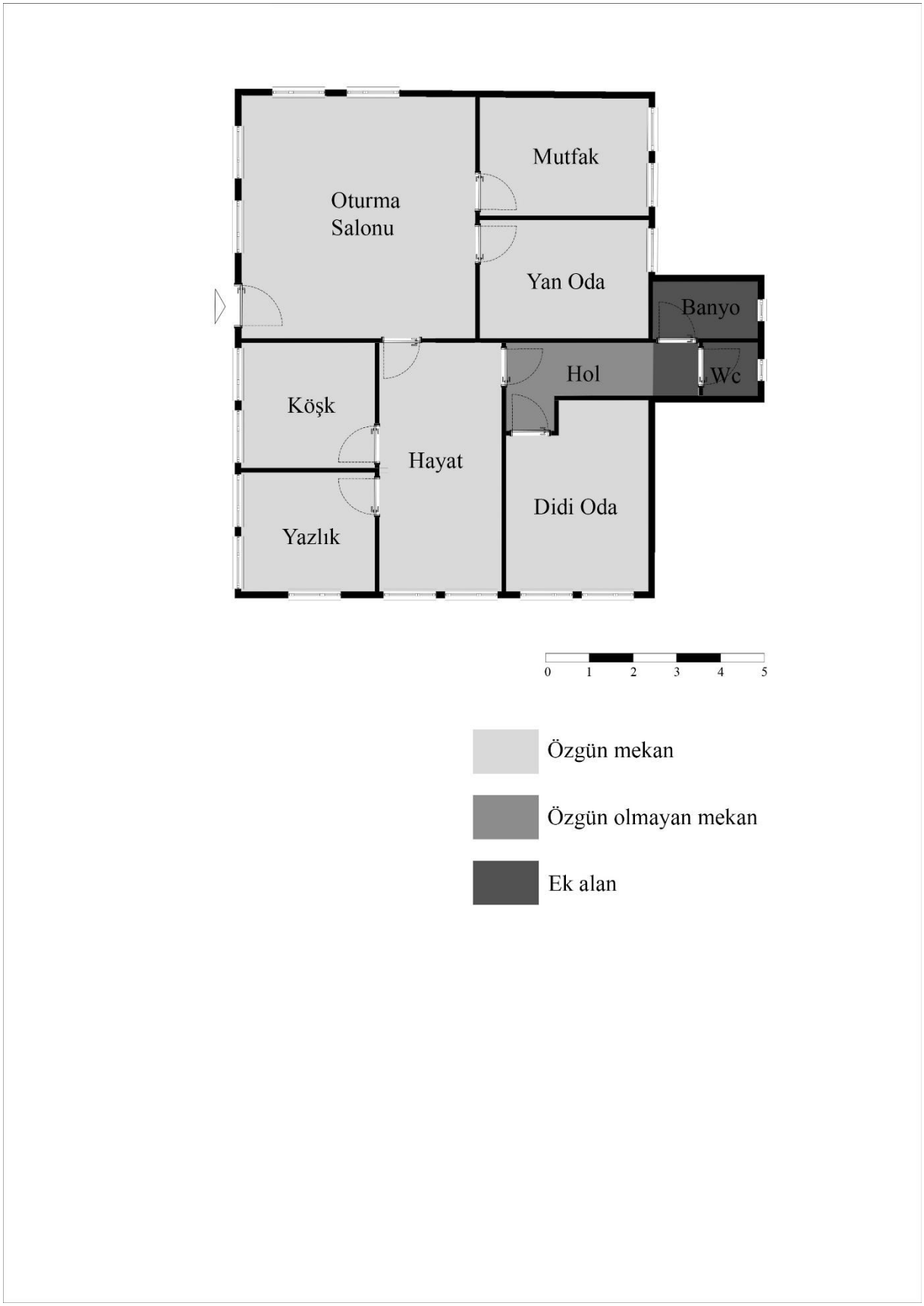
CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU

Simetri		Çıkma	
Var	☐	Var	☐
Yok	☑	Yok	☑
Pencere Formu		**Giriş Cephesi**	
Dikdörtgen	☑	Kuzey	☐
Kare	☐	Güney	☑
Pencere Kanadı		Doğu	☐
Kanatlı	☐	Batı	☐
Giyotin	☑		
Kepenk			
Var	☑		
Yok	☐		

MEVCUT DURUM TABLOSU

Kullanım Durumu	
Düzenli Kullanım	☐
Dönemsel Kullanım	☑
Terk Edilmiş	☐
Yapı Durumu	
Özgün Yapı	☐
Az Müdahale Edilmiş	☐
Çok Müdahale Edilmiş	☑

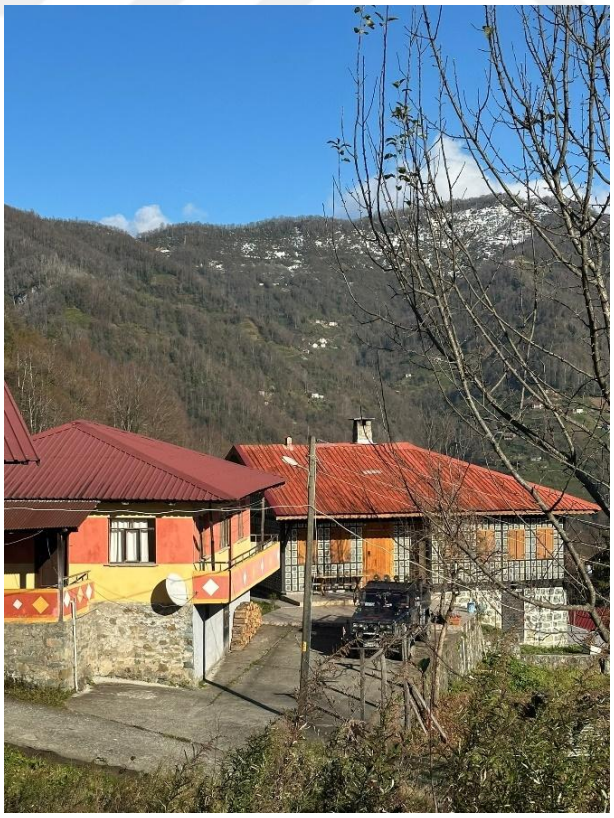
Ek Alan		Serender	
Var	☑	Var	☑
Yok	☐	Yok	☐

Şekil 99. 6 no'lu ev plan krokisi

Şekil 100. 6 no'lu ev ön görünüş

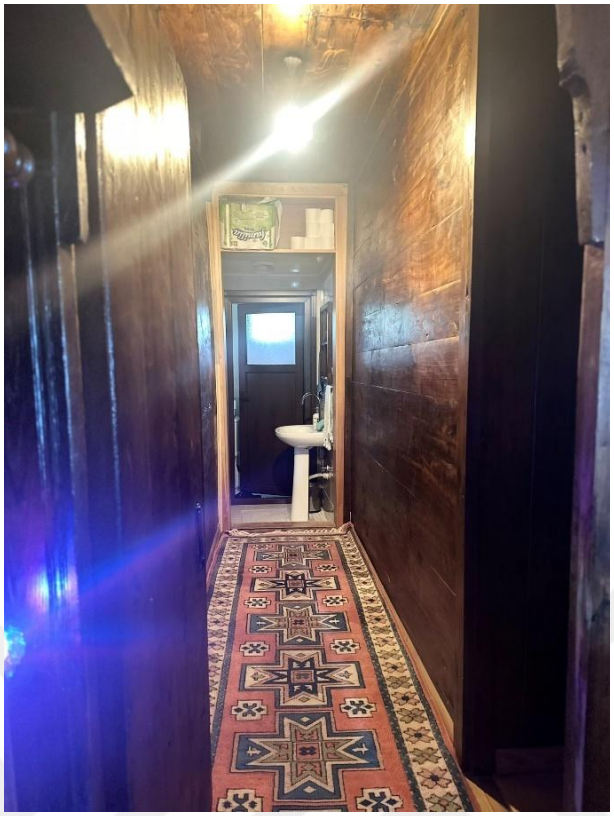
Şekil 101. 6 no'lu ev genel görünüş

Şekil 102. 6 no'lu ev iç mekân görünüşü

Şekil 103. 6 no'lu ev hayat girişi

Şekil 104. 6 no'lu ev hol

Şekil 105. 6 no'lu ev iç mekân kapı detayları

3.1.7. 7 No'lu Ev, 184 Ada 6 Parsel (Basit Aşhanalı Tip)

Basit Aşhanalı plan tipolojisi ile oluşturulmuş 7 no'lu ev, bodrum kat kagir, zemin kat göz dolma tekniği ile inşa edilmiş karma sisteme sahip 2 katlı geleneksel bir evdir. (Tablo 9)

Dört omuz çatı sistemi kullanılmıştır.

Giriş cephesi güneydedir. Girişte aşhananın karşıladığı evin diğer mekanlarına bu alandan geçiş yapılır. Plan kurgusu bakımından müdahaleye uğramıştır. Odalarda planlama ile ilgili mevcut yaşamın ihtiyacı doğrultusunda değişiklikler yapılmıştır. Geleneksel mekan isimleri 7 no'lu ev planlamasında görülmemektedir. Aşhanadan 2 adet odaya ve hole geçilir. Holden kiler olarak kullanılan bir alana ve sonradan eklenen banyo, tuvalete geçiş sağlanmaktadır.

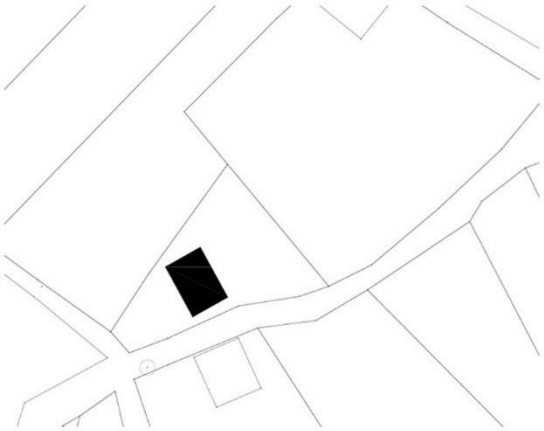
Evin içerisinde ocak bulunmaktadır. Diğer evlerde görülen taş kemerle oluşturulmuş ocağın yerini bu geleneksel evde ahşap kemer ile oluşturulmuş ocak almaktadır.

Dikdörtgen pencere formları kullanılan cephede simetri fark edilmektedir.

Düzenli kullanımı bulunmaktadır. Planlama ve iç mekandaki malzeme kullanımı bakımından çok müdahale edilmiştir.

Yapıya ait bir serender vardır.

Tablo 8. 7 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU

Katlar		Mekanlar
Bodrum Kat	☑	Aşhana(Mutfak), Ambar(Kiler), Odalar, Hol, Banyo, Tuvalet
Zemin Kat	☑	
1. Kat	☐	
Çatı arası	☐	
Yapım Sistemi		**Yapım Sistemi Türü**
Tekil Sistem	☐	Bodrum kat : Kagir Zemin kat :Göz Dolma
Karma Sistem	☑	
Çatı Sistemi		**Çatı Malzemesi**
Semer	☐	Sac
Üç Omuz	☐	
Dört Omuz	☑	
Sağrıcıklı	☐	
Ocak		**Ocak Malzemesi**
Var	☑	Taş Baca Ahşap Kemer
Yok	☐	

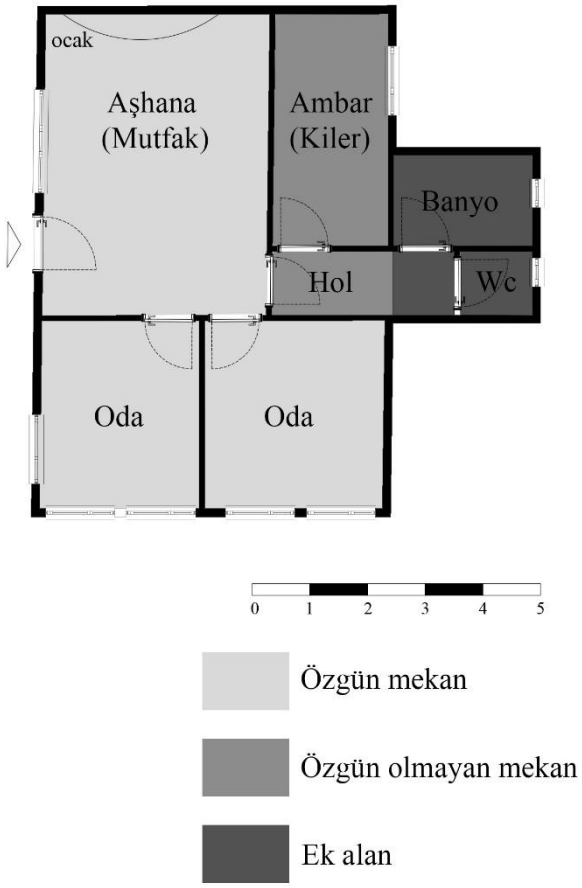
CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU

Simetri		Çıkma	
Var	☑	Var	☐
Yok	☐	Yok	☑
Pencere Formu		**Giriş Cephesi**	
Dikdörtgen	☑	Kuzey	☐
Kare	☐	Güney	☑
Pencere Kanadı		Doğu	☐
Kanatlı	☑	Batı	☐
Giyotin	☐		
Kepenk			
Var	☑		
Yok	☐		

MEVCUT DURUM TABLOSU

Kullanım Durumu	
Düzenli Kullanım	☑
Dönemsel Kullanım	☐
Terk Edilmiş	☐
Yapı Durumu	
Özgün Yapı	☐
Az Müdahale Edilmiş	☐
Çok Müdahale Edilmiş	☑

Ek Alan		Serender	
Var	☑	Var	☑
Yok	☐	Yok	☐

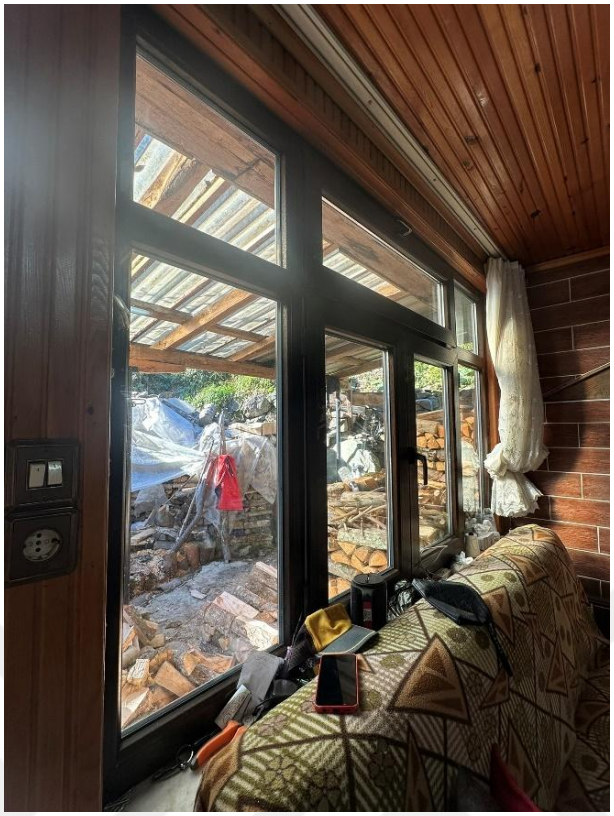
Şekil 106. 7 no'lu ev plan krokisi

Şekil 107. 7 no'lu ev genel görünüş

Şekil 108. 7 no'lu ev ocak

Şekil 109. 7 no'lu ev pencere tipi

Şekil 110. 7 no'lu ev iç mekân görünüşü

Şekil 111. 7 no'lu ev iç mekân görünüşü

Şekil 112. 7 no'lu ev iç mekan (ek alan) görünüşü

3.1.8. 8 No'lu Ev, 119 Ada 1 Parsel (Hayatlı-Aşhanalı Tip)

Hayatlı-Aşhanalı tipolojisine uygun olan 8 no'lu ev bodrum katı kagir, zemin katı çakatura sistemi ile inşa edilmiş 2 katlı bir evdir. (Tablo 10) Çatı biçimi olarak üç omuz kullanılmıştır.

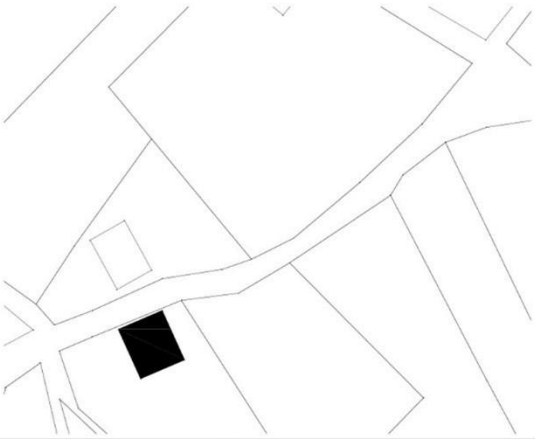
Evin planlaması geleneksel karadeniz evleri planlama biçimine uygundur. Batı cephesinden girilen aşhanadan misafir odasına ulaşılır. Ek alana geçişi sağlama amacıyla oluşturulan hole aşhanadan ulaşılır ve holden diğer mekanlara bağlantı kurulmuştur. Evde bulunan iki oda ve aralarında yer alan hayat mevcut diğer mekanlardır. Diğer evlerde gördüğümüz köşk oda ve yazlık oda olarak planlaması yapılan mekanların bu evde aradaki bölücü duvarın kaldırılarak tek bir oda olarak kullanıldığı gözlemlenmektedir.

Ocak bulundurmaktadır. Taş kemerden inşa edilmiş olan ve taş bacası bulunan bir ocaktır. Pencere formlarında dikdörtgen form kullanılmıştır ve simetri bulunur. Eve ulaşım güney cephesinden sağlanmaktadır.

Dönemsel olarak kullanımı yapılan evin özgün durumu son derece iyi bir şekilde korunmuştur.

Yapıya ait serender bulunmaktadır.

Tablo 9. 8 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU

Katlar		Mekanlar
Bodrum Kat	☑	Aşhana(Mutfak), Misafir Odası, Didi Oda,Yan Oda, Hayat, Hol, Banyo
Zemin Kat	☑	
1. Kat	☐	
Çatı arası	☐	
Yapım Sistemi		**Yapım Sistemi Türü**
Tekil Sistem	☐	Bodrum kat : Kagir Zemin kat :Çakatura
Karma Sistem	☑	
Çatı Sistemi		**Çatı Malzemesi**
Semer	☐	Sac
Üç Omuz	☑	
Dört Omuz	☐	
Sağrıklı	☐	
Ocak		**Ocak Malzemesi**
Var	☑	Taş
Yok	☐	

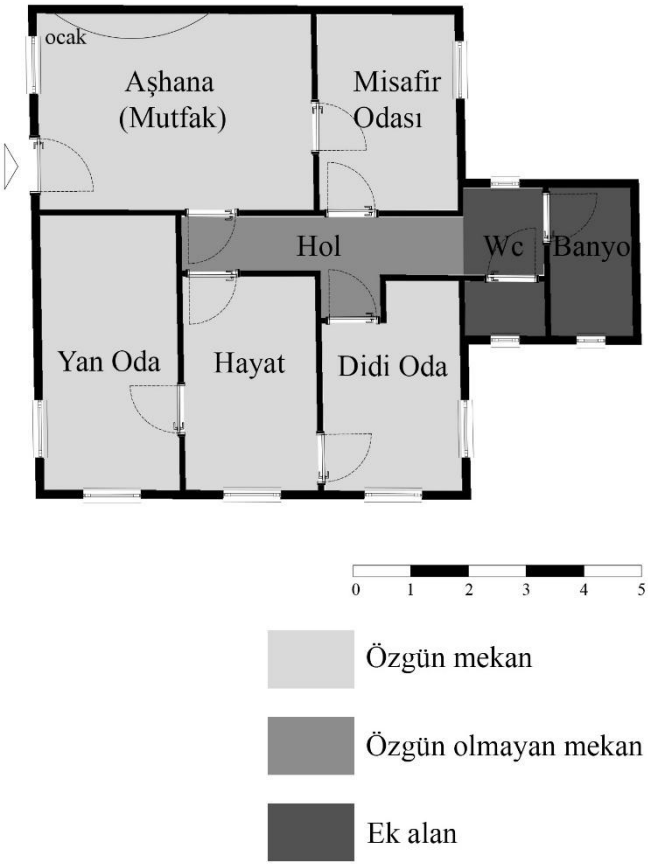
CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU

Simetri		Çıkma	
Var	☑	Var	☐
Yok	☐	Yok	☑
Pencere Formu		**Giriş Cephesi**	
Dikdörtgen	☑	Kuzey	☐
Kare	☐	Güney	☐
Pencere Kanadı		Doğu	☐
Kanatlı	☐	Batı	☑
Giyotin	☑		
Kepenk			
Var	☑		
Yok	☐		

MEVCUT DURUM TABLOSU

Kullanım Durumu	
Düzenli Kullanım	☐
Dönemsel Kullanım	☑
Terk Edilmiş	☐
Yapı Durumu	
Özgün Yapı	☐
Az Müdahale Edilmiş	☑
Çok Müdahale Edilmiş	☐

Ek Alan		Serender	
Var	☑	Var	☑
Yok	☐	Yok	☐

Şekil 113. 8 no'lu ev plan krokisi

Şekil 114. 8 no'lu ev genel görünüş

Şekil 115. 8 no'lu ev pencere tipi

Şekil 116. 8 no'lu ev çatı detayı

Şekil 117. 8 no'lu ev ocak

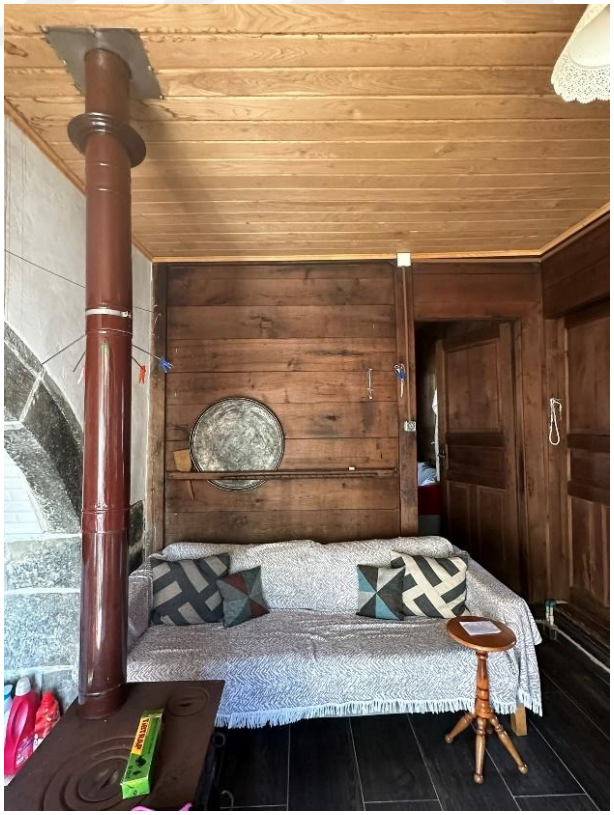
Şekil 118. 8 no'lu ev hayat girişi

Şekil 119. 8 no'lu ev hol

Şekil 120. 8 no'lu ev hayat

Şekil 121. 8 no'lu ev misafir odası girişi

Şekil 122. 8 no'lu ev şömine

3.1.9. 9 No’lu Ev, 184 Ada 5 Parsel (Hayatlı-Aşhanalı Tip)

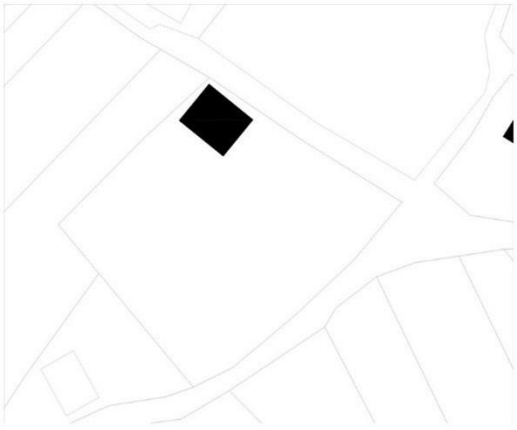
9 no’lu ev tipolojisinde basit aşhanalı tipolojiden söz etmek mümkündür. Çatı arası da kullanılmakta olan evin bodrum katı kagir, zemin katı çakatura sistemle inşa edilmiş 2 katlı karma sistem yapısında bir geleneksel evdir. (Tablo 11)

Üç omuz çatı formu tercih edilmiştir.

Girişi güney cephesindendir. Giriş aşhanaya yapılır, aşhanada ocak bulunmaz. Misafir odası, hol ve hayatın aşhana ile direkt bağlantısı bulunmaktadır. Diğer odalara ulaşım hayattan yapılır. Banyo ve tuvalet evin ek alanlarıdır ve oluşturulan hol ile ek alana ulaşılır. Banyo sonradan oluşturulan ek alan, hol ek alana geçişi sağlama amacıyla sonradan oluşturulan özgün olmayan mekandır. Diğer mekanlar özgün mekanlar olarak yer alır.

Pencereler dikdörtgen formdadır. Cephede simetri vardır. Dönemsel olarak kullanılan evin özgün halini koruduğu görülmekktedir.

Tablo 10. 9 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU

Katlar		Mekanlar
Bodrum Kat	☑	Aşhana(Mutfak), Misafir Odası, Didi Oda,Yan Oda, Köşk Oda,Yazlık Oda, Hayat, Hol, Banyo
Zemin Kat	☑	
1. Kat	☐	
Çatı arası	☑	
Yapım Sistemi		**Yapım Sistemi Türü**
Tekil Sistem	☐	Bodrum kat : Kagir Zemin kat :Çakatura
Karma Sistem	☑	
Çatı Sistemi		**Çatı Malzemesi**
Semer	☐	Sac
Üç Omuz	☑	
Dört Omuz	☐	
Sağrıcıklı	☐	
Ocak		**Ocak Malzemesi**
Var	☐	Yok
Yok	☑	

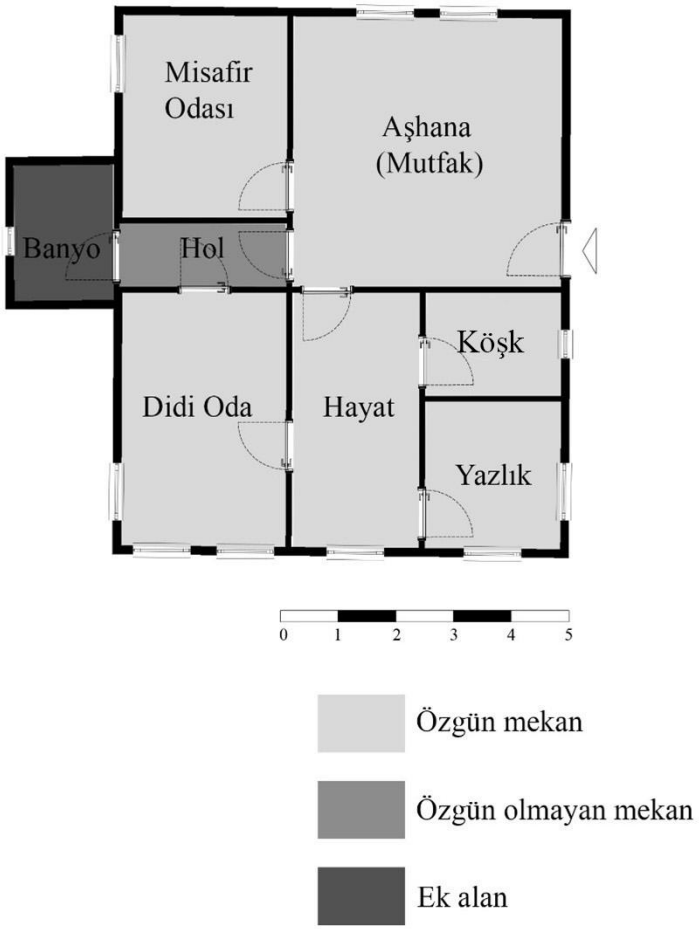
CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU

Simetri		Çıkma	
Var	☑	Var	☐
Yok	☐	Yok	☑
Pencere Formu		**Giriş Cephesi**	
Dikdörtgen	☑	Kuzey	☐
Kare	☐	Güney	☑
Pencere Kanadı		Doğu	☐
Kanatlı	☐	Batı	☐
Giyotin	☑		
Kepenk			
Var	☐		
Yok	☑		

MEVCUT DURUM TABLOSU

Kullanım Durumu	
Düzenli Kullanım	☐
Dönemsel Kullanım	☑
Terk Edilmiş	☐
Yapı Durumu	
Özgün Yapı	☑
Az Müdahale Edilmiş	☐
Çok Müdahale Edilmiş	☐

Ek Alan		Serender	
Var	☑	Var	☑
Yok	☐	Yok	☐

Şekil 123. 9 no'lu ev plan krokisi

Şekil 124. 9 no'lu ev genel görünüş

Şekil 125. 9 no'lu ev arka görünüş

Şekil 126. 9 no'lu ev hayat

Şekil 127. 9 no'lu ev iç mekân hol ve ek alan görünüşü

Şekil 128. 9 no'lu ev iç mekân görünüşü

3.1.10. 10 No’lu Ev, 183 Ada 35 Parsel (Hayatlı-Aşhanalı Tip)

(Mustafa Özkosif Evi)

Hayatlı-Aşhanalı tipolojiye uygun olan 10 no’lu ev bodrum kat kagir ve zemin kat çakatura sistemde inşa edilmiş karma sistemli 2 katlı bir geleneksel Karadeniz evidir. (Tablo 12)

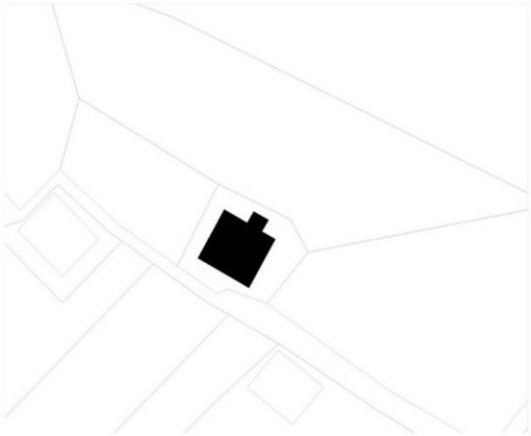
Çatı formu olarak dört omuz biçimi kullanılmıştır.

Evin girişi güney cephesindedir. İlk mekân aşhanadır. Burada kemer kısmı ahşap olan bir ocak bölümü bulunmaktadır. Ahşap kemerli ocak bacası taş bacadır. Aşhananın hemen yanında misafir odası bulunmaktadır. Aşhanadan hole açılan kapı ile diğer odalara bağlantı sağlanmaktadır. Holden odalara,hayata ve ek alan olarak yapılan banyo ve tuvalete ulaşım sağlanır.

Dikdörtgen formlu pencereleri bulunan evin cephesinde simetriye rastlanmaz.

Ev sahipleri tarafından düzenli olarak kullanılmakta olan eve bakım amaçlı yapılan özgünlüğünü az miktarda bozmasına sebep olan müdahaleler bulunmaktadır. Ancak yapı iyi korunmuş durumdadır.

Tablo 11. 10 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU

Katlar		Mekanlar
Bodrum Kat	☑	Aşhana(Mutfak), Misafir Odası, Odalar, Hayat, Hol, Banyo
Zemin Kat	☑	
1. Kat	☐	
Çatı arası	☐	
Yapım Sistemi		**Yapım Sistemi Türü**
Tekil Sistem	☐	Bodrum kat : Kagir Zemin kat :Çakatura
Karma Sistem	☑	
Çatı Sistemi		**Çatı Malzemesi**
Semer	☐	Sac
Üç Omuz	☐	
Dört Omuz	☑	
Sağrıcıklı	☐	
Ocak		**Ocak Malzemesi**
Var	☑	Taş Baca Ahşap Kemer
Yok	☐	

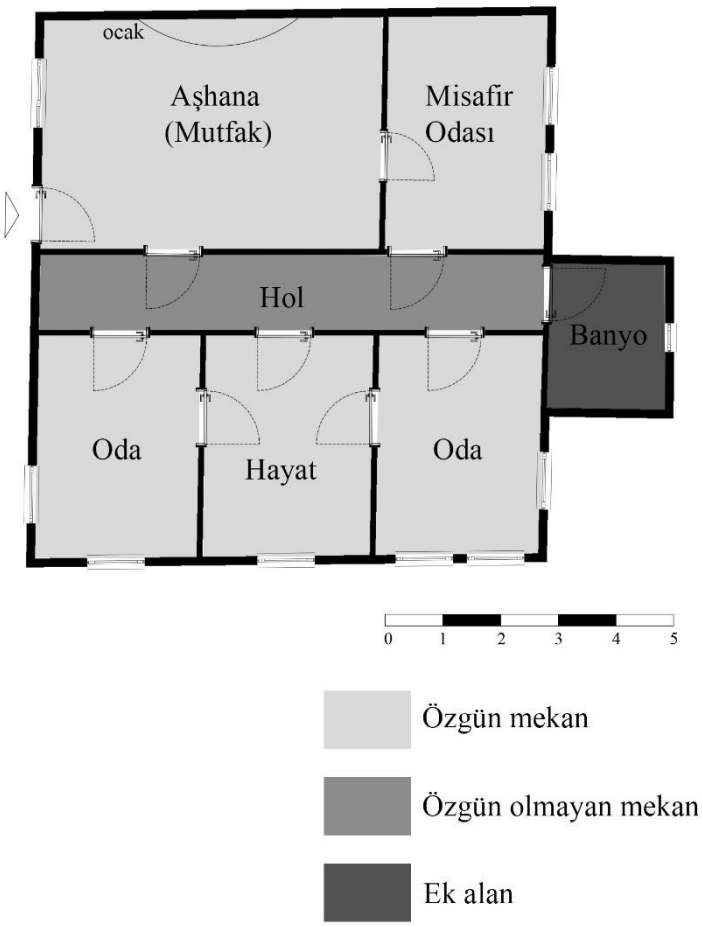
CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU

Simetri		Çıkma	
Var	☐	Var	☐
Yok	☑	Yok	☑
Pencere Formu		**Giriş Cephesi**	
Dikdörtgen	☑	Kuzey	☐
Kare	☐	Güney	☑
Pencere Kanadı		Doğu	☐
Kanatlı	☑	Batı	☐
Giyotin	☐		
Kepenk			
Var	☑		
Yok	☐		

MEVCUT DURUM TABLOSU

Kullanım Durumu	
Düzenli Kullanım	☑
Dönemsel Kullanım	☐
Terk Edilmiş	☐
Yapı Durumu	
Özgün Yapı	☐
Az Müdahale Edilmiş	☑
Çok Müdahale Edilmiş	☐

Ek Alan		Serender	
Var	☑	Var	☑
Yok	☐	Yok	☐

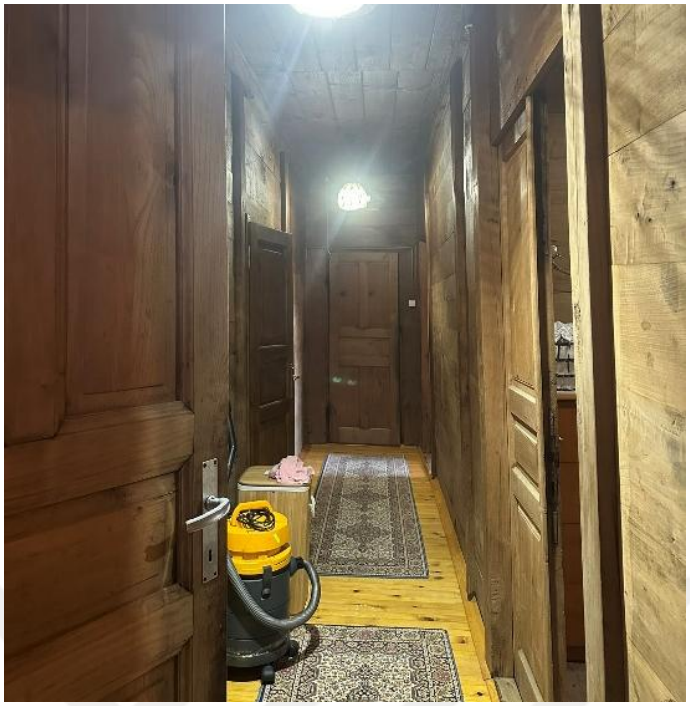
Şekil 129. 10 no'lu ev plan krokisi

Şekil 130. 10 no'lu ev genel görünüş

Şekil 131. 10 no'lu ev pencere tipi

Şekil 132. 10 no'lu ev hol

Şekil 133. 10 no'lu ev ocak

Şekil 134. 10 no'lu ev iç mekân görünüşü

Şekil 135. 10 no'lu ev iç mekân görünüşü

Şekil 136. 10 no'lu ev iç mekân detayları

3.1.11. 11 No'lu Ev, 117 Ada 1 Parsel (Hayatlı-Aşhanalı Tip)

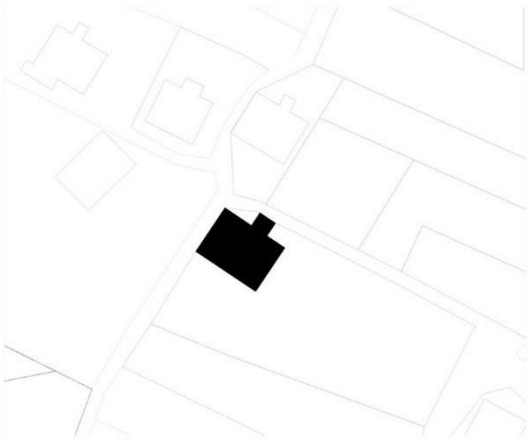
Hayatlı-Aşhanalı tipolojiye uygun olan 11 no'lu ev bodrum katı kagir ve zemin katı göz dolma tekniği ile oluşturulmuş karma sistemli 2 katlı geleneksel bir Karadeniz evidir. (Tablo 13)

Çatı sistemi olarak üç omuz çatı tercih edilmiştir.

Güney cephesinden eve giriş yapılır. Giriş aşhanaya açılır. Aşhanada taş kemer ile yapılmış olan ocak alanı bulunmaktadır. Aşhananın yanında misafir odası bulunmaktadır. Aşhana ile bağlantısı olan hayata geçilirken bodrum katla içeriden bağlantısının kurulduğu merdiven iniş alanı bulunmaktadır. Ancak bu kısım ev sahipleri tarafından kapatılarak kiler olarak kullanılmaktadır. Aşhanadan geçilen hayattan kışlık odaya, yazlık odaya ve didi odaya geçiş sağlanır. Ek alan olan banyo ve tuvalete hayattan bağlantı kurulan hol ile ulaşım sağlar. Hol ile ayrıca aşhanayla da bağlantı kurulmuştur.

Dikdörtgen formunda pencereler kullanılmıştır. Cephede simetri bulunur. Ev düzenli olarak kullanılan geleneksel evlerden biridir. Hem onarım amaçlı hem de kullanım amaçlı yapılmak üzere çeşiti müdahaleler bulunmaktadır. Evin bodrum katı ahır olarak kullanılmak üzere tasarlanan alan ayrı bir daire gibi planlanarak tadilat edilmiştir.
Genel itibariyle özgün durumunu yansıtıyor olsa da yapılan müdahaleler fazladır.

Tablo 12. 11 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU

Katlar		Mekanlar
Bodrum Kat	☑	Aşhana(Mutfak), Misafir Odası, Didi Oda,Köşk Oda,Yazlık Oda, Hayat, Hol, Banyo
Zemin Kat	☑	
1. Kat	☐	
Çatı arası	☐	
Yapım Sistemi		**Yapım Sistemi Türü**
Tekil Sistem	☐	Bodrum kat : Kagir Zemin kat : Göz Dolma
Karma Sistem	☑	
Çatı Sistemi		**Çatı Malzemesi**
Semer	☐	Sac
Üç Omuz	☑	
Dört Omuz	☐	
Sağrıcıklı	☐	
Ocak		**Ocak Malzemesi**
Var	☑	Taş
Yok	☐	

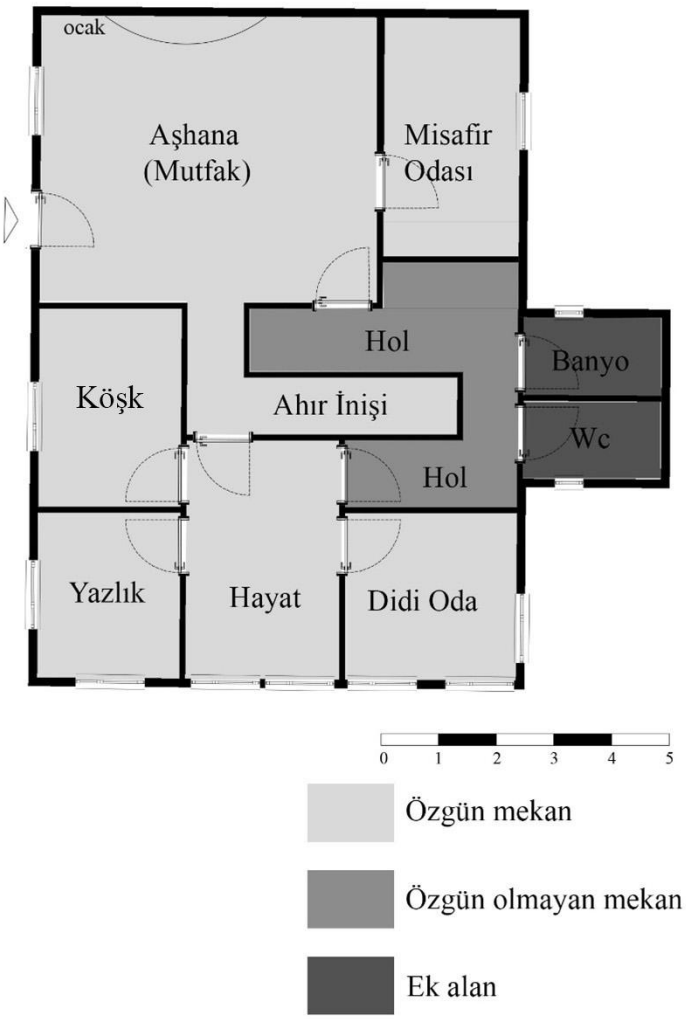
CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU

Simetri		Çıkma	
Var	☑	Var	☐
Yok	☐	Yok	☑
Pencere Formu		**Giriş Cephesi**	
Dikdörtgen	☑	Kuzey	☐
Kare	☐	Güney	☑
Pencere Kanadı		Doğu	☐
Kanatlı	☑	Batı	☐
Giyotin	☐		
Kepenk			
Var	☐		
Yok	☑		

MEVCUT DURUM TABLOSU

Kullanım Durumu	
Düzenli Kullanım	☑
Dönemsel Kullanım	☐
Terk Edilmiş	☐
Yapı Durumu	
Özgün Yapı	☐
Az Müdahale Edilmiş	☐
Çok Müdahale Edilmiş	☑

Ek Alan		Serender	
Var	☑	Var	☑
Yok	☐	Yok	☐

Şekil 137. 11 no'lu ev plan krokisi

Şekil 138. 11 no'lu ev genel görünüş

Şekil 139. 11 no'lu ev ocak

Şekil 140. 11 no'lu ev hayat

Şekil 141. 11 no'lu ev hayat girişi

Şekil 142. 11 no'lu ev iç mekân görünüşü

3.1.12. 12 No'lu Ev, 114 Ada 5 Parsel (Hayatlı-Aşhanalı Tip)

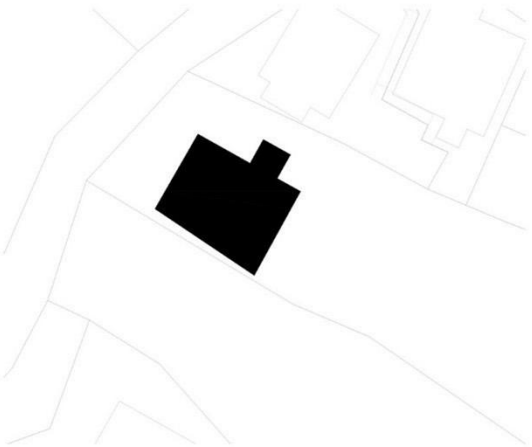
Köyün en eski evlerinden biri olan 12 no'lu ev yaygın olarak kullanılan hayatlı-aşhanalı plan tipolojisine uygun olarak bodrum katı kagir ve çakatura, zemin katı ise yalnızca çakatura olarak inşa edilen karma sistemli 2 katlı bir geleneksel evdir. (Tablo 14)

Köyde sıklıkla rastlanan çatı biçimi olan üç omuz çatı kullanılmıştır. Giriş güney cephesindendir. Giriş kısmında bir oturma alanı bulunmaktadır. Bu alanda ocak bölümü bulunmaz. Oturma alanının arka tarafında mutfak bölümü bulunmaktadır. Ayrıca diğer odalara geçişi sağlayan holün bu alanla bağlantısı vardır. Hol ek alana ulaşma amacıyla sonradan oluşturulmuştur. Hayat ve iki yanında yer alan yatak odaları ile oluşturulmuş plan tipolojisinde bir oda didi oda olarak daha büyük bir oda ve diğer oda daha küçük bir oda bulunmaktadır.

Pencere formları dikdörtgendir. Simetri yoktur.

Ev düzenli olarak kullanılmaktadır. Onarım amaçlı bakımları yapılarak az miktarda müdahale edilmiş olsa dahi evin oldukça bakımsız olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 13. 12 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU

Katlar		Mekanlar
Bodrum Kat	☑	Oturma Salonu, Mutfak, Didi Oda, Hayat, Oda, Hol, Banyo
Zemin Kat	☑	
1. Kat	☐	
Çatı arası	☐	
Yapım Sistemi		**Yapım Sistemi Türü**
Tekil Sistem	☐	Bodrum kat : Kagir ve Çakatura Zemin kat :Çakatura
Karma Sistem	☑	
Çatı Sistemi		**Çatı Malzemesi**
Semer	☐	Sac
Üç Omuz	☑	
Dört Omuz	☐	
Sağrıcıklı	☐	
Ocak		**Ocak Malzemesi**
Var	☐	Yok
Yok	☑	

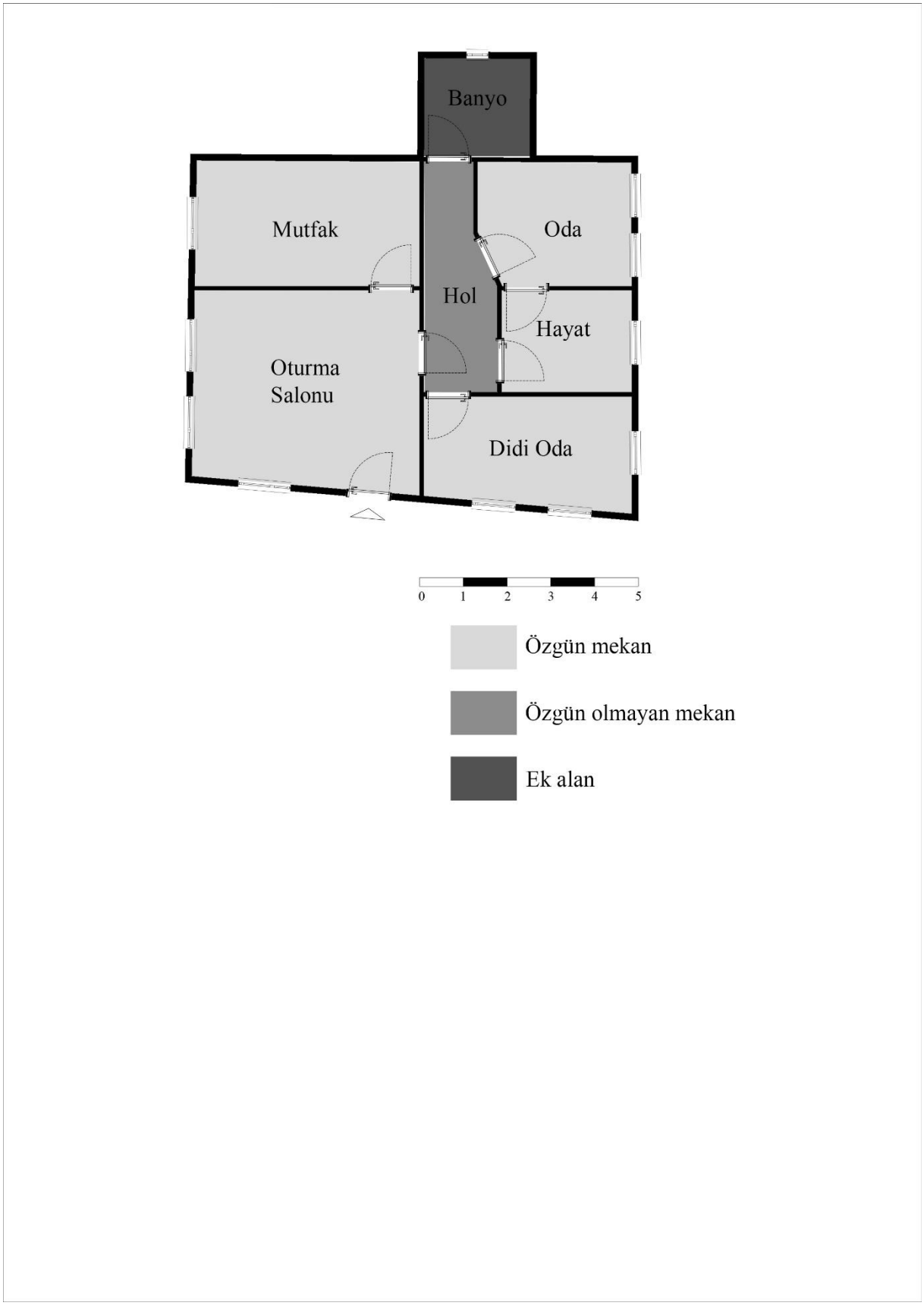
CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU

Simetri		Çıkma	
Var	☐	Var	☐
Yok	☑	Yok	☑
Pencere Formu		**Giriş Cephesi**	
Dikdörtgen	☑	Kuzey	☐
Kare	☐	Güney	☑
Pencere Kanadı		Doğu	☐
Kanatlı	☑	Batı	☐
Giyotin	☐		
Kepenk			
Var	☑		
Yok	☐		

MEVCUT DURUM TABLOSU

Kullanım Durumu	
Düzenli Kullanım	☑
Dönemsel Kullanım	☐
Terk Edilmiş	☐
Yapı Durumu	
Özgün Yapı	☐
Az Müdahale Edilmiş	☑
Çok Müdahale Edilmiş	☐

Ek Alan		Serender	
Var	☑	Var	☑
Yok	☐	Yok	☐

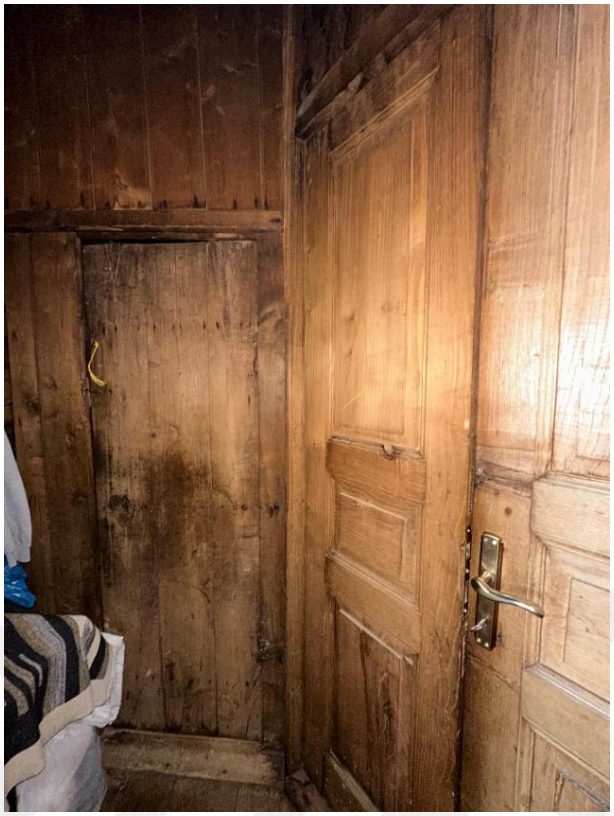
Şekil 143. 12 no'lu ev plan krokisi

Şekil 144. 12 no'lu ev genel görünüş

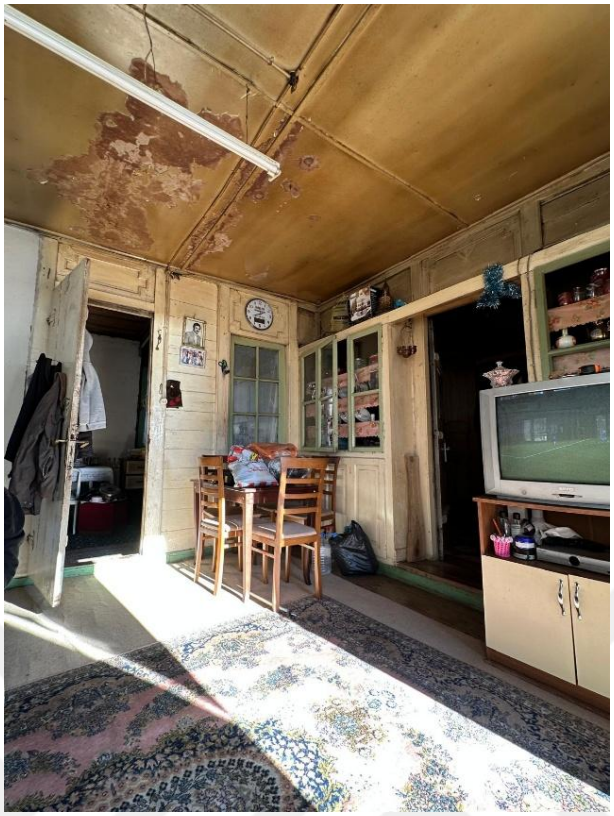
Şekil 145. 12 no'lu ev hol

Şekil 146. 12 no'lu ev iç mekân kapı detayları

Şekil 147. 12 no'lu ev iç mekân görünüşü

Şekil 148. 12 no'lu ev iç mekân görünüşü

3.1.13. 13 No'lu Ev, 126 Ada 6 Parsel

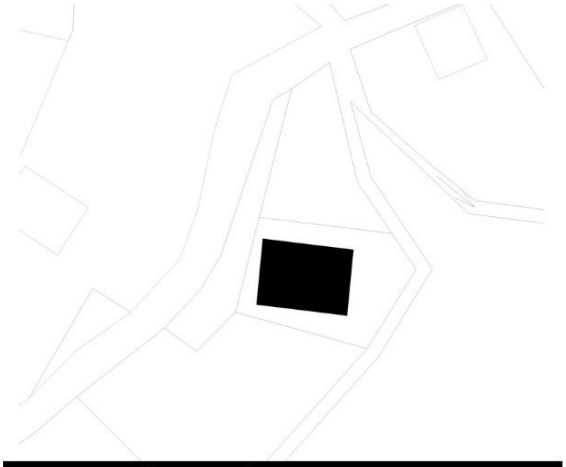
Bodrum katı kagir zemin katı göz dolma tekniği ile inşa edilmiş karma sistemli 2 katlı olan 13 no'lu ev, ev sahipleri tarafından belirli kısımlardan bölünerek kullanılmaktadır. Bu bölünmenin sağlanabilmesi için planlama değiştirilmiş ve büyük bir müdahalede bulunulmuştur. (Tablo 15)

Çatı biçimi üç omuzdur. Bölünen kısımlardan incelemesi yapılan tarafın giriş kısmı doğu cephesindendir. Giriş kısmında yer alan oturma odasından mutfak, odalar ve banyo, tuvalete geçiş sağlayan hole bağlantı kurulur. Mutfak kısmı binaya ek olarak daha sonraları ihtiyacı karşılamak üzere yapılmıştır.

Pencereler dikdörtgen formdadır.

Ev dönemsel olarak kullanılmaktadır.

Tablo 14. 13 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU

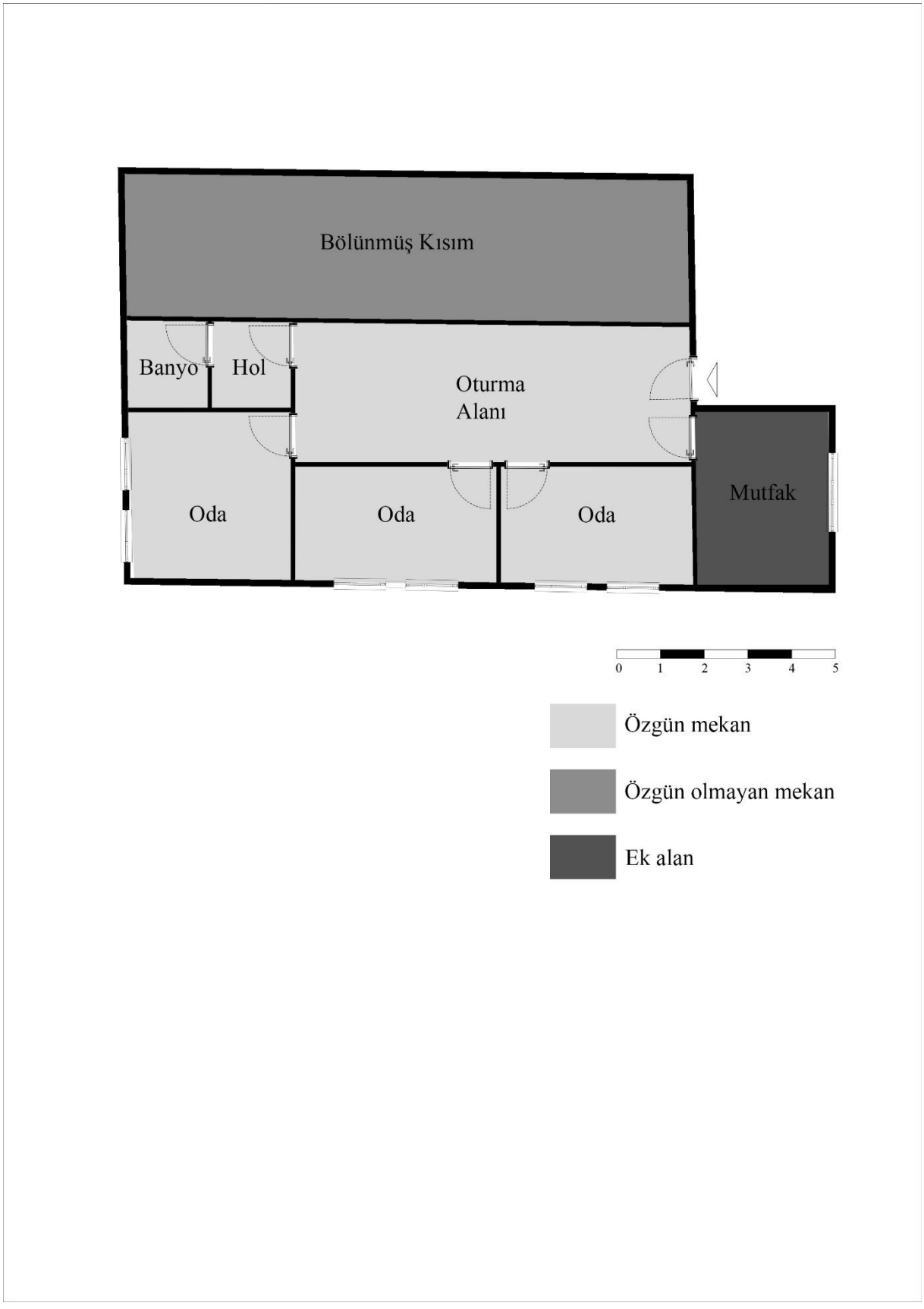
Katlar		Mekanlar
Bodrum Kat	☑	Oturma Odası, Mutfak, Odalar, Tuvalet, Banyo, Hol
Zemin Kat	☑	
1. Kat	☐	
Çatı arası	☐	
Yapım Sistemi		**Yapım Sistemi Türü**
Tekil Sistem	☐	Bodrum kat : Kagir Zemin kat :Göz dolma
Karma Sistem	☑	
Çatı Sistemi		**Çatı Malzemesi**
Semer	☐	Sac
Üç Omuz	☑	
Dört Omuz	☐	
Sağrıcıklı	☐	
Ocak		**Ocak Malzemesi**
Var	☐	Yok
Yok	☑	

CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU

Simetri		Çıkma	
Var	☑	Var	☐
Yok	☐	Yok	☑
Pencere Formu		**Giriş Cephesi**	
Dikdörtgen	☑	Kuzey	☐
Kare	☐	Güney	☐
Pencere Kanadı		Doğu	☑
Kanatlı	☑	Batı	☐
Giyotin	☑		
Kepenk			
Var	☑		
Yok	☐		

MEVCUT DURUM TABLOSU

Kullanım Durumu	
Düzenli Kullanım	☐
Dönemsel Kullanım	☑
Terk Edilmiş	☐
Yapı Durumu	
Özgün Yapı	☐
Az Müdahale Edilmiş	☐
Çok Müdahale Edilmiş	☑
Serender (Ek Yapı)	
Var	☑
Yok	☐

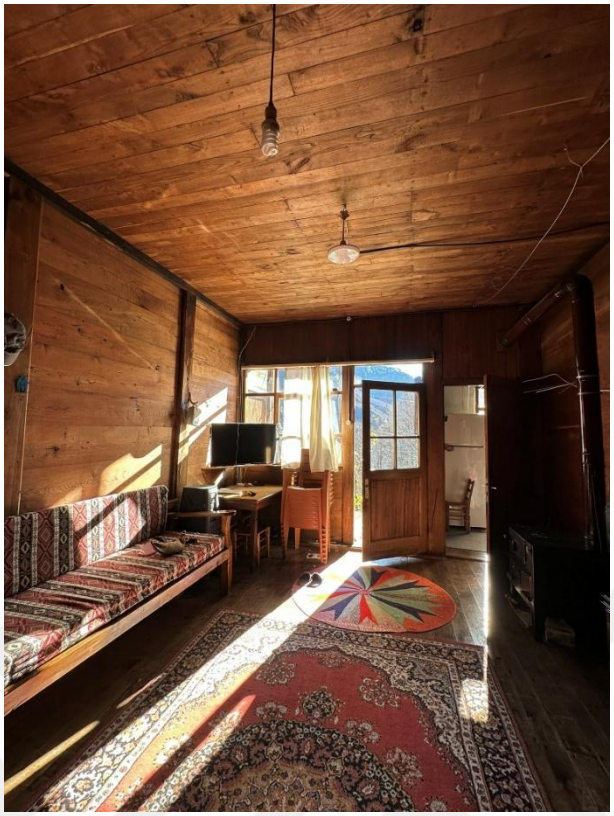
Şekil 149. 13 no'lu ev plan krokisi

Şekil 150. 13 no'lu ev genel görünüş

Şekil 151. 13 no'lu ev genel görünüş

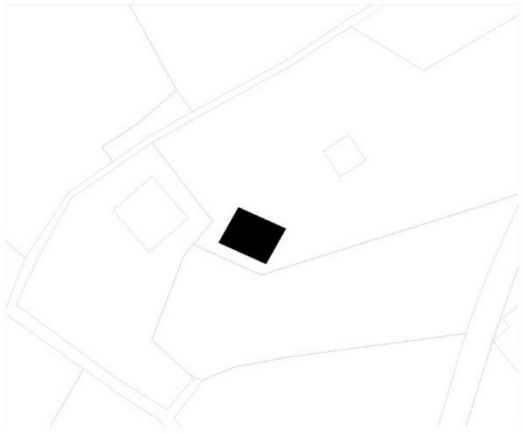

Şekil 152. 13 no'lu ev iç mekân görünüşü

3.1.14. 14 No’lu Ev, 111 Ada 2 Parsel

Gözlemsel olarak incelenen 14 no’lu ev bodrum katı kagir ve zemin katı çakatura sistemle inşa edilen karma sistemde 2 katlı bir geleneksel evdir. Üç omuz çatı biçimi kullanılmıştır. Pencere formu dikdörtgendir ve cephede simetri bulunmaktadır. Dönemsel olarak kullanılmaktadır. Yapıda az müdahale vardır. Yapıya ait bir serender mevcuttur.

Tablo 15. 14 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU

Katlar		Mekanlar
Bodrum Kat	☑	Bilinmiyor
Zemin Kat	☑	
1. Kat	☐	
Çatı arası	☐	

Yapım Sistemi		Yapım Sistemi Türü
Tekil Sistem	☐	Bodrum kat: Kagir Zemin kat: Çakatura
Karma Sistem	☑	

Çatı Sistemi		Çatı Malzemesi
Semer	☐	Sac
Üç Omuz	☑	
Dört Omuz	☐	
Sağrıcıklı	☐	

Ocak	Ocak Malzemesi
Bilinmiyor	Bilinmiyor

CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU

Simetri		Çıkma	
Var	☑	Var	☐
Yok	☐	Yok	☑

Pencere Formu		Giriş Cephesi	
Dikdörtgen	☑	Kuzey	☐
Kare	☐	Güney	☑
		Doğu	☐
		Batı	☐

Pencere Kanadı	
Kanatlı	☐
Giyotin	☑

Kepenk	
Var	☐
Yok	☑

MEVCUT DURUM TABLOSU

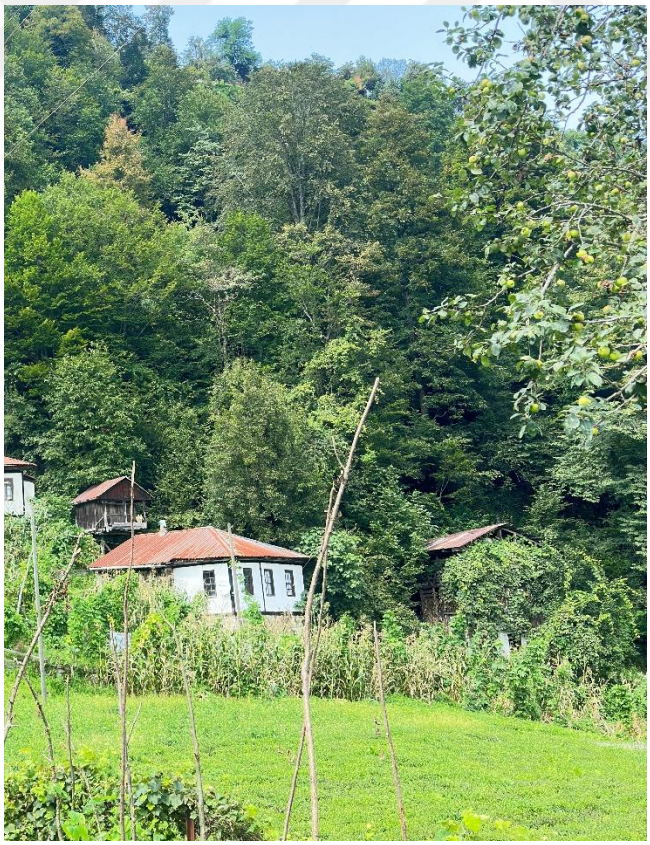
Kullanım Durumu	
Düzenli Kullanım	☐
Dönemsel Kullanım	☑
Terk Edilmiş	☐

Yapı Durumu	
Özgün Yapı	☐
Az Müdahale Edilmiş	☑
Çok Müdahale Edilmiş	☐

Serender (Ek Yapı)	
Var	☑
Yok	☐

Şekil 153. 14 no'lu ev genel görünüşü

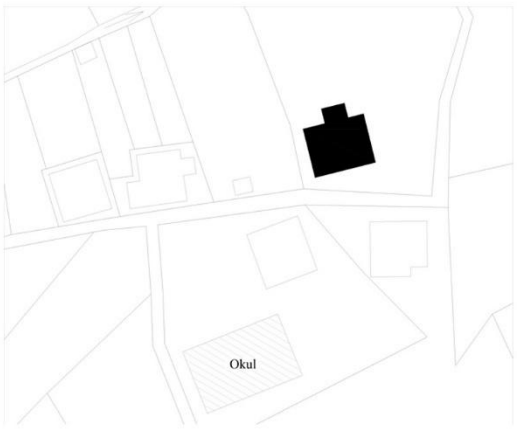

Şekil 154. 14 no'lu ev genel görünüş

3.1.15. 15 No’lu Ev, 110 Ada 8 Parsel

Gözlemsel olarak incelenen 15 no’lu ev bodrum katı kagir, zemin katı çakatura sistem ile inşa edilen 2 katlı bir geleneksel evdir. (Tablo 17) Dört omuz çatı sistemi kullanılmıştır. Giriş cephesi batıdandır. Pencereler dikdörtgen formdadır ve cephede simetri yoktur. Yapı özgün durumdadır ancak oldukça tahribata uğramış haldedir ve terk edilmiştir. Serender bulunmaktadır.

Tablo 16. 15 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU	
Katlar	**Mekanlar**
Bodrum Kat ☑ Zemin Kat ☑ 1. Kat ☐ Çatı arası ☐	Bilinmiyor
Yapım Sistemi	**Yapım Sistemi Türü**
Tekil Sistem ☐ Karma Sistem ☑	Bodrum kat: Kagir Zemin kat: Çakatura
Çatı Sistemi	**Çatı Malzemesi**
Semer ☐ Üç Omuz ☐ Dört Omuz ☑ Sağrıcıklı ☐	Sac
Ocak	**Ocak Malzemesi**
Bilinmiyor	Bilinmiyor

CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU	
Simetri	**Çıkma**
Var ☐ Yok ☑	Var ☐ Yok ☑
Pencere Formu	**Giriş Cephesi**
Dikdörtgen ☑ Kare ☐	Kuzey ☐ Güney ☐ Doğu ☐ Batı ☑
Pencere Kanadı	
Kanatlı ☑ Giyotin ☐	
Kepenk	
Var ☐ Yok ☑	

MEVCUT DURUM TABLOSU
Kullanım Durumu
Düzenli Kullanım ☐ Dönemsel Kullanım ☐ Terk Edilmiş ☑
Yapı Durumu
Özgün Yapı ☑ Az Müdahale Edilmiş ☐ Çok Müdahale Edilmiş ☐
Serender (Ek Yapı)
Var ☑ Yok ☐

Şekil 155. 15 no'lu ev genel görünüşü

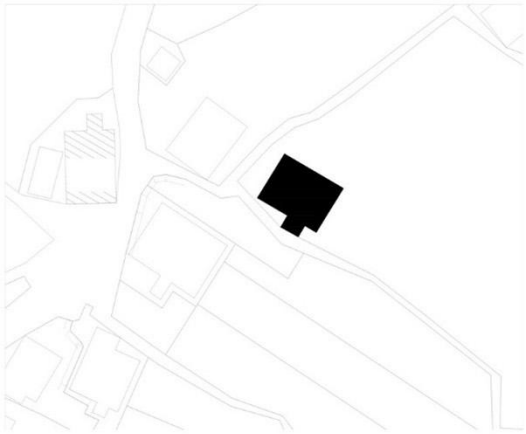

Şekil 156. 15 no'lu ev serender

3.1.16. 16 No’lu Ev, 113 Ada 9 Parsel

Gözlemsel olarak incelenen 16 no’lu ev bodrum katı kagir, zemin katı göz dolma sistem ile inşa edilen 2 katlı bir geleneksel evdir. (Tablo 18) Sağrıcıklı çatı biçimi kullanılmıştır. Dikdörtgen formda pencereler kullanılarak oluşturulan cephede simetri bulunmaz. Giriş cephesi kuzeydendir. Oldukça tahribata uğramış ev terk edilmiştir.

Tablo 17. 16 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU

Katlar	Mekanlar
Bodrum Kat ☑	Bilinmiyor
Zemin Kat ☑	
1. Kat ☐	
Çatı arası ☐	
Yapım Sistemi	**Yapım Sistemi Türü**
Tekil Sistem ☐	Bodrum kat: Kagir Zemin kat: Göz Dolma
Karma Sistem ☑	
Çatı Sistemi	**Çatı Malzemesi**
Semer ☐	Sac
Üç Omuz ☐	
Dört Omuz ☐	
Sağrıcıklı ☑	
Ocak	**Ocak Malzemesi**
Bilinmiyor	Bilinmiyor

CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU

Simetri		Çıkma	
Var	☐	Var	☐
Yok	☑	Yok	☑
Pencere Formu		**Giriş Cephesi**	
Dikdörtgen	☑	Kuzey	☑
Kare	☐	Güney	☐
Pencere Kanadı		Doğu	☐
Kanatlı	☐	Batı	☐
Giyotin	☑		
Kepenk			
Var	☑		
Yok	☐		

MEVCUT DURUM TABLOSU

Kullanım Durumu	
Düzenli Kullanım	☐
Dönemsel Kullanım	☐
Terk Edilmiş	☑
Yapı Durumu	
Özgün Yapı	☐
Az Müdahale Edilmiş	☑
Çok Müdahale Edilmiş	☐
Serender (Ek Yapı)	
Var	☐
Yok	☑

Şekil 157. 16 no'lu ev genel görünüşü

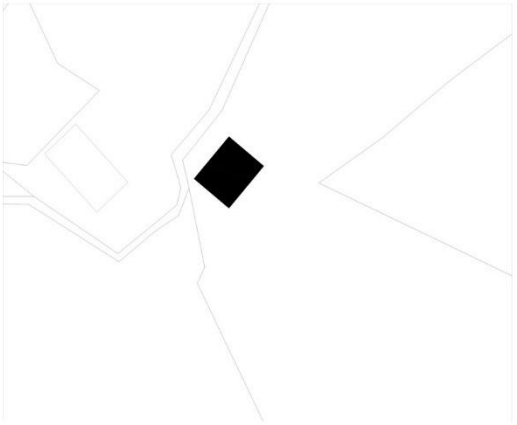

Şekil 158. 16 no'lu ev genel görünüşü

3.1.17. 17 No’lu Ev, 107 Ada 11 Parsel

Gözlemsel olarak incelenen 17 no’lu ev bodrum katı kagir, zemin katı çakatura sistem ile inşa edilen karma sistemde 2 katlı bir geleneksel evdir. (Tablo 19) Üç omuz çatı biçimi kullanılmıştır. Pencere formu dikdörtgendir ve cephede simetri bulunur. Giriş cephesi güneydedir. Bazı cephe elemanlarının değiştirildiği gözlemlenmiştir, yapıya az müdahale bulunmaktadır. Yapı terk edilmiştir.

Tablo 18. 17 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU	
Katlar	**Mekanlar**
Bodrum Kat ☑ Zemin Kat ☑ 1. Kat ☐ Çatı arası ☐	Bilinmiyor
Yapım Sistemi	**Yapım Sistemi Türü**
Tekil Sistem ☐ Karma Sistem ☑	Bodrum kat: Kagir Zemin kat: Çakatura
Çatı Sistemi	**Çatı Malzemesi**
Semer ☐ Üç Omuz ☑ Dört Omuz ☐ Sağrıcıklı ☐	Sac
Ocak	**Ocak Malzemesi**
Bilinmiyor	Bilinmiyor

CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU	
Simetri	**Çıkma**
Var ☑ Yok ☐	Var ☐ Yok ☑
Pencere Formu	**Giriş Cephesi**
Dikdörtgen ☑ Kare ☐	Kuzey ☐ Güney ☑ Doğu ☐ Batı ☐
Pencere Kanadı	
Kanatlı ☐ Giyotin ☑	
Kepenk	
Var ☐ Yok ☑	

MEVCUT DURUM TABLOSU	
Kullanım Durumu	
Düzenli Kullanım ☐ Dönemsel Kullanım ☐ Terk Edilmiş ☑	
Yapı Durumu	
Özgün Yapı ☐ Az Müdahale Edilmiş ☑ Çok Müdahale Edilmiş ☐	
Serender (Ek Yapı)	
Var ☐ Yok ☑	

Şekil 159. 17 no'lu ev genel görünüşü

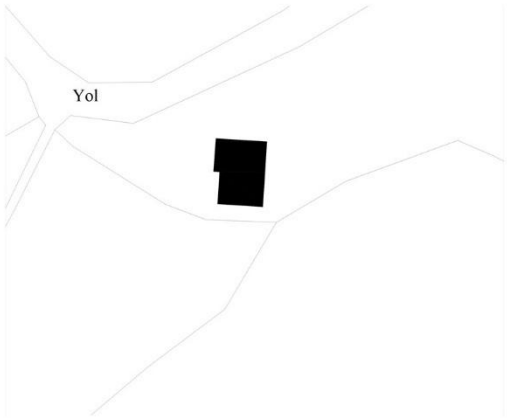

Şekil 160. 17 no'lu ev arka görünüşü

3.1.18. 18 No’lu Ev, 107 Ada 12 Parsel

Çatı arası kullanılan, bodrum katı kagir ve zemin katı çakatura ve göz dolması tekniği ile yapılmış 18 no’lu ev karma sistemde 2 katlı geleneksel bir Karadeniz evidir. (Tablo 20) Çatı sistemi üç omuzdur. Pencerelerin formu dikdörtgendir. Cephede simetri bulunmaz. Evin giri cephesi batı cephesidir. Özgün yapısını koruyan ev terk edilmiştir. Bundan dolayı yapıda bakımsızlık ve bozulmalar gözlemlenmektedir.

Tablo 19. 18 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU	
Katlar	Mekanlar
Bodrum Kat ☑ Zemin Kat ☑ 1. Kat ☐ Çatı arası ☑	Bilinmiyor
Yapım Sistemi	Yapım Sistemi Türü
Tekil Sistem ☐ Karma Sistem ☑	Bodrum kat: Kagir Zemin kat: Çakatura, Göz dolma
Çatı Sistemi	Çatı Malzemesi
Semer ☐ Üç Omuz ☑ Dört Omuz ☐ Sağrıcıklı ☐	Sac
Ocak	Ocak Malzemesi
Bilinmiyor	Bilinmiyor

CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU	
Simetri	Çıkma
Var ☐ Yok ☑	Var ☐ Yok ☑
Pencere Formu	Giriş Cephesi
Dikdörtgen ☑ Kare ☐	Kuzey ☐ Güney ☐ Doğu ☐ Batı ☑
Pencere Kanadı	
Kanatlı ☑ Giyotin ☐	
Kepenk	
Var ☐ Yok ☑	

MEVCUT DURUM TABLOSU
Kullanım Durumu
Düzenli Kullanım ☐ Dönemsel Kullanım ☐ Terk Edilmiş ☑
Yapı Durumu
Özgün Yapı ☑ Az Müdahale Edilmiş ☐ Çok Müdahale Edilmiş ☐
Serender (Ek Yapı)
Var ☐ Yok ☑

Şekil 161. 18 no'lu ev genel görünüşü

Şekil 162. 18 no'lu ev giriş cephesi görünüşü

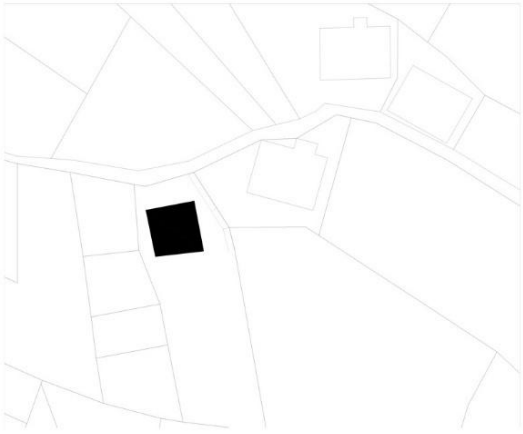

Şekil 163. 18 no'lu ev arka görünüşü

3.1.19. 19 No’lu Ev, 115 Ada 5 Parsel

Bodrum kat ve zemin kat olmak üzere 2 kattan oluşan 19 no’lu evin bodrum katı kagir sistemde inşa edilmiştir. Zemin katın yapılan kapatma müdahaleleri sebebi ile yapım sistemi gözlemlenememiştir. Yapıda semer çatı sistemi kullanılmıştır. Pencereler dikdörtgen formdadır. Yapıda simetri yoktur. Eve kuzey cephesinden giriş sağlanır. Dönemsel olarak kullanımı sağlanan ev tescilli evler listesinde bulunuyor olsa da oldukça fazla çağdaş müdahalelerde bulunulmuştur. Yapı özgün halini tamamen yitirmiştir.

Tablo 20. 19 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU

Katlar		Mekanlar
Bodrum Kat	☑	Bilinmiyor
Zemin Kat	☑	
1. Kat	☐	
Çatı arası	☐	

Yapım Sistemi		Yapım Sistemi Türü
Tekil Sistem	☐	Bodrum kat: Kagir Zemin kat:Müdahale sebebiyle bilinmiyor
Karma Sistem	☑	

Çatı Sistemi		Çatı Malzemesi
Semer	☑	Sac
Üç Omuz	☐	
Dört Omuz	☐	
Sağrıcıklı	☐	

Ocak	Ocak Malzemesi
Bilinmiyor	Bilinmiyor

CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU

Simetri		Çıkma	
Var	☐	Var	☐
Yok	☑	Yok	☑

Pencere Formu		Giriş Cephesi	
Dikdörtgen	☑	Kuzey	☑
Kare	☐	Güney	☐
		Doğu	☐
		Batı	☐

Pencere Kanadı
Bilinmiyor

Kepenk	
Var	☑
Yok	☐

MEVCUT DURUM TABLOSU

Kullanım Durumu	
Düzenli Kullanım	☐
Dönemsel Kullanım	☑
Terk Edilmiş	☐

Yapı Durumu	
Özgün Yapı	☐
Az Müdahale Edilmiş	☐
Çok Müdahale Edilmiş	☑

Serender (Ek Yapı)	
Var	☐
Yok	☑

Şekil 164. 19 no'lu ev genel görünüşü

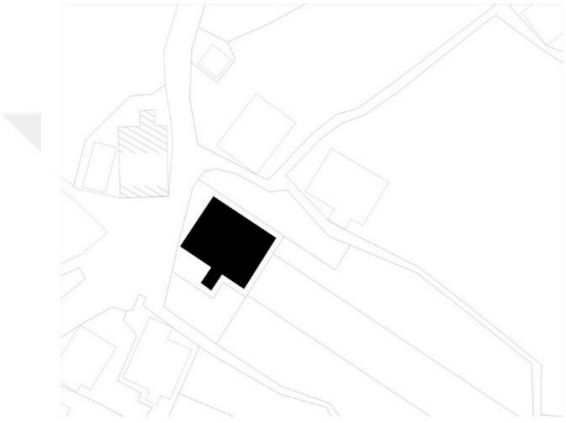
Şekil 165. 19 no'lu ev genel görünüşü

3.1.20. 20 No’lu Ev, 107 Ada 22 Parsel

2 katlı olan 20 no’lu ev bodrum katı kagir ve zemin katı göz dolma tekniği ile yapılmış karma sistemli bir geleneksel evdir. (Tablo 22)

Sağrıcıklı çatı sistemi kullanılmıştır. Pencere formları dikdörtgendir. Cephede simetri bulunmaz. Evin girişine kuzey cephesinden ulaşılır. Dönemsel olarak kullanılan yapıya az sayıda onarım amaçlı müdahalelerde bulunulmuştur.

Tablo 21. 20 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU	
Katlar	**Mekanlar**
Bodrum Kat ☑	Bilinmiyor
Zemin Kat ☑	
1. Kat ☐	
Çatı arası ☐	
Yapım Sistemi	**Yapım Sistemi Türü**
Tekil Sistem ☐	Bodrum kat: Kagir Zemin kat: Göz Dolma
Karma Sistem ☑	
Çatı Sistemi	**Çatı Malzemesi**
Semer ☐	Sac
Üç Omuz ☐	
Dört Omuz ☐	
Sağrıcıklı ☑	
Ocak	**Ocak Malzemesi**
Bilinmiyor	Bilinmiyor

CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU			
Simetri		**Çıkma**	
Var	☐	Var	☐
Yok	☑	Yok	☑
Pencere Formu		**Giriş Cephesi**	
Dikdörtgen	☑	Kuzey	☑
Kare	☐	Güney	☐
Pencere Kanadı		Doğu	☐
Bilinmiyor		Batı	☐
Kepenk			
Var	☑		
Yok	☐		

MEVCUT DURUM TABLOSU	
Kullanım Durumu	
Düzenli Kullanım	☐
Dönemsel Kullanım	☑
Terk Edilmiş	☐
Yapı Durumu	
Özgün Yapı	☐
Az Müdahale Edilmiş	☑
Çok Müdahale Edilmiş	☐
Serender (Ek Yapı)	
Var	☑
Yok	☐

Şekil 166. 20 no'lu ev genel görünüşü

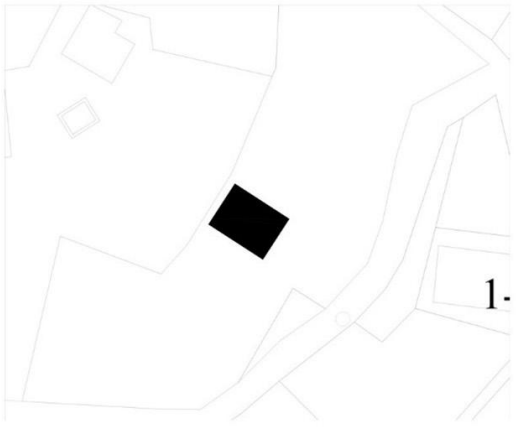

Şekil 167. 20 no'lu ev genel görünüşü

3.1.21. 21 No’lu Ev, 187 Ada 20 Parsel

Bodrum kat kagir ve zemin kat çakatura sistemi ile inşa edilmiş olan 21 no’lu ev karma sistemli 2 katlı geleneksel Karadeniz evidir. (Tablo 23) Üç omuz çatı sistemi kullanılmıştır. Dikdörtgen formlu pencereler kullanılarak oluşturulan cephede simetri yoktur. Yapı özgün durumundadır ancak terk edilme sebebinden dolayı bakımsızlık ve onarımsızlık sebebi ile oldukça kötü düzeyde tahribata uğramıştır.

Tablo 22. 21 No'lu Ev Özellikler

GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU	
Katlar	**Mekanlar**
Bodrum Kat ☑ Zemin Kat ☑ 1. Kat ☐ Çatı arası ☐	Bilinmiyor
Yapım Sistemi	**Yapım Sistemi Türü**
Tekil Sistem ☐ Karma Sistem ☑	Bodrum kat: Kagir Zemin kat: Çakatura
Çatı Sistemi	**Çatı Malzemesi**
Semer ☐ Üç Omuz ☑ Dört Omuz ☐ Sağrıcıklı ☐	Sac
Ocak	**Ocak Malzemesi**
Bilinmiyor	Bilinmiyor

CEPHE ÖZELLİKLERİ TABLOSU			
Simetri		**Çıkma**	
Var	☐	Var	☐
Yok	☑	Yok	☑
Pencere Formu		**Giriş Cephesi**	
Dikdörtgen	☑	Kuzey	☑
Kare	☐	Güney	☐
Pencere Kanadı		Doğu	☐
Kanatlı	☑	Batı	☐
Giyotin	☐		
Kepenk			
Var	☑		
Yok	☐		

MEVCUT DURUM TABLOSU	
Kullanım Durumu	
Düzenli Kullanım	☐
Dönemsel Kullanım	☐
Terk Edilmiş	☑
Yapı Durumu	
Özgün Yapı	☑
Az Müdahale Edilmiş	☐
Çok Müdahale Edilmiş	☐
Serender (Ek Yapı)	
Var	☐
Yok	☑

Şekil 168. 21 no'lu ev genel görünüşü

Şekil 169. 21 no'lu ev genel görünüşü

Şekil 170. 21 no'lu ev genel görünüşü

Şekil 171. 21 no'lu ev genel görünüşü

3.2. Arılı Köyü Geleneksel Evlerinin Mimari Açıdan Ortak Özellikleri

Rölövesi alınarak detaylı incelemelerde bulunulan evlerin planlamada yer alan mekanların birbiri ile bağlantılarını gösterdiği, planda mekan yerlerinin okunduğu tablolar oluşturulmuştur. Bu tablolar ile tipolojik özelliklerin daha sistematik bir şekilde okunması ve anlaşılması amaçlanmıştı. Oluşturulan tablolar aşağıdaki gibidir;

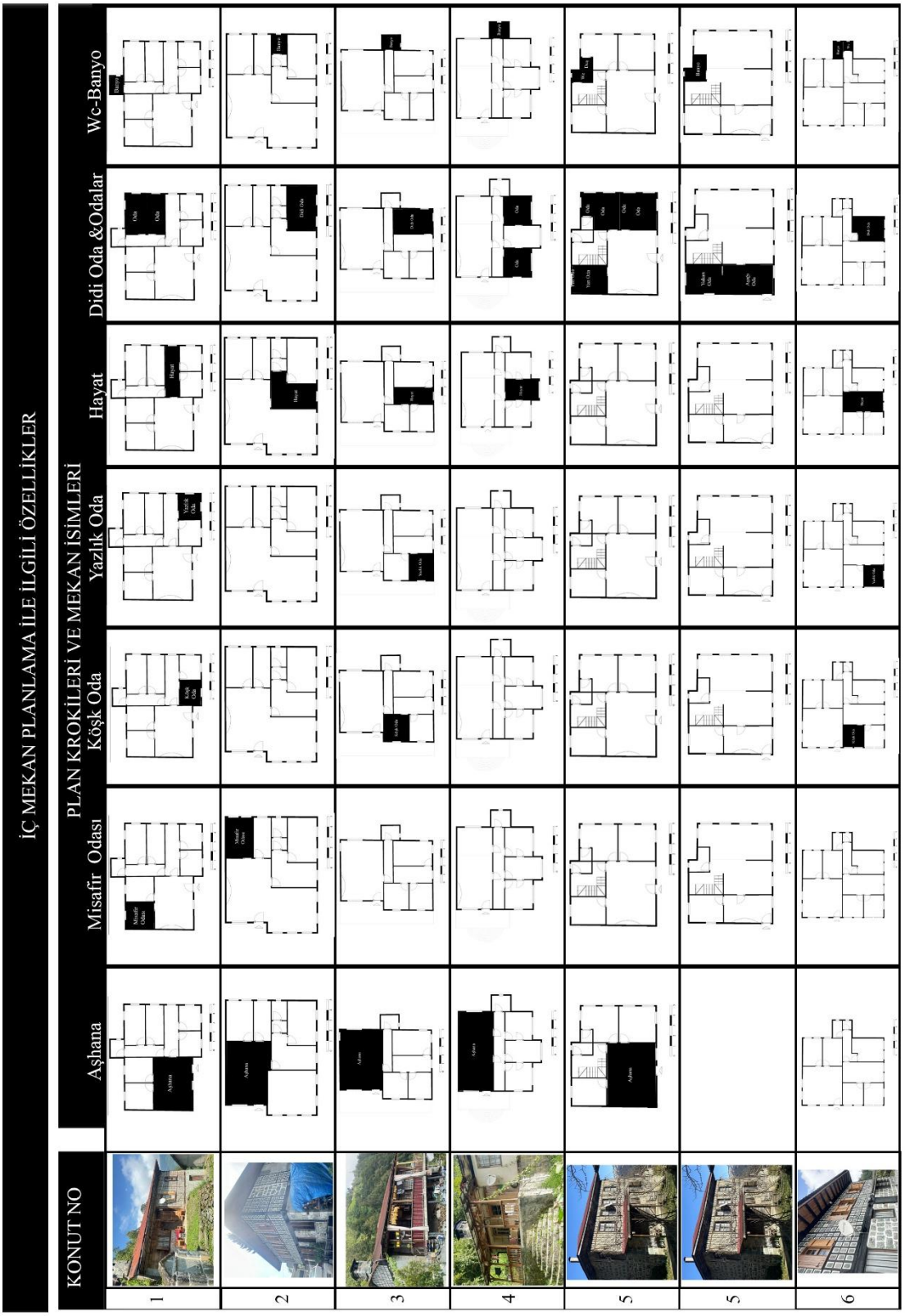
Tablo 23. İç mekân (plan) oluşumunu etkileyen elemanlar ve özellikleri- Aşhana ve Ocak

OCAK VE AŞHANA İLE İLGİLİ ÖZELLİKLER								
KONUT NO	İÇ MEKANDA BULUNDUĞU YER (Plan Krokisi)	DOĞRUDAN BAĞLANTILI OLDUĞU MEKANLAR						
		Giriş	Misafir Odası	Mutfak/Yan Oda	Hayat	Hol	Odalar
1	Aşhanada ocak var	Aşhana ▶ Giriş	Misafir Odası ◀ Aşhana	Yan Oda ◀ Aşhana	Aşhana▶ Hayat	x	x
2	Aşhanada ocak var	Aşhana▶Giriş	Aşhana▶M. Odası	Aşhana ▶ Yan Oda	Aşhana ▶ Hayat	x	Aşhana ▶ Oturma Odası
3	Aşhanada ocak var	Giriş▶Aşhana	x	x	x	Aşhana ▶ Hol	x
4	Aşhanada ocak var	Giriş▶Aşhana	x	x	x	Aşhana ▶ Hol	x
5	Aşhanada ocak var ve her 2 katta da ocak var	Aşhana ◀ Giriş	x	Yan Oda ◀ Aşhana	x	x	Aşhana▶Odalar
6	Aşhana yok	x	x	x	x	x	x
7	Aşhanada ocak var	Giriş▶Aşhana	x	x	x	Aşhana▶Hol	Aşhana ▶ Odalar

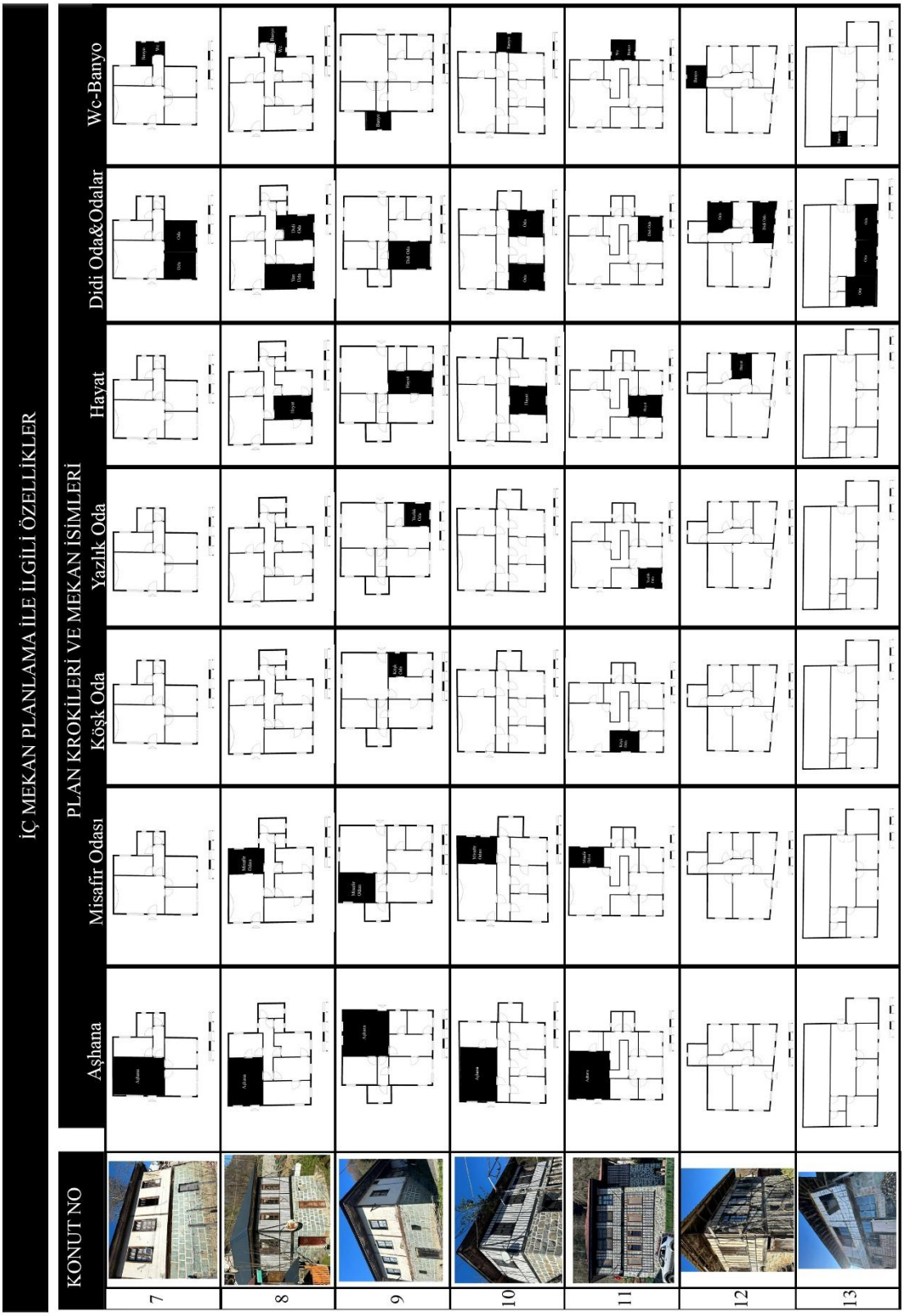
Tablo 24.İç mekân (plan) oluşumunu etkileyen elemanlar ve özellikleri- Aşhana ve Ocak

OCAK VE AŞHANA İLE İLGİLİ ÖZELLİKLER								
KONUT NO	İÇ MEKANDA BULUNDUĞU YER (Plan Krokisi)	DOĞRUDAN BAĞLANTILI OLDUĞU MEKANLAR						
		Giriş	Misafir Odası	Mutfak/Yan Oda	Hayat	Hol	Odalar	
8	Aşhanada ocak var	Giriş ▶Aşhana	Aşhana▶M. Odası	x	x	Aşhana ▶ Hol	x	
9	Aşhanada ocak yok	Aşhana◀Giriş	M. ◀Aşhana Odası	x	Aşhana ▶ Hayat	Hol ◀ Aşhana	x	
10	Aşhanada ocak var	Giriş▶Aşhana	Aşhana▶M. Odası	x	x	Aşhana ▶ Hol	x	
11	Aşhanada ocak var	Giriş▶Aşhana	Aşhana▶M. Odası	x	x	Aşhana ▶ Hol	x	
12	Aşhana yok	x	x	x	x	x	x	
13	Aşhana yok	x	x	x	x	x	x	

Tablo 25. İç mekân (plan) oluşumunu etkileyen elemanlar (mekân isimleri)

Tablo 26. İç mekân (plan) oluşumunu etkileyen elemanlar (mekân isimleri)

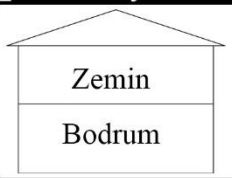
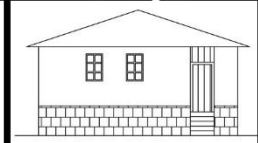
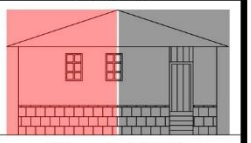
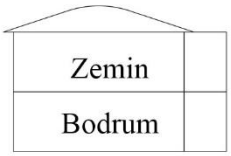
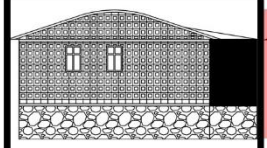
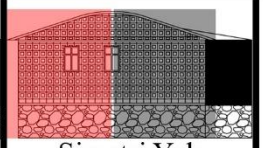
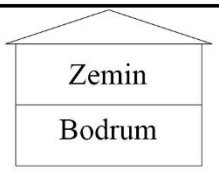
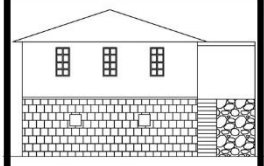
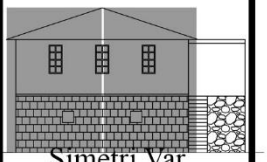
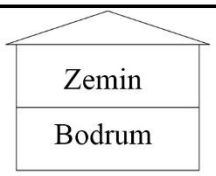
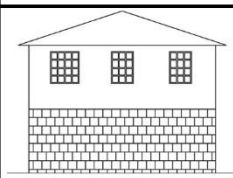
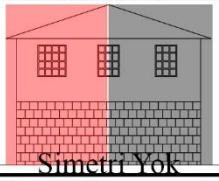
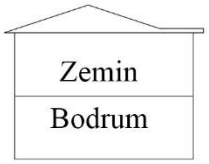
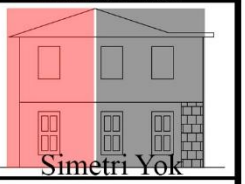
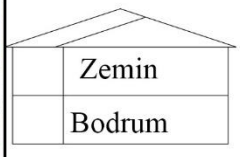
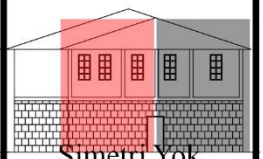
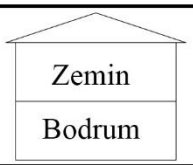
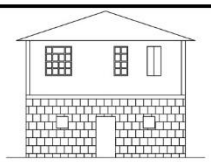
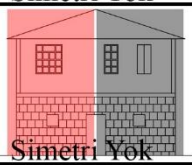

Geleneksel evlere ait ana cephelerin çizimlerine yer verilerek bu çizimler üzerinden simetri çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar bir araya getirilerek tablo haline getirilmiştir. Böylece evlere ait cephelerde simetri durumunun anlaşılması ve cephelerin nasıl göründüğüne dair bir analiz yapılması daha rahat bir hale gelmiştir. Oluşturulan cephe oluşum tabloları aşağıdaki gibidir;

Tablo 27. Cephe oluşumunu etkileyen elemanlar (Cephe krokileri üzerinden yapılan analizler)

Tablo 28. Cephe oluşumunu etkileyen elemanlar (Cephe krokileri üzerinden yapılan analizler)

CEPHE İLE İLGİLİ ÖZELLİKLER				
KONUT NO		Kat Sayısı	Ana Cephe	Simetri
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				

3.3. Arılı Köyü Geleneksel Evlerinin Mevcut Durumları

Arılı köyünde detaylı incelenen 13, diğerleri de 8 olmak kaydıyla 21 konut için plan, genel özellikler, cephe, mevcut durum ve ek yapı incelemelerinde bulunulmuştur. Yapılan incelemeler neticesinde konutların mimari açıdan benzerlik ve farklılıkları analiz edilmiş ve ortak özelliklerin fazlalığı neticesinde konutlar arasında bir birlik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Konutlarda girişler her zaman geniş bir alana açılır. Bu geniş alan ocak yer alan konutlarda 'aşhana' olarak adlandırılır. Ocak olmayan konutlarda ise bu alan bir oturma alanıdır.

Birçok konutta 'hayat' adı verilen ortak mekân bulunmaktadır.

Aynı şekilde köşk oda, yazlık oda, didi oda, misafir odası gibi mekan isimleri konutlarda tespit edilen ortak mekanlardır. Tüm evlerde ıslak hacimlerin yapıya ek olarak sonradan yapıldığı tespit edilmiştir ve ek olarak yapılan bu mekanların bağlantısı yine sonradan bölümlenen özgün olmayan holler ile sağlanmıştır.

Arılı köyü konutlarının aşhanaya ve ocağa sahip olduklarını söylemek mümkündür.

Konutlardan 5 No'lu 118 Ada 1 Parsel 'deki ev hariç diğer tüm evler 2 katlıdır, bu parseldeki ev 3 katlıdır.

Konutların hepsi karma sistem ile inşa edilmişlerdir.

Çatıların çoğunlukla üç omuz ve ahşap oturtma üzerine sac kaplama ile yapıldığı gözlemlenmektedir.

Cephelere bakıldığında simetrinin hâkim olduğu görülür. Binalarda çıkma bir ya da iki konut hariç diğer hiçbir konutta bulunmaz.

Pencere formları tüm evlerde dikdörtgendir. Ancak pencere kanadı bakımından net bir şey söylemek mümkün değildir. Kanatlı pencere de giyotin pencere de kullanılmıştır. Konutların çoğunda pencerelerde kanat bulunur.

Bina girişleri genel olarak güney veya batı cephelerindendir.

Birçok konutun serenderi bulunur.

Köydeki konutların çok azı düzenli olarak kullanılmaktadır. Birçoğunun kullanım durumu dönemsel kullanımdır. Köyün birçok insanı bu konutların doğallığının korunmasına önem vermektedirler. Genel olarak bakıldığında tüm evlere çeşitli müdahalelerin yapıldığının, birçoğununsa bakım amacıyla yapıldığının söylenmesi mümkündür.

Konutların çok azı özgün durumunu korumaktadır. Birçok konutta, konut sahipleri tarafından bodrum katta bulunan ahırın dönüştürüldüğü ve odaya çevrildiği gözlemlenmiştir.

İç mekanlarda bulunan tahta kaplamalar yenileriyle değiştirilmiştir ve aşhanada yer alan ocak alanlarına mutfak dolapları yapılmıştır. Aşhanada yer alan ocak bacaları soba bacası olarak kullanılmaktadır.

Misafir odası olarak kullanılan odanın bazı konutlarda mutfağa çevrildiği gözlenmiştir.

Bazı evlerde sonradan eklenen ıslak hacimlerin malzemelerinin eski olmadığı, yenilendiği ve yenilerinin de konutun özgün haline uymadığı görülmektedir.

Konutların bazılarında evin giriş yönü değiştirilmiş, incelenen 13 numaralı konutta evin kardeşler arasında bölünerek ikiye ayrıldığı ve iki ayrı ev olarak kullanılmaya başlandığı da kayda alınmıştır.

Terk edilen konutlarda ise bozulmuşluklar, malzeme bozulmaları, bitkilenme, çürüme görülmektedir.

3.4. Arılı Köyü Geleneksel Evlerinin Mevcut Durumlarının Değerlendirilmesi Sonucunda Çıkan Ortak Koruma Sorunları

Mevcut durum değerlendirmelerine göre çıkan ortak koruma sorunlarından birincisi evlerin terk edilmesidir. Terk edilen evlerin bakımsız kalması ve bu bakımsızlığa müdahale edilmemesi sebebiyle evlerin korunması bir problem haline gelmektedir. Arılı köyünde incelenen evlerin 5 tanesinin terk edildiği gözlemlenmiştir.

Kullanımı devam eden evlerin durumlarına bakıldığında yapılan yanlış müdahalelerin konutların özgünlüğüne etkileri görülmektedir. İnsanların evlerini kendi kullanım durumlarına göre değiştirmeleri konutların doğal yapısına etki eder. Evlerde malzemelerin yanlış kullanılması, özgün geleneksel malzemelerin modern yapı malzemeleriyle değiştirilmesi gibi sorunlar vardır.

4. SONUÇ ve ÖNERİ

Arılı köyü geleneksel evlerin sayıca fazla olması bütüncül koruma yaklaşımının köy için sağlanması gerektiği sonucunu doğurmaktadır. Köydeki evlerin bir arada koruma yaklaşımını benimsemesi, köyün hem dokusunun bozulmasının önüne geçer hem de konut sahiplerinin diğer konutları örnek alarak kendi evine yaklaşımının hassasiyetini arttırır.

Konut sahiplerinin geleneksel Karadeniz evleri özellikleri bakımından eğitim seviyesinin arttırılması, koruma konusunda bilinçlendirilmesi de köyün ve evlerin korunmasına katkı sağlayacaktır.

Ayrıca Arılı köyünün konum itibariyle önemli bir noktada bulunması, Mençuna şelalesi, Dikyamaç Yaşam Tarzı Müzesi, Çifte köprüler gibi önemli turizm noktalarına yakınlığı, Arhavi ilçesi yaylalarına giden yollar üzerinde bulunması ve köyün geleneksel dokusu sebebiyle köy içi turizm faaliyetlerinin arttırılmasının teşvik edilmesi de köyün önemini arttırır ve bunun sonucu olarak köy dokusunun korunması konusunda insanlar daha hassas davranmaya başlayacaklardır. Önemli bir merkez haline gelen Arılı Köyü ’nün korunması için hem köy sahipleri hem de turizme yönelik kuruluşlar tarafından korunma desteklenecektir.

Geleneksel mimari ulusların mimari kimliğini yansıtmada önemli bir yere sahiptir. Tarihten izler taşır, gerek yapım sistemleri gerek yapı malzemeleri gerek plan kurgusu bakımından inşa edildiği dönemi anlatmada etkili bir rolü vardır.

Bu geleneksel mimari ülkemizin kırsal mimari zenginliğini yansıtan unsurlardır ve ülkemizde kırsal mimariye ait sayıca fazla örnek bulunmaktadır.

Bu zengin kırsal mimarinin korunması, gelecek kuşaklara aktarılarak tarihimizi ve mimari kimliğimizi yansıtmadaki rolüne devam etmesi nedeniyle son derece önemlidir. Ancak ülkemizde çeşitli sebeplerle kırsal mimarinin korunmasındaki zorluklar ve günden güne geleneksel dokuların bozulduğu gerçeği görmezden gelinmemelidir. Geleneksel kırsal mimarinin korunması bağlamında yapılan çalışmaların önemi her geçen gün artmaktadır. Bu çalışmaların başında geleneksel mimarinin var olduğu bölgelerin tespit edilmesi, bu bölgelerde çeşitli envanter çalışmalarının yapılması ve bu mimari unsurların kayıt altına alınması gelmelidir.

Geleneksel kırsal mimarinin önemli bir parçası olan Doğu Karadeniz mimarisinin de kendine özgü bir tarzı olduğunu söylememiz mümkündür. Doğu Karadeniz geleneksel mimarisi Doğu Karadeniz’in bölge olarak sunduğu özellikleri ile kurulmuştur. Bu özellikler

iklim, bitki örtüsü, topografik koşullar, Doğu Karadeniz insanının köy yaşamı gibi özelliklerdir.

Yapılan bu çalışmada Doğu Karadeniz bölgesine ait Artvin ili Arhavi ilçesi Arılı köyü ’nün kırsal mimari unsurlarının tespit edilmesi, tipoloji çalışmalarının yapılması ve koruma bağlamında değerlendirilmesi sağlanmıştır. Arılı köyü ’ne ait bazı geleneksel evlerin tescillenmiş olması, Doğu Karadeniz Laz mimarisinden izler taşıması ve köy halkı tarafından evlerin korunması için talepler bulunması sebebiyle yapılan bu çalışma ile evlere ait bilimsel bir çalışma yapılmış olmasının önemi oldukça büyüktür.

Ayrıca köyün bulunduğu konum itibariyle bölgenin önemli turizm noktalarına yakınlığı, köy dokusunun da bu ortama uygunluğu göz önüne alındığında köy içinde turizmin teşvik edilmesi ve böylece konutlara verilen önemin arttırılarak korunmasının daha da değerli olabileceği sonucuna varılmıştır.

Kırsal mimarinin korunması adına yapılan bu çalışmanın sonuçlarının ve bölge dokusunun korunmasının sağlanması için sunulan önerilerin bir an önce hayata geçirilmesi gerekmektedir.

5. KAYNAKLAR

Ahunbay Zeynep, Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, İstanbul: YEM Yayın, 9.Basım, 2017

Albayrak, A. (2013). *Alternatif turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Akın, Emine Saka ve Kalınbayrak Ercan, Aygün (2022). Türkiye'de 1930-1950 Yılları Arasında Kadının Toplum ve Konut İçindeki Yeri: Ev-İş Dergisi, *Mimarlık ve Yaşam Dergisi* 7(2).

Aktürk, İ., (2021). Protection Problems in Rural Areas: The Case of Bursa Cumalıkızık Village, Journal of Environmental and Natural Studies, Volume, 3, Issue 2, Pages: 214-223.

Başkan, S. (2008). Geleneksel Doğu Karadeniz Evleri. Erdem, 52, 41-90, 2008. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/en/pub/erdem/issue/43874/539857

Batur, A. ve Gür, Ş. Ö. (2005) (Ed.). Doğu Karadeniz'de Kırsal Mimari/Rural Architecture İn The Eastern Black Sea Region. İstanbul: Milli Reasürans A.Ş.

Bekaroğlu E.M. (2021) Sürmene Dirlik Mahallesi Geleneksel Evlerinin Tespiti ve Korunması Bağlamında Değerlendirilmesi. Avrasya Üniversitesi, Trabzon.

Bektaş, Cengiz (1991). Çağdaş Türk Evini Oluşturacak Yaşama Kültürü, *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri, 5-7 Mart 1990, Konya*, Ofset Repromat Matbaası

Candaş Kâhya, N. ve Sağsöz, A., 2005. Kentsel Sitlerde Değişim: Doğu Karadeniz Bölgesi Kentsel Sitleri, Planlama Dergisi, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını ISSN 1300-7319, 2004/4, 57-66.

Çakır, S. (2000), Geleneksel Karadeniz ahşap konut yapım yönteminin çağdaş teknoloji açısından değerlendirilmesi (Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul. Erişim Adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=f_7K-ehBHQWl6CDhmb7OKQ&no=4IGVQq-0UC-pRxnVD0SIDA

Çeçener, B., 1981. Taşınmaz Eski Eser Koruma Olayı, Türkiye l. Şehircilik Kongresi, Ankara, Bildiriler Kitabı: I, 251-270

Dedehayır, H. (2010). Koruma bilincinin gelişim süreci. İstanbul: ÇEKÜL Vakfı-Tarihi Kentler Birliği

Eldem, Sedat Hakkı (1954). *Türk Evi Plan Tipleri*. Pulhan Matbaası.

Erder, C., 1971. Tarihi Çevre Kaygısı, ODTÜ Yayınları, Ankara.

Eres, Z. 2016. Türkiye'de Geleneksel Köy Mimarisini Koruma Olasılıkları, *Ege Mimarlık,* 8-13.

Gökçe, G. (1979). Geleneksel Mimaride Strüktür. Yapı Dergisi, sayı 33

Güler, K. (2012). Doğu Karadeniz Kırsal Mimari örneklerinden Rize-Fındıklı Aydınoğlu Evi restorasyon projesi (Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi: https://polen.itu.edu.tr/handle/11527/4370

Gündüzalp N., Çakıroğlu B. (1993) 'Doğu Karadeniz Bölgesi Geleneksel Konutlarında Mimari Süslemeler ', D.P.T, DKB Nitelikli Konut Araştırması, Ş.Ö. Gür ve S. Aydemir (Yön.), K.T.Ü., Trabzon, Cilt 4

Gür, Ş. Ö., Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü, İstanbul, YEM, 2000

Haberal, H. (2015). *Turizmde alternatif ekolojik turizm-doğa turizmi-kırsal turizm-yayla turizmi.* Ankara: Detay Yayıncılık

Hersek, Can M. (ed.). Safranbolu Yörük Köyü, Geleneksel Yaşam Biçimi ve Evleri, 2000

ICOMOS Uluslararası Anıtlar ve Sitler Günü 2019 Yılı Etkinlikleri – Kırsal Mimari Miras Sempozyumu Eskişehir / 26-27 Nisan 2019

International Council on Monuments and Sites [ICOMOS], (2013). Türkiye mimari mirası koruma bildirgesi. Erişim adresi: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR062315 3001387886624.pdf

Karaman, A., 1989. Kentsel Peyzaj, Yapı Dergisi, 89, 54-58.

Kaya, N. T. (2016). Kırsal mimarlık mirasının korunmasında turizmin rolü: Cumalıkızık Köyü örneği. *Ege Mimarlık*, 1(92), 28-31. Erişim adresi: http://egemimarlik.org/92/7.pdf.

Kuban, D., 2001. Kent ve Planlama, Mimarist Dergisi, 3, 61-81

Kuban, D., 2001. Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı, YKY Yayınları, İstanbul.

Kuban, D., 2001. Türkiye "de Kentsel Koruma, Kent Tarihleri ve Koruma Yöntemleri, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Küçükerman, Önder (1996). *Turkish House, in Search of Spatial Identity, Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi,* Türkiye Turing ve Otomobilcilik Kurumu, 5. Baskı, İstanbul.

Lovie, D., 2001. Management of Historic Centre Fiers Published, Venice, Italy, London, Edit by Robert Pickart.

Özgen S. (2009) Tarihi Çevre İçinde Üç Boyutlu Çalışmaların Cepheler Açısından Algılamaya Etkisi (Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon)

Özgüner, O. (1970). Köyde Mimari Doğu Karadeniz, O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi,Ankara.

Özgüner, O. (2017). *Köyde mimari Doğu Karadeniz.* İstanbul: Dergâh Yayınları.

Öztürk M. K., Akın E. S. (2025) Anadolu'da Kırsal Yerleşim ve Konut Mimarisinde Yabanlı Türkmen Aşiret Köyleri, Kent Akademisi Dergisi, 18(1): 586-611.

Sümerkan M. R. (1990) Biçimlendiren etkenler açısından Doğu Karadeniz kırsal kesiminde geleneksel evlerin yapı özellikleri (Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon)

Sümerkan, Mustafa Reşat (1991). Doğu Karadeniz'de Kırsal Kesim Geleneksel Ev Plan Tiplerinin Yöresel Dağılımı, *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri, 5-7 Mart 1990, Konya*, Ofset Repromat Matbaası

Sümerkan R. ve Okman İ., Kültür Varlıklarıyla Trabzon, T.C. Trabzon Valiliği Yay., Trabzon, 1999.

Sözen, M. ve C. Eruzun, (1992). Anadolu'da Ev ve İnsan. İstanbul: Creative Yayıncılık ve Tanıtım Ltd. Şti.

Sözen Metin, 'Anadolu'da Kırsal Mimarlık ', Uluslararası Kırsal Yaşam, Kırsal Mimari Sempozyumu, Bursa Büyükşehir Belediyesi, Tarihi Kentler Birliği ve ÇEKÜL Vakfı, Bursa, 2012

Yıldız F.Ö. (2019) Kırsal Mimaride Koruma Sorunları -Mardin Alımlı Köyü Örneği (Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul)

Zakar, L. – Eyüpgiller, K.K. (2020). Mimari Restorasyon Koruma Teknik ve Yöntemleri. İstanbul: Ömür Matbaacılık A.Ş.

URL1- http://www.boyabat.gov.tr/boyabat-evleri Erişim Tarihi: 17.10.2024

URL2- https://karadeniz.gov.tr/bilenkoy-camii/#prettyPhoto Erişim Tarihi 04.12.2024

URL3-https://kulturenvanteri.com/tr/yer/cevizli-koyu-camiisavsat/#17.1/41.302101/42.3871 Erişim Tarihi 07.12.2024

URL4- https://karadeniz.gov.tr/ciritduzu-koyu-konut-tescilsiz/ Erişim Tarihi 07.12.2024

URL5- https://www.yolculukterapisi.com/bologna/ Erişim Tarihi 08.12.2024

URL6-https://www.gillespies.co.uk/projects/grainger-town-project Erişim Tarihi: 09.01.2025

URL7- https://idsb.tmgrup.com.tr/ly/uploads/images/2020/05/01/33466.jpg Erişim Tarihi: 09.01.2025

URL8- https://gezicini.com/cumalikizik-gezilecek-yerler/ Erişim Tarihi: 09.01.2025

URL9-https://ozhanozturk.com/2018/01/15/artvin-tarihi-livane/ Erişim Tarihi: 09.01.2025

URL10-https://www.gundemartvin.com/artvinin-tarihi-karakayik Erişim Tarihi: 12.01.2025

URL11- https://parselsorgu.tkgm.gov.tr/ Erişim Tarihi 12.01.2025

URL12- https://arhavizyon.com/artvin-ve-rizenin-vilayet-oluslari ErişimTarihi: 13.01.2025

URL13- https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/artvin/gezilecekyer/barhal-kilisesi ErişimTarihi: 27.01.2025

URL14- https://tr.wikipedia.org/wiki/Trabzon_Vilayeti#/media/Dosya:CUINET(1890)_1.036_Vilayet_of_Trebizond.jpg ErişimTarihi: 13.01.2025

URL15- https://earth.google.com/web/search/Arhavi,+Artvin/@41.25946525,41.36992863,768.84537753a,5140.06172175d,35y,-12.4500811h,54.0399774t,-0r/data=CiwiJgokCc0fd3rHqzNAEcgfd3rHqzPAGbvqAsXdLEhAIVFVE_IpQ0rAQgIIATIpCicKJQohMXJjUFhHWk5PT1IybkFUU0xlamNsSDlKR01GSWNpTF9ZIAE6AwoBMEICCABKCAiN1J_-ARAB (Erişim Tarihi : 12.12.2024)

URL16-https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/artvin/gezilecekyer/mencuna-selalesi ErişimTarihi: 14.01.2025

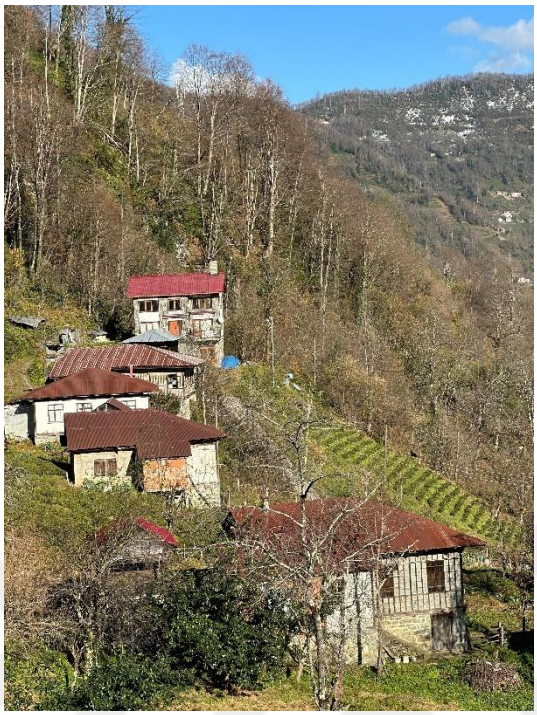
URL17-https://www.mencuna.com/?pnum=15&pt=mencuna-selalesi ErişimTarihi: 19.01.2025

URL18- https://www.dikyamacmuzesi.org/ ErişimTarihi: 15.01.2025

URL19- https://arhavizyon.com/737 ErişimTarihi: 12.03.2025

URL20- https://karadeniz.gov.tr/arili-koyu/ ErişimTarihi: 16.01.2025

6. EKLER

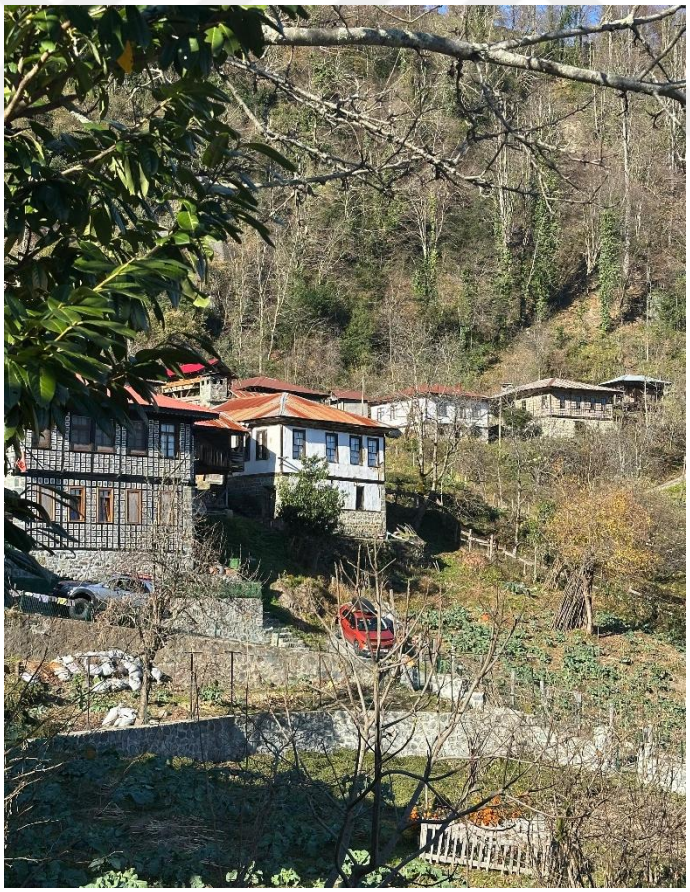
Şekil 172. Arılı Köyü Evlerinin Dokusu

Şekil 173. Arılı Köyü'nde dokuyu bozan bir ev

Şekil 174. Arılı Köyü Evlerinin Dokusu

Şekil 175. Arılı Köyü Evlerinin Dokusu

Şekil 176. Arılı Köyü Evlerinin Dokusu

Şekil 177. Arılı Köyü'nde dokuyu bozan bir ev

ÖZGEÇMİŞ

Şeyma TÜRK KESİM, ilköğrenimini Mehmet Nazif Günal İlköğretim Okulu'nda ve ortaöğrenimini Hacılar İlköğretim Okulu'nda bitirdikten sonra lise eğitimini 2012 yılında Rize' de tamamladı. 2012-2013 öğretim yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Mimarlık bölümünde lisans eğitimine başladı. 2013-2014 öğretim yılında yatay geçiş programına katılarak Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Fakültesi Mimarlık bölümü öğrencisi olarak eğitimine devam etti. 2018 yılında lisans eğitimini tamamlayarak mimar unvanını aldı. 2020 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim dalında tezli yüksek lisans programına başladı. Aynı yıl Artvin'in Arhavi ilçesinde bireysel mimarlık ofisini kurarak memleketinde hizmet vermeye başladı. Ayrıca 2024 yılında Artvin Arhavi'de Er-Ka Madencilik & İnşaat firmasının mimarlığını yapmaya başlayarak çeşitli projelerde yer almaya başladı. İyi derece İngilizce bilmektedir. Evli ve 1 kız çocuğu annesidir.